

ODSEVANJA

Koroška,
pomlad -
poletje
2008

62
70

revija za leposlovje in kulturo

Poštšina plačana pri pošti 2380 Slovenj Gradec

OBZELUJANJE

16,5 EUR

28

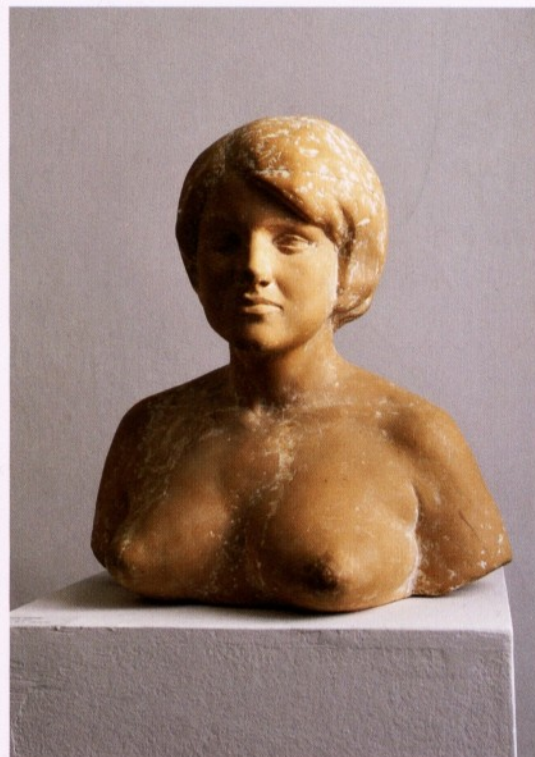

NA PLATNICAH

*David Herzog
Leitinger,
Ambiguman,
bron, 2004, detalj,
(odlito 2007)*

*Naca Rojnik, BO,
poliuretan, 2006*

*Rade Nikolić, Portret Mire,
žgana glina, (ni datirano)*

*Franc Berneker, Portret Otona Župančiča,
patiniran mavec, bron, 1905
v ozadju: Portret slikarja Leopolda Blauensteinerja,
bron, ok. 1899*

*Jure Markota, Brez naslova,
les, steklo, 2007*

Kazalo

Maja Visinski	SAJ SEM ČISTO KROTKA MUCA	4
Marijana Vončina	MOJA MUZA	7
Marija Vačun Kolar	VRVI DEŽJA	9
Lidija Marzel <i>et al.</i>	HAIKU	11
Janko Messner	DVOJE MEDICINSKIH MEDITACIJ	12
Granda	PIK BAR	14
Peter Petrovič	PRIHOD	17
Jani Rifel	NOČ	20
Jani Rifel	POGOVOR	22
Marjan Kolar	MINOTAVER DRUGI	24
Franc Vezela	KAK SI SPAL	26
Janez Žmavc	SEVANJA (odlomek)	37
Janez Kolerič	NAGOVOR OB KULTURNEM PRAZNIKU	40
Franček Lasbaher	Alojz Pristavnik: OSNOVNO ŠOLSTVO V OBČINI RAVNE NA KOROŠKEM 1945-91	43
Helena Merkač	SPREVRŽENOST KOT UMETNIKOV IN UMETNIŠKI PRINCIP	45
Janez Žmavc	O SPUNKOVSKI PREDSTAVI DANTI-DAN	47
Milena Zlatar	TO DELO PERVO MOJE - Razstava del koroških likovnih umetnikov	49
Helena Merkač	JANEZ GRADIŠNIK - Skrb za slovensko besedo je bila eno glavnih gibal v mojem življenju	56
Janez Gradišnik	NEKAJ SPOMINOV	67
Marta Repanšek	JOŽE PLEČNIK, MOJ VZORNIK	72
Dušan Stojanović	BERNEKERJEVA ODLIČJA 2008	77
	BERNEKERJEVA NAGRADA	79
Andreja Golgranc	KRONIKA KULTURNIH DOGODKOV	81
Jože Potočnik	ZAVAROVALNICA TRIGLAV, d. d., Območna enota Slovenj Gradec	84

ODSEVANJA

POEZIJA

PROZA

DRAMATIKA ESEJISTIKA RECENZIJE

LIKOVNA PRILOGA FILM

KULTURA

POKROVITELJ

Maja Visinski

SAJ SEM ČISTO KROTKA MUCA

LEPOSLOVJE

*senca se dvigne s tal
saj sem čisto krotka muca,
ko potlačim vso erotično privlačnost*

FANTAZMA

*domišljam si, kako bi se ga za hrbtom
dotikala pod srajco
nekje med ljudmi,
ko se ne bi smel obrniti
bi ga naskrivaj razdala
sebi in vsem naokoli
in mimogrede marionetirala njegove misli
dol k meni preko vonja,
v katerem bi se tisti trenutek želel naseliti za
vedno*

*dala bi se mu cela
(in žrtvovala to fantazmo)*

PRIŽEMANJE TELES

*z gibi divje mačke se približujem tigru
sledim šepetu izza vogala
v meditativnem egotripu
odplujem v igrivost
ko tvoj obraz kakor da lebdi tu pred mano
da niti po sledeh ne znam
čutim te
v euforiji razsežnosti
čisto name se prižameš
v teh gibih bi se za vedno naselila*

*naenkrat se pogleda divje ustavita
in se poljubovalna aleja pritleha ob tvoji
kakor da še ni pripravljena na to pomlad*

OPLOJENA

*oplojena se prebijam dalje
in v sebi ubijam veje,
ki me klatijo*

*razdri me na koščke,
če me želiš čutit, čutit celo*

VAJENA POGLEDOV ZARDIM

*z jezikom te nagovarjam,
ko s tveganjem krušim svoj nemir
nekaj divjega je v meni
zaprem oči in nagnem glavo vznak
toplotni dražljaji mi širijo zenice
kot napeto tetivo loka
v vnetišču moje strasti
od koder grabežljivo izsrkaš sokove
v jutru, ki neizbežno izhlapi
še preden utegnem popiti jutranjo kavo*

DLAN MI PO TEBI DIŠI.

*precejam se skozi razdraženost
- skozi odtujevanje me prestavlja
v minuli pretekli čas
zasidran v drobovju
kot hrabri pšeničnolasnež,
- ko me je ogrinjal s svojim trupom
nisem vedela, kako globoko je,
dokler ni zakolovratil čez stebre
telefonskih žic razjedene človeškosti
in začel počasi izginjati iz moje utopije*

NEPOSELJENO NAROČJE

*privlačnejši kot kdajkoli
si me žgal v zgodnjevečerni hlad,
da so podirjale razžarjene misli
spreletavale spokojnost
zaželela sem si zapeljevanja:*

*skozi popoldansko stapljanje
bi ugriznila vate
ostal bi z menoj
z dlanjo poromal čez hrbet
v nabreklem trzljaju
bi se ti vroča in mehka pustila oblikovati
spodaj, zgoraj, znotraj
iz koralnih votlin
bi kot hrum vetra zabredel čez moje planote
me ukleščil med mizo in svoja rebra
da bi lahko vohala tvojo sapo
čeprav z obrazom na mizi
potem bi pokleknil predme
nepretenciozno bi pozdravil vse, česar čas ni
in v retorični pokrajini našel
še neposeljeno naročje*

U(PO)GIBANJA

*Lahko se zaguncam
na tvojih kocinah
in se vzpnem
čez križišča peg in lis
Lahko brez pompa
ugriznem v boleče lopatice
in te s prsti
korakoma razpršim
Lahko pa se samo
čvrsto in počasi
nasadim nate
in se upognem
v požirku intimnih vod*

MOJ MOŠKI

*Za pol trenutka me je zažgalo v himenu.
Moški me je ogrel, moj moški.
V dialogu in prepletu, neukrotljivo.
Samosvoj me je zasvojil.
Nisem se mogla izgovarjati, da sem
poznavalka mavric na soncu.
Z vnetljivo sapo je prižgal moje žarke,
da mu pišem sladkobne verze.*

Moški me je premaknil, moj moški.

Z LICEM OB LICE

*zaiđeš z licem ob lice
raziskovat vonj (napetosti)
navzdol, po zadnji strani vratu
se narahlo dotakneš hrbta
s sapo iščeš točko spozabe
si me narahlo jemlješ
cel svet se ustavi
z dihom za ušesnimi vršički
iščem te v zvezdah naokrog
vrezujem grizljaje vate
s čvrstimi stegenskimi oprijemi
se te dotikam brez videnja
od vrha navzdol ti kožo naostrim
za iskrenje v trebuhu
kjer se tipno razvname
tako se vstavljam vate, ti vame
podaljšuješ me v neskončnost
da me strese od onemoglosti
naenkrat, s tabo*

nagnjeno vznak me prekriješ s preveliko kapljo

VROČIČNI SUNEK

*ko se slečena grejeva na rdečem kavču,
se mi špiči koža
zavesiš se ob mene,
me zagreješ, ogreješ, pregreješ
(zaradi tebe) vsa otrpla trepetam
stopicam vsa našpičena
z razuzdano tehniko
me ubogajo trebušne mišice
tako me gole roke strgajo
pride skorajšnji brbot
med vtiranjem na plan
uveljavljam novo tišino (ta mi je všeč)
zavesiš se ob mene
in me počasi, postopno, počasi ohlajaš*

LEPOSLOVJE

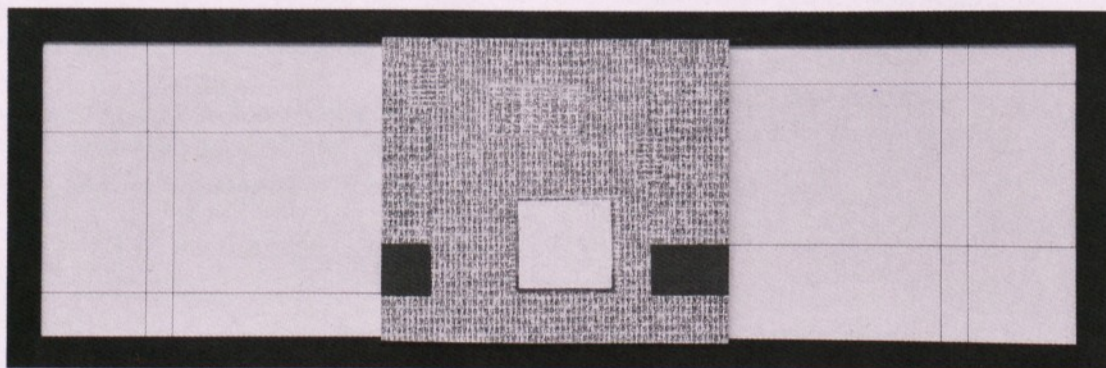
KRADEŠ MI DOTIKE MOJIH DOJK

*kradeš mi rime
s poetiko prostora,
kjer sva. v Bistvu.
ovohavaš, podrgneš, zagrižeš
pogoltniš malo soka,
vedno bolj lačen in sestradan,
da zdrknem po grlu
polepšano obdelana
s konico jezika premikam tvojega
popisan z zlogi
mi kradeš premike rok
dirjaš v vnetosti
(tako te žgečkam po možganskih vijugah)
me izravnaš, da brižge*

*s sebe te obliznem,
(u)kradem te nazaj*

OMARNIK

*iz omarnika potegne staro črno majico, polno lukenj, z manjkajočim rokavom
in z rumenim napisom nemškega pira, z njo zakrijem vidno intimo kot Marilyn
Monroe, v levi roki držim veliko rdečo pomarančo, vsa mehkejša postaja v
toplotnih dražljajih, ki se pretakajo po sobi, pade mi iz rok na prste noge, pa
niti ne opazim, strmim v odprt omarnik, se topim, potim, talim, v črni majici
z rumenim napisom, vso strgano, da izpod nje na plano nazaj sili pol moje
intime, iščem smisel, da sem jo oblekla (v njej res nisem podobna tisti
blondinki), ko pa praznih rok samo še padem vznak na posteljo, si obliznem
zgornjo ustnico in ga čakam, da se zažene izza omarnika kot plemenski konj,
velik, trd in moj*

David Matej Goljat, WWW.MANHATTAN.COM, mešana tehnika, 2001

Marijana Vončina

MOJA MUZA

MOJA MUZA

Se vprašam:

»Kam odšla je moja muza?«

Odgovor iščem in

oglašča se mi prav potihlo:

»Poišči me, saj blizu tebe vedno ždim.

Le zbudi svoje čute

in vase se ozri.

Bo pesem nova se rodila

in z mano bo veselo v svet stopila!«

UTRINKI ČASA

*Potuhnjeno polzijo leta
venomer v vsemir.*

*Ko znajdeš se
med zvezdnimi utrinki,
odnašajo te s tal in sanjaš,
da čas se bo ustavil in
povrnil podobe,
ki ljube so bile in drage.*

*A se ne ustavi,
le krade ti
toploto sončnih dni.*

VONJ PO POMLADI

*Ko se svežina dneva
razleze v veselo
razpoloženje,
so pozabljena
morasta stanja in
suhoparna občutja.*

*Oči se ustavijo
na belih zaplatah snega
na poljih, ki vidno kličejo
pomladne vetrove.*

UJEMI MISLI

*Ujemi moje misli,
ki se sprehajajo
med koprenami
oblačnega neba.*

*Ujemi jih,
ko padajo
z dežnimi kapljami
na plodna tla.*

*Če jih zbereš,
lahko ti sežejo
tudi do globin srca.*

ŠEPET TIŠINE

*Ko tišina
zašepeta uspavanko,
se zbudijo
tiha pričakovanja.
In zableščijo se
sanjske zvezde,
ki utripajo
do jutranje budnice
ptičjega ščebetanja.*

PONOS

*Jokala sem nekoč,
če ranil kdo
je moj ponos.*

*Ne jočem več,
le ponosna sem
na svoj ponos.*

ODSOTNOST

*Včasih
ne delam,
ne mislim,
pa vendar razmišljam,
kako bi se pogreznila v
odsotnost.*

*Le za nekaj časa
bi čemela,
da bi zopet našla
vedenje o sebi
in svojem okolju.*

*Potem bi bila
vedra,
razigrana in
zopet bi z veseljem
delala in mislila.*

PODOBE

*Se kdaj pa kdaj
vračajo podobe preteklih dni.
Kot film se vrtijo
pred notranjimi očmi.
Se za hip prikaže
znan obraz,
čeprav že davno
utihnil njegov je glas.*

*Me prevzame
vsak pogled,
čeprav v preteklost je ujet.
Spomine obudi
in občutja stara osveži.*

Franc Berhtold, Pravljični pejsaž, mešana tehnika, 1980

Marija Vačun Kolar

VRVI DEŽJA

»Zunaj lije, kot bi se kdo obesil«,
zatrepeče v spomin zapisana podoba.
Med stotnijami vrvi usod stojim:
kot hladni vozli dežja se zazdijo.
Kažejo neizbežno smer: nebo - zemlja.
Tod naj bi se razlile in spojile s prstjo svojega
sveta v enost.
Njih potek je prekinjen,
v glavo vozla spremenjen.
Ob njih se zaznava nasilno prekine in razprši
občutenje mokrotnih življenjskih in zemeljskih
vezij,
trdo odrezanih od tal.

»Moj črni plašč naj vam ostane kot dedina,
ko mene več ne bo,«
nas je mama sivo hladno merila,
kakor da se pripravlja k slovesu.

Zatrepeče predstava o že odmaknjenem času
globoko v telesu in se zveže v sedanjost.

Teman je spomin na stričev samomor,
na zaprepadenost otrok.

Najdejo ga in pritečejo po mamo:

»Teta, pridite, pojdite z nami,
oče so se nam obesili.

Pomagajte, teta, pomagajte.«

Mama. Spusti vse iz rok,
skozi meglo dežja odhiti, se opoteka
med vrvjem dežnih curkov.
Lije in lije, močno, in vodne niti postajajo vrvje.
Eno samo vezje živega. Ah, ne:
lepljivo vezivo živega in mrtvega se zazdijo.

Vzpenja se v breg na kmetijo: k obešenemu
bratu.

H koncu čudnega vrvja, ki ta hip še spira,
bije po nji,
ji trka po glavi, polzi za vrat in škropi v lica,
da se ji pogled zamegli.

Megličasto vodén, vrvast ovoj jo obstre.
Podoba še živega brata, spomin nanj,
občutenje mokrotnega vrvja.

Dežni curki tolčejo telo in dušo.
Mogoče je v sivem megličastem ovoju splesti
sanjske podobe vezja neba in zemlje.
Povezuje zavozlano vrvje
bivanje z nebivanjem.

Tehta svoje moči za srečanje z mrtvim.
V bratovem komajda še domu
se znova in globlje pripravi:
osuši se, umiri, da v sebi uravnovesi
zunanji mokrotni svet z najglobljo resnico
o koncu,
najavljenem ob zadnjem obisku.

Stric sedi na vrtu za mizo in govori, govori.
Same nepomembnosti se zdijo.
Med njimi komaj slišni namigi o bolečinah
v trebuhu, o raku.
Boleč drobec med kupom navlake naglo pokaže
bistveni del življenja.

Obstane mama pred obešencem sredi njegovih.
Oče je tudi še, ko jih pusti same samcate:
klici in stoki otrok odmevajo od sosednjih
bregov,
zaviti v glasove obupa iščejo moč,
oporo, potrditev in mir.

Z vzdihji jim odgovarjajo bregovi.

Položijo ga medse na tla, umijejo ga.
Kljub grozi in smrti v njej zatrepeče:
kako krasen je ta dež, kako pravo
in nujno je to dobro mokrotno vrvje.
Veže se v živost zemlje.
Samo nebo zmore narediti dobro ob hudem.
Več je od mene in nas vseh.
V oporo je, ko je nujno postoriti velike,
kar prevelike stvari.
Znosnejša postajajo bremena spomina.

Še desetletja pozneje nemo vstaja vprašanje:
»Od kod mamini moč in mera za vzpostavljanje
reda doma
in vere v življenje?«

Iščem in kličem podobe v odgovor.
Ko z leti postanejo niti dežja vse tanjše,
ko se razredčijo
in se bivanjsko ostrešje zvedri v sinjino,
se umiriš.

In sprašujem naprej,
a namesto jasnine raste sivina mraka.
Kot da ni lilo, ni spiralo ran.
Samo zgostilo se je v megličast pogled,
v trenutek, ko tudi mama odhaja od nas,
ko zaznam njene šepete o odhajanju.

Z očetom stojiva ob njej.
Mize: betonsko hladne.
Odkrita desna noga.
Odgrneva dragi obraz, ga pobožava in
poljubiva.
Stopi oče k mrtvi ženi, čisto blizu,
položi roko na njeno telo.
Trga prednjo besedje.

O ljubi dom, prostorje naših teles in duš!

V tihoti se spet in spet ravnamo po njej.
Oče sedi in nemo zre predse. Dolgo po tem
vstane,
stopi do omare v spalnici, sname ovrtnik -
črno lisico - z dednega plašča.
Z dragoceno, še zmeraj lepo, črno lisico prekrije
- v poševni črti - ogledalo na psihi.
Brez vrvi in vozla ustavi misel,
nariše črto v spominu.

Še deset let po njenem odhodu v spalnici.
In ne le v intimnem prostoru:
s prvega obešalnika na hodniku visi njena jopa,
vrh nje ruta.
Vezje spomina, mokrotno, a globlje in trajnejše
od dežnega vrvja.

Potrdi in poglobi se, ko odhaja še oče.
Vrvi dežja znova trkajo po nas.
Neminljiva, vodna vez neba in zemlje smo.

Jože Tisnikar, olje, platno (dela iz sedemdesetih let)

*Čas beži nazaj.
Otroških lic veselje.
Moji spomini.*

Lidija Marzel, 3. d

*Gozdne poti se
osamljene bližajo
mojemu srcu.*

Urška Gavez, 3. d

*Svoboden kot ptič
je lahen vetrič ta, ki
ti mrši lase.*

Mojca Ladinek

*Morski cvetovi.
Soline se jočejo.
Zdaj mi manjkaš ti.*

Klementina Sušec, 3. d

*Ponoči tavam.
Kresnice najdejo pot.
Ne vidim doma.*

Ivana Grbič, 3. d

*Pajek v kotu
plete mrežo. Umetnik
v sobi slika.*

Sanja Stankovič, 3. d

*Žaba skače tja,
kjer se sonce zliva v
majhen potoček.*

Aleksandra Stankič, 3. d

*Slika na steni
odkriva govorice
o starih ljudeh.*

Darinka Senica, 3. d

*In marjetica
cveti v soju luči,
da ne bi umrla.*

*Zvezek, poln besed.
Učenec jih piše za njihov
večni počitek.*

*Ura na steni
hodi v neznano. Kot
stranska pot ljudi.*

Amela Mikan, 4. a

REKLAMACIJA

Prim. dr. Dragu Plešivčniku

*Kedór bi pa ko jaz na sveti
Imel čutiti in trpeti,
Med dvomi, zmotami živéti,
Človeka - ustvariti nikar!
Simon Gregorčič*

*A kakor še kopriva ne pozebe,
mu curek dela novo zdaj težavo:
odpira možu cev se brez potrebe,
curlja mu samovoljno in sluzavo.*

*Kaj tebi, Bog, mogočni Stvarnik, Duh,
ki ni ti treba nič odtakati,
rit brisati, plenice vsak dan prati:
v mednožju, ki ga ni, lahkó si suh!*

*Moža pa si naredil poscanéta!
Le kje si vzel pravico si za to?!
Povej, Molčečnik, Visokost ti sveta!*

*Tvoj molk - od jeze v srcu mi kipi!
Če s i , zakaj ljudem se delaš gluh?
Ustvarjaš res iz ničá? Niča n i !*

*Tako si kvečjemu sam bogve kdo,
sam bogve kaj, brez dela in u-bog!*

*Če si ubog možic al` mož bogat,
roké le pridno v bogca sklepaj in
ubogaj, da nekoč nar`diš - spagat!*

(Na dan žena, 2007)

VODOVÓDAR

(Dr. Pirkmaiero Acquaeductori ad maiorem gloriam)

*Ko prostata ni dala prav`ga curka,
nabrusil vódovodár je svoj nožej,
da prebledél je, cmevknil - cvilimožej,
in držal se ko bleda kislá murka.*

*Šivilja ga zahrbtno z iglo čaka,
da komaj zdaj se ga drži še duša,
prebosti mu, joj! hrbtnico skuša,
ne najde luknje! Bog, tvoja napaka!*

*Velí zdaj vodovodar: »Kvišku noge!«
in brž zagradi zamašen`ga tiča,
ko da prijel bi bika kdo za roge,*

*prevrta ga, izplakne, vrag mu priča,
da zdaj curi ko znani slap Savice:
urologija ti je - od hudiča ...*

(V Slovenj Gradcu na dan mrtvih 1980)

ALCHAJMARSKA

*Strahovi me obhajajo,
ko vstajam, saj se že daní ...
Ne vem, kaj v glavi mi šumi.
Strahovi vame lajajo:
na vrsti, fant, boš kmalu ti.*

*Obléj sem vendar legel spat?
Pa kaj sem prej še jedel, spil?
Pa kdó, hudiča, me klical,
da pride zdajle? - Kaj iskat?*

*Le kdó me v gatah s stene gleda?
Kakó se mi za masko skriva
in bolšči zgubljen v tri dni,
kó da ni mu pomagiva?*

*A si ti, ki si me klical,
tisti jaz, neznanec tvoj?
Kaj sem res že to pozabil,
da sem ti pozabil pisat`?*

*Daj, odpusti mi, prijatelj,
pa povej, kako se pišeš,
da te telefonsko baram,
sem jaz ti - ki ga pokličeš?*

14. 2. - 15. 2. 08 (9h-1h)

PAMET V ROKE

Svoji »Glavici« alias Bajdli II., Zofki Poschingerjevi

*Vsi pravijo, da Pokrznikov Luka
še star ne pride k pravi pameti,
saj krega z Bogom se pa zlodjem,
a pametnim kar v rit se zaleti!*

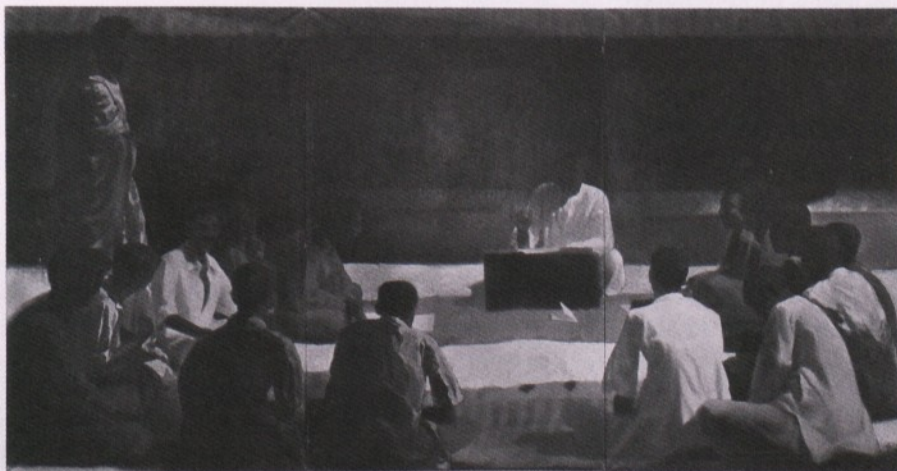
*Le kako naj pamet
bi se mu povečala,
ko pa vse doslej ga,
žal, še sploh ni srečala?*

*Pomaj, 'Stvarnik', mu,
da pamet bo spoznal
in končno se po njej
- nesrečnež - bo ravnal!*

NB

*Kdor takoj mu sporoči,
kje si pamet sposódi,
hišo z galerijo vred
jutri že lahkó dobi!*

LEPOSLOVJE

Zoran Arizanovič, brez naslova, olje, platno 1999

PIK BAR

LEPOSLOVJE

Pik bar je majhna točilnica v nekem manjšem mestu. Vseeno kje leži, na kateremkoli koncu zemlje. Točilnica pač za kavo, pir, špricar, žgane pijače. Zunaj ima nekaj miz z marelami, pod kate-re lahko sedeš, da se ubraniš sonca ali pa dežja. Ampak dežju težje, še posebej, kadar piha veter. Nad vrati je narisana znak za karte: pik. Zato morda Pik bar.

Ko sem šel po ulici proti Pik baru, sem srečal neko delavko iz zavarovalnice. Lepo sva se pozdravila. Tako kot dva stara znanca. Z nasmeškom. Potem sem srečal nekdanjo šefico, ki je sedaj sodnica.

»Komaj je spravila skupaj za strokovni izpit,« mi je zadnjič rekel neki sindikalist in bivši samoupravljalec.

Ni me poznala. Šla sva vsaksebi kot dva neznanca. Ona je žena ginekologa. Pravzaprav: kako žena? Kaj je to kaj določljivega? Ne vem. Kako moreš biti žena ali mož nekoga? Ne vem. Nikoli nisem vedel, čeprav sem bil poročen.

»Je pa lepo, če se oženiš. Svatba in tisto,« mi je danes rekla Bojana.

»Jaz se nisem hotel ženiti. V to so me prisilili njeni svojci.«

»Je pa ja lepo,« je še enkrat rekla.

Deklica draga, saj ne gre za lepoto. Gre za odločitev, da boš z nekom živel. Se mu zaupal. Delil z njim svoje in njegovo dobro in hudo. To pa nima z javnostjo nič skupnega. In ne z lepoto.

Čudne so manire človekove. Dela cirkus: ko se ženi in ko se ločuje. In še venomer vmes. Tega ne razumem.

Kdo takrat in sploh kdaj v vsakdanjem življenju misli na svojega šefa – Boga? Le kdo in kdaj? Morda šele takrat, ko kje boli. Šele takrat se spomni nanj, ko mu gre dobro, pa ne. Imamo dvojno ekonomijo. Dajemo si roke v javnosti in si nekaj prisegamo, pa prvič ne vemo, da si ne moreš ničesar priseči, drugič pa se to ne more dogajati pred javnostjo: če bom s kom živel, to zadeva mene in tistega, s katerim bom živel, nato pa šefa, ki vse vidi. Samo to. In nič drugega vendar. Zakaj ljudje delate iz tega cirkus?

V življenju venomer srečujem tako imenovane ljudi. To so bitja, ki mislijo samo na svoj položaj, kako se bodo kje in od kod izvlekli, kdo ga s kom serje itd. Nič drugega. Ne razmišljajo o svojem poklicu, kako bi kje kaj dobrega naredili. Ne. Žal. Tu in tam srečaš koga, ki ga še kaj glo-

bljega, npr. kaj božjega zanima. A to so izjeme, ki so skrite Bog ve kje. Vsi drugi smo tisti, ki se pogovarjamo o črevesju in njegovi vsebini, ker nas vse nekje in nekaj boli. In bolehamo. In nas boli. V tem predelu črevesja. Pa v onem. Samo o tem se pogovarjamo, bolj ko smo stari. Imam vtis, da se pogovarjamo kot drekonosci, ne kot Bogonosci. Kar poglejte na danes: koga ste srečali in kaj vam je govoril oz. vi njemu. Poglejte, prosim enkrat, vsebino vaših pogovorov čez dan. Kaj ste se poleg službenih reči pogovarjali? Kje vas boli, kakšna je obleka, kje imate špeha več, kako je ona zaguljena in neživljenjska, kako je po stari modi. Itd. Itd. Koliko ste danes govorili o tem, da ste božji otrok? Koliko, vas vprašam? Se sploh zavedate tega? Se zavedate, kako se naj božji otrok obnaša? Figo se zavedate. Figo veste.

Zatem sem prispel do Pik bara in sedel. Ne vem, kaj me je gnalo tja. Sem morda kako drugačen kot drugi? Kaj nisem tudi jaz izpeljanka opice. Po telesu vsekakor, si mislim. Da me ne boste zopet šimfali in metali v razpredelnice. Vi, črnuhi in rdečuhi. Saj, kaj drugega ne znate. Za te bedaste črnuhaste in rdečuaste cilje ste rojeni. Za nič drugega. Žal. Saj ste tudi vi enaki, podobni opicam. Poglejmo se, kakšne kreature smo (ste, so): Ali smo opičje darwinski opredeljeni ali pa ustvarjeni po božji podobi?

Kaj smo torej?

Mimo hodijo različni ljudje, kot jim pravimo. Ljudje, da smo podobni Bogu, pravijo dušebrižniki in leviti.

Ampak, malo prejle sem mislil tole: saj se jaz ne borim proti njim. Ne borim se proti družbi ali katoliški cerkvi in njenim zagovornikom. Nikoli. Jaz se ne borim. Samo postavljam stvari na prava mesta. Samo postavljam svojo relacijo z Bogom. Svojo z Bogom, ne s papežem ali župnikom! Služim šefu, ne cerkvi!

Samo s presežnostjo tega življenja, ki mi je dano. Ko ne morem videti, tipati ali okusiti onostranstva. Tistega ali s tistim ali Tistemu, ki je tam preko. Ne hijenam farizejskim! Kamor ne moreš pomoliti atoma, ne roke, ne sebe v onostranstvo. Za to gre v človekovem življenju. Bog nam je obljubil po pismu, izročilu in spoznanjih svetniških ljudi onostranstvo, a ga je talarski levit povsem zaprl pred njim. Saj smo omejeni, zaprti v ta svet, v to materijo: Onostranstvo samo (za)slutimo, ne moremo ga pa prijeto, obseči in okusiti.

Malo ga vonjamo, pa ne vemo, če prav. Pa kljub temu, morda bolj z možgani (pametno) kot pa s srcem (ljubeznijo) se zavedamo, da nekaj je nad nami. In nič več. Hinavski leviti pa čvekajo, česar ne razumejo. In to čvekarijo prodajajo za denar.

Jaz pa sem vanj prepričan, ne glede na to, če ga ni, da sem po apostolu Pavlu zgrešil ... Tako, vem, da Bog je, in pika. Z njim že celo življenje vzpostavljam zvezo in želim in hočem delati po njegovih navodilih. Drugo me ne zanima.

Nisem tak kot bližnji župnik, ki da je za gaudo, kot pravijo, pa se je potem po vseh štirih plazil v stranišču, ko se ga je napil. Pa ga imajo t. i. ljudje za sodobnost, naprednost. Vraga, saj so tudi oni ljudje, pa imajo fajmoštre na vseh štirih za »napredne« in »sodobne«. Pa duhovite. In kako fejšt da so, še pravijo. Je moderen in je za gaudo. Filozofija ljudi, ki ničesar ne razumejo. Ki ne vedo za svoj konce, ki se konca, če že kdaj pomislijo nanj, bojijo. In bežijo pred njim, namesto da bi vse počeli zanj ...

Preproščina odpisanih bitij. Onih, ki so se hoteli pojavili na svatbi, pa niso imeli svatovskega oblačila.

Ko sedem, pride kelnarca, kakor se reče. Sicer je to natakarica. Danes je to ista deklica, ki mi je zadnjič težila, kako da ogromno dela. Danes se prijazno smeji. »Midva se že pozna,« ji rečem. Nato naročim dva deci pira.

Mimo hodijo človeška bitja.

Takšna kot sem jaz.

Jaz nisem nič drugačen. Po telesu, seveda. Da se razumemo.

Malo prahu v vodeni posodi z dvesto pet kosti. Ali koliko že.

Ampak vedno z resno mislijo na Boga ... V tem je torej bistvo: Z mislijo na Boga. Vedno in povsod!

To je ta razlika. Med menoj in vami.

Kako? Recimo tako: Zakaj si me ustvaril? Čemu me še puščaš na zemlji oz. v tej obliki? Vsako jutro se ti zahvalim, pa spet čez dan, pa zvečer, kar naprej mislim na tebe in na to, da moje telo nima bolečin, da lahko migljam, se pravi hodim, se premikam. Zahvaljen. Milijonkrat, neskončno milijonkrat, se pravi nešteto krat. Niti las ne pade z vaše glave brez božje vednosti. Zahvaljen, da se lahko svobodno premikam. Zahvaljen.

Tega se bitja, ki jim pravimo človeška, sploh ne zavedajo. Kdo od vas, prosim, se tega spominja? Kdo? Zjutraj, ko še lahko migljete, čez dan, ko kolovratite po tem svetu, in zvečer, ko ne veste, kam greste? Mogoče se tega zavedata stavec in starka, ki sta po starčevsko zrihtana in sta neverjetno mogočna. Figo ali dreka se tega zavedata. Zapustila sta nobel avto in sta se napolnila v knji-

garno. Toda mislita samo na sebe. On nese pod pazduho neke okvirje. Vtakne pomembno ključke od avtomobila v žep. Kako pomembno je to. Kot da je edini na svetu, ki da to lahko naredi. Po cesti mimo pride ženička. Smešno bitje. To predstavo o sebi si poveča še z copati, ki so raztrgani. Vendar gre mogočno po cesti. Pomembno za njo, si misli in tako tudi gleda naokoli.

Pa še sto ali tisoče ali milijone drugih.

A kdo se kdaj in kje ozre po tebi, saj brez tvoje volje še las ne pade z glave. Kdo to ve? Kdo se tega zaveda? Tule tu, ki hodijo brezglavo mimo, gotovo ne.

Babnica z rdečo kapo in v rožnati obleki gre mimo. Ima sončna očala, da ne vidiš oči. Kako so ljudje grdi, ko nosijo sončna očala! Pa tega ne vejo, kakšni grduni da so! Gre čez cesto in se skoraj zaleti v skupino žensk. Sedim tako, da vidim ljudi, ki prihajajo z leve, v hrbet. Sedeži so namreč stran od stene, zato nimam vseh pred seboj. Pa nič hudega. Je dobro, da gre kdo neopažen mimo, čeprav se ima za sila pomembnega.

Potem pride nasproti moj stari znanec, vendar jaz nisem njegov, ker me ne pozna. Nekateri poznamo na tem svetu vse, drugi pa o nekaterih nočejo ničesar vedeti. To sklepam iz tega, ker sem mu pisal, pa ni pokazal zanimanja zame. Pozdravim ga. Niti videl ne slišal me ni. Ne naredim nanj nobenega vtisa. Imel sem željo, da bi kdaj govoril z njim. Čestital bi mu za članek o zvonikih in mošejah. Pa nič. Morda kdaj drugič. Za drugi zvonik in drugo mošejo. Dobro je stisnil nadškofa Rodeta. Pa se ti gospodje izmuznejo: z molkom! Kot da se ni nič zgodilo. Takšni so katoliški voditelji: ko jim stopiš na žulj, so tiho.

Na drogu plapola raztrgana mestna zastava. Vsekakor znamenje tekstilne raztrganosti. Čigave? Moje že ne. Spijem špricar. Cena: en Iacobus Gallus. Gallus za en špricar? Naj rečem, da je še nekaj dni jih bomo imeli, lastne bankovce v lastni državi, potem pa skupne. Ne jugoslovanske, ampak evropejske. Z babo na biku.

Čez cesto pride znanka iz zavarovalnice. Poriva voziček, v katerem je njen otrok. Bradavice ima nabrekle, da izstopajo iz puloverja, ker ne nosi modrca. Lepe prsi ima. Te so ena od treh nebeških stvari na zemlji, kakor pravi perzijski pregovor. Večina žensk jih skriva, ker ne vejo, da skrivajo nebeške stvari. To je to na tej strani, ki se imenuje zemeljsko.

Mimoidoči so zamišljeni. V kaj? V - sebe. V svoje skrbi. V svoje cilje. Kdo vidi koga.

Prideta dve puncici. Ena ima sončna očala, druga brez njih. Ne veš, kaj sta in kje delata. Gresta pač mimo. Za mano sedi trojica in se izživlja v vedno-

stih o avtomobilih. Eden je čudno pameten. Ve vse podrobnosti, zakaj je ta mašina boljša od one itd. Zanimivo se mi zdi, da so županu raznesli bicikel, ker ga je pustil blizu vsebnika za kosovno robo. Ker je bil bicikel izpraven, mu je vsak kaj odnesel: ta kolo, drugi verigo. Ostal je samo geštel, kot pravimo tistemu delu, ki drži kolo skupaj. »Kako se bo sedaj premikal, župan, ko nima kolesa?« je bilo sklepno vprašanje. Nato spet razprava o avtomobilih, kateri, da je boljši. Prigoda me spominja na župnika, katerega sem lahko v vsakem času izzval, katero vozilo je boljše. Nikoli pa se ni rad pogovarjal o Bogu.

Iz Pik bara je prišel moški. Precej drugačen.

»Bi mi posodil štirideset sit?«

»Bi, pa nimam,« se zlažem.

Saj bi mu dal, a pijancem že od nekdaj ne dajem.

»Bom že dobil.«

Pa je stopil čez cesto in nagovoril nekega drugega. Dobil jih je, kolikor je hotel. V peščici jih je nesel v pik bar. Nato je odšel. V znamenju ostre sinusove krivulje. Se pravi, po domače in razumljivo, cikcak.

Oni starec in njegova primadona se vračata. On zopet seže v žep in pomenljivo potegne ven ključe ter odpre avto. Znebi se robe, zopet zaklene in zopet gresta nekam. Mimo se pripelje mamica na kotalkah. Pred seboj rine voziček. Ona se kotalka. Ena izmed mnogih mamic: na kotalkah. Otrok v vozičku najbrž hitreje uživa, ker se hitreje od svojih sodojenčkov vozi. Ona dva stara se vračata.

Zopet roka v žep po ključe. Nasproti pride mala družina: ata, mama, punca, sin. Mala familija. So tiho. Gredo tiho mimo. Tako kot toliko drugih, ki si nimajo ničesar več povedati. Glavno je, da gredo mimo. Potem gresta dve stari dami in ližeta sladoled. Zapozneli deklici? Kdo ve. Se tudi zgodi.

Tako se to dogaja iz dneva v dan.

Hodimo mimo.

Nekateri sedimo zunaj, saj je začetek poletja. Drugi gredo stat za šank. In gledajo iz črnega ven v svetlo. Drugi raje sedijo na svetlem: na pomladnem soncu.

Tako je to. Zakaj je tako? Ne vem. Ima to kak smisel? Morda.

Vsekakor pa ne kakega globljega. Recimo, da ima površnega. Ali ga pa nima. Hodimo eden mimo drugega, pa ne vemo zakaj. In ne mislimo na konec: Quidquid agis, prudenter agas et respice finem. In misli na konec, so rekli tistim, ki so karoli delali z razsodnostjo.

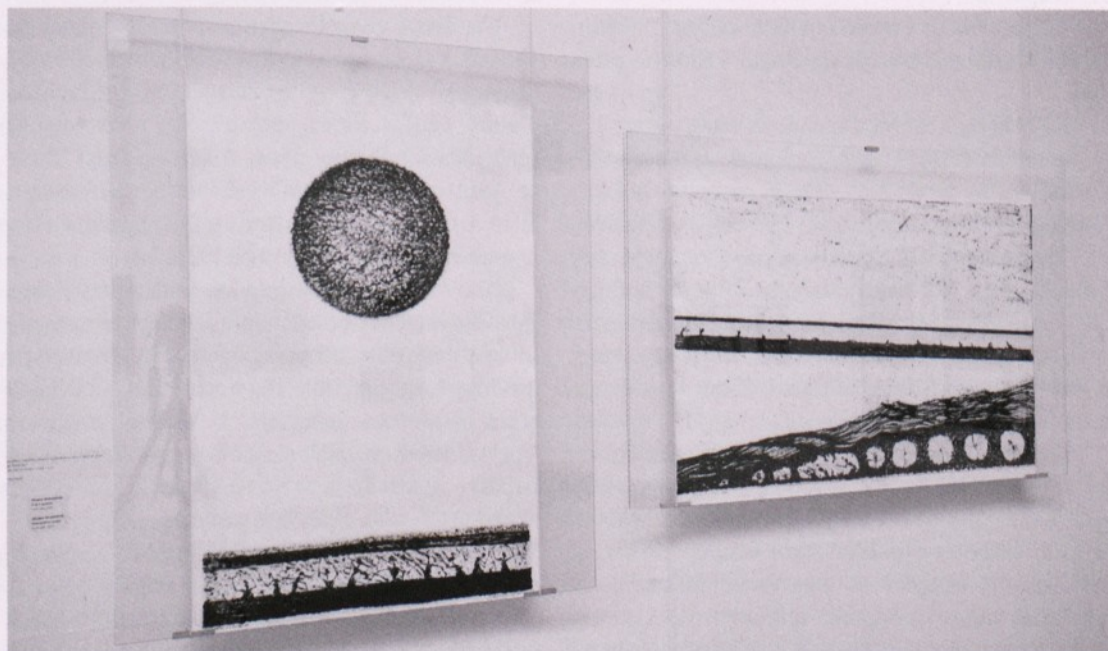
Kaj pa mi, ki kar tako hodimo?

Bog se nas usmili. Kako hodimo eden mimo drugega. Kako hodimo po tem svetu in mislimo zgolj nase. Bog nam pomagaj. Kdo pa misli na konec, se pravi NANJ? Kdo zaradi NJEGA naredi kak korak?

In to je vsebina ljudi, ki hodimo mimo vseh pik barov ...

Mimo milijonov pik barov. In gostiln, prodajaln, butikov, kulturnih domov, ustanov, podjetij, svojih domov in stanovanj, in povsod, kjerkoli.

Pa ne vemo ne zakaj, ne čemu, ne za koga.

Stojan Brezočnik, *K prvi podobi, Popravljalci sveta, suha igla*, 2007

PRIHOD

Odlomek iz neobjavljenega romana *Pod temno zvezdo*

Potem je vlak obstal in stal. Prišel je sprevo-dnik in si zabeležil, da bo on, Anton Rebrec, ostal na vlaku čez noč, vse do pol petih zjutraj, ko bo vlak končno odpeljal dalje proti mestu, ki je bilo njegov cilj. Železničar je še rekel, da bo to posre- doval postajnemu načelniku, on pa jutranjemu sprevo-dniku. Pa še lahko noč je zaželel.

Anton v tej pozni nočni uri ni vedel, ali naj bo navdušen ali obupan nad voznim redom in nad skrbjo železnice za svoje potnike tudi na tej zako-tni progi. Vsega mu je bilo dovolj.

S prtljažnika nad seboj je vzal boršo, v kate-ri je imel pulover in še nekaj stvari za sproti, in si jo dal pod glavo, da bi zleknjen na trdi klopi lažje zaspal. V vagonu ni bilo več luči. Čisto malo medle svetlobe je prihajalo s postaje. Zunaj je vse potihnilo. Še lokomotiva je komaj slišno le kdaj pa kdaj puhnila v zrak nekaj pare, kot da vzdihuje. Bilo je skoraj pravljичno in Antona je za trenutek zajel val romantičnega počutja. Njega, ki po duši ni bil romantik. Nekaj nenavadnega se mu je doga- jalo. Da, noč ima svojo moč. Na tirih in v smr- dljivem vagonu še nikoli ni bil v takem času. Po nenavadnem navdušenju ga je takoj stisnilo v grlu. Vagon je bil tesnoben, vlak je čemel v gluhi noči kot mrtva kača, postaja je bila tesnobna, noč tudi, vse, vse je bilo tesnobno. Ni mogel zaspati.

Pritisnilo ga je na vodo in moral bi na malo potrebo. Stiskal je. Potem je vstal in tipaje šel do konca vagona. Zdel se mu je zelo dolg. Daleč je bilo do stranišča. Ko je odprl vrata stranišča, je vanj udaril zatohel smrad. Zarezalo ga je v nosu, udarilo mu je v glavo, oči so se mu zarosile. Imel je občutek, da ga bo nekaj potegnilo v straniščno luknjo, ki je morala biti tik pred njim. Pa saj bo steklo vse na tla, na progo med tire, če bo izto-čil scanco v to luknjo. Torej lahko to naredi tudi zunaj. Bo tudi teklo na progo. No, ob tem lahko tudi pogleda, kako je ponoči med hribi, ob reki, ki je zajezena, da se z njo dela elektrika, in na postaji, ki je kot zapuščena. Vagonska vrata so škripala, ko jih je sunil naprej, da mu je postalo tesno pri srcu. Noge so se mu tresle. Koliko razlogov je bilo za to. Anton pa si je rekel, da se mu tresejo od utrujeno- sti, od celodnevne potovanja, od presedanja z vlaka na vlak. Pogledal je gor in dol ob vlaku. Nič, nikjer nikogar. Vlak in on. Samo ena luč je osve- tljevala vso širno okolico. V postajnem poslopu

je bilo osvetljeno tudi eno samo okno. Prometna pisarna, kaj pa drugega, je vedel. Če bo kaj hudi- čevo narobe, če se hoče kaj zgoditi, bo vsaj vedel, kam naj se umakne, kam naj pobegne. Stal je na zadnji stopnici nad tlemi in nekako ni mogel dalje. Kot da so tla pod njim žrelo, ki se bo odprlo in ga pogoltnilo. Bilo ga je strah. Od vsega je bil ves trd. Toda nujno je moral odtočiti. Tiščalo ga je. Spet je pomislil na stranišče, potem pa je odprl šlic in se olajšal. Niti otresel ga ni, tako se mu je mudilo v vagon. Vrata je od znotraj zaprl z varnostnim zaklepom. Za vsak slučaj, si je rekel. Vagon je imel na drugi strani še ena vrata in tudi tja je tipaje in previdno šel, jih zaprl in zaklenil. Bilo mu je malo mar, kako bodo zjutraj vstopali potniki. Nemara pa ne bo spal in bo sam uredil vse, da bo prav, je pomislil. Našel je svojo klop, naravnal si je boršo, preveril, če je kovček, v njem je bilo vse, kar je zares imel, še na polici nad njim, potem pa je zapi- ral oči in se silil zaspati. Ni šlo. Pogledoval je skozi okno in prisluškoval glasovom od zunaj. Bil je zelo napet. Včasih je kaj slišal, mogoče se mu je tako samo zdelo, potem pa je bila zunaj in povsod ena sama potuhnjena tišina.

Nenadoma mu je skozi glavo in razum udari- lo nekaj zvencečega, da se je ves stresel. Potem še enkrat, pa še enkrat bližje in spet bližje. Anton je skušal dojeti, kje je in kaj se dogaja. Bil je zmeden, trd. Vse ga je bolelo. Njegove kosti so bile neka- ko narobe zložene. Spoznal je, da je še vedno na tisti trdi, leseni klopi v vagonu, na katero se je zle- knil ponoči, da bi zaspal. Saj mogoče tudi je spal. Nekaj je že moralo biti na tem, ker ga je zdaj zbu- dilo tolčenje po vagonih zavorah. Prekleti delav- ci, preketo delo. Tako zgodaj, ko še lokomotiva ni pod paro, ko še nihče ni vstopal v vagone, ko je še vse v vražji noči, pa že tolčejo, delajo, budijo, je bil jezen Anton. Pogledal je skozi okno. Zunaj je bila zares še tema. Tolčenje pa je zvenelo, kot da ni konca in kraja vagonov, kot da je vlak neskončno dolg. Anton Rebrec si je z obema rokama pokrill ušesa in krel je.

Potem pa se je nenadoma že vse dogajalo. Prihajali so napol zaspani, mogoče napol zbudeni ljudje, skoraj sami moški so bili, na glavah so imeli kape s šilti, nekateri klobuke z malimi krajci, ki pa so zakrivali oči, da se ni videlo, če so že odpr- te, in topo so sedali na lesene klopi. Redki so kaj rekli, kot da pozdravljajo. Antonu je bilo vseeno. Stiskal se je v kot pri oknu in gledal ven, čeprav

se v mraku še ni kaj dosti videlo. Delavcev pač ni hotel imeti ves čas pred očmi. Bili so taki kot oni sinoči. Mogoče še bolj delavski. Bilo mu je dovolj, da so sploh bili tu. Na vsaki postaji so vstopali in bilo jih je vedno več. Vse do postaje, kjer je bila velika tovarna. Tam so se naenkrat vsi drenjali k izhodu, skoraj tekli so, na peronu so potiskali prometnika proč od vlaka, potem pa so hiteli s postaje dol po bregu, dirjali so kar poprek, kot da je tovarna magnet, obljubljeni kraj.

Anton je počakal, da je bil zadnji. Samo nekaj potnikov je še ostalo na vlaku in stisnjeni so bili na klopeh, kot da jih je sram. Vlak je že potegnil, ko je še izstopal. Zato je zaklel in pljunil na tla, kjer bo zdaj živel novo življenje. Tako se je odločil, tako se je namenil, ko je k hudiču poslal vse, kar je imel in doživel minula leta. Kot je na sodišču poslal k hudiču in se ob tem nesramno režal, bivšo ženo, tisto prekleto nenasitno pijavko, ki je ob ločitvi hotela vse in je dobila vse, samo njega ne, ker on ni bil od nikogar. Že dolgo ne. Nikoli! Prekleti zakon, prekleta ločitev.

Pogledal je naokoli, da bi vsaj približno vedel, kam je prispel, kje je. Pred njim so bili na bregu pod železnico zanikrni vrtovi, dalje pa je bila tovarna, ki je segala skoraj do obzorja, kot da je razlezena po dolini. Nekje sredi tovarne so trije visoki dimniki silili v nebo, kot da je tovarni premalo doline. Na enem je dobro videl veliko petkroko zvezdo.

Jutro je bilo res še megleno, da je bilo tu spodaj v dolini vse kot umazano, povsod naokoli pa so se že svetili robovi hribov in gora. Nad vsem je bila velika in visoka gora, na njenem vrhu pa se je razločno videla luč. Tam je moral biti nekakšen stolp, mogoče pa samo opozorilo pilotom letal, če so letela tam preko. Anton se je teatralno priklonil tej mogočni gori in tudi tovarni s tisto zvezdo na dimniku, kot da vse pozdravlja in se predaja.

»Ti boš moja vodnica, veš!« je rekel na glas, saj ni bilo nikogar v bližini, da bi se mu smejal, ker je govoril sam sebi. Včasih se mu je res dogajalo, da mora imeti vodnico, vsaj nekaj, da ga podpira in mu hrani samozavest.

Na postaji je stal še prometnik in gledal za vlakom, ki je peljal naprej proti državni meji. Državna meja je bila blizu. To je Anton vedel. Nekaj se je seveda pozanimal o kraju, kamor je prišel. Odločno je stopil do prometnika in ga prosil, če lahko za nekaj ur pusti pri njem kovček. Rekel mu je še, da nima nikogar poznanega spodaj v mestu.

»Ja, dobro, pustite ga za vrati. Kam pa ste namenjeni, če nimate nikogar tu?« je vprašal postajni uslužbenec.

»Najprej grem v kadrovsko službo. V tovarni bom zaposlen.«

»Na novo ali kaj? Od kod pa ste prišli? Kje boste pa stanovali?« je bil nenadoma radoveden železničar.

»V samskem bloku,« je odrezal Anton, kot da je to popolnoma jasno in lahko le bedak vpraša kaj takega.

Prijel je kovček in kar šel proti prometni pisarni. Prometnik je hitel za njim in nekaj godel. Anton ga ni poslušal, ni ga zanimalo, kaj oni govorijo, saj mogoče ga ne bi nič razumel, ker je govoril v svojem narečju.

»Tu za vrati je prostor. Kovček bo na varnem. Ime pa le napišite na listek. Jaz nisem ves dan v službi, tu na postaji. Čez eno uro, ob sedmih, predam izmeno,« je hitel prometnik.

»Seveda. Dajte mi kos papirja, prosim.«

Anton Rebrec je na hitro napisal svoje ime in priimek. Papir je zataknil za ročaj kovčka.

»Tako. Bo v redu? Povejte mi, kje je vhod v tovarno, kje je uprava,« je še zatečnaril Anton. Železničar mu je vse prijazno pojasnil, kot da je tujec vreden usmiljenja. Še z roko je pokazal tja in tja, ker je bilo vse pred njima. Anton se je takoj orientiral. Bilo je pravzaprav enostavno. Ampak daleč pa je bilo do vratarnice in potem še do uprave. Anton je bil presenečen. Eno je videti, drugo je iti in priti, je ugotovil. Presenečen je bil tudi, kako velika je reka, ko je šel po mostu preko nje in kako motno sive barve je. Kako je umazana, kalna, nezdrava na prvi pogled. Takoj je pomislil, da mora biti to mrtva reka. Nekaj je vedel o tem, da so višje gori v dolini rudniki svinca, pa metalurški obrati in še kaj takega, kar je strupeno. Vse se je stekalo v reko, kot da je žrtvovana za dobrobit ljudi.

Iz tovarne je Anton ves čas poslušal ropotanje in zamolklo udarjanje, pa sikanje zraka in plinov, kot da je tam velikanski zmaj, ki bo zdaj zdaj pogoltnil vse. Nekam tesno mu je bilo v prsih. Zoprni dim se je vlekel čez cesto in v mestne ulice. Mesto se je zdelo odrinjeno, stisnjeno kot kepa v del doline, bilo je kot nekakšen nebodigatreba, kjer so živeli ljudje, kadar niso delali v tovarni. Anton je nanadoma zelo zares upal, da samski dom ni tam nekje med hišami, med natrpanimi bloki in stolpnici, ki jih je ovijal smrad in prah in vse ostalo iz tovarne.

V vratarnici je bilo več uniformiranih vratarjev, varnostnikov, receptorjev. Za vse namene in potrebe vstopa v tovarno so bili tam. Moral je pokazati dokumente, da se je izkazal in celo večnost je trajalo, da so ti vsemogočneži, ki so zelo očitno kazali svojo oblast, preverili, če je res Anton Rebrec, če je res najavljen, če gre res za zaposlitev v tovarni. Potem so enega določili, da je šel z njim, spremljal ga je, kot da še nikoli ni bil nikjer, še najmanj v kaki

tovarni, kot da je ovca, ki mora imeti psa vodnika. Uniformirani mož je bil ves čas korak pred njim, hodil je s svojim tempom, kot da je robot, ni se oziral za Antonom, ker mu je ta pač moral slediti. Anton ga je nekaj spraševal, pa ni dobil nobenega odgovora. Vodnik je bil kot nem. Zato je Anton pač hodil, gledal naokoli in si predstavljal, kaj delajo v kateri hali, mimo katerih sta hodila, gledal je, kaj vozijo veliki in mali viličarji, ki so neprenehoma švigali med obrati, kaj je naloženo na velikih tovornjakih, ki niso imeli registrskih tablic, saj so venomer vozili le po tovarniških cestah in v prostoru znotraj ograje, preskakoval je luže olja in kose železja, izogibal se je delavcem, povsod jih je bilo veliko in vsi so imeli enake delavske obleke, in moral je paziti, da mu vodič ne zgine izpred oči. Ta pa je hodil zlagoma. V drugem nadstropju velike zgradbe ga je potisnil v pisarno in mu rekel, da ga čakajo. Anton Rebrec se je znašel pred visokim pultom in stekleno steno. Na oni strani pulta so sedele štiri ženske. To mu je pomenilo pravo olajšanje, saj je bil vedno gospodar situacije, kadar je imel opravka z ženskami. Pozdravil je in se držal na smeh, čeprav se ni počutil sproščenega. Nekaj časa je trajalo, preden je ena vstala izza svoje mize in ga vprašala, kaj želi, zakaj je prišel.

Antonu je zastala slina v grlu. Česa takega se ni nadejal, saj so mu prej v vratarnici rekli, da je najavljen in da je vse v redu. Hudiča, tu pa se grejo, ga je presunilo.

»Dobro jutro,« je še enkrat pozdravil, tudi zato, da bi se zbral. »K vam sem prišel v službo. Normirec sem. Razpis, saj veste, na razpis sem se prijavil. Anton Rebrec. Ja, Rebrec sem,« je spravil iz sebe.

Ženska ni rekla nič. Obrnila se je in spet sedla za pisalno mizo. Potem je brskala po papirjih pred seboj in nekaj povedala sodelavki. Tudi ta je potem brskala po svojih papirjih in kimali sta si.

»Ste bili poklicani, povabljeni za danes?« je vprašala prva.

»Ne.« Anton je bil zmeden. Nič več se ni držal na smeh. »Dobil sem pošto. Pisalo je, da sem sprejet in da lahko pridem v službo.«

»Dobro,« je ona rekla v papirje.

Anton ni vedel, kaj je zdaj dobro. Ženski pa sta še kar naprej brskali po papirjih.

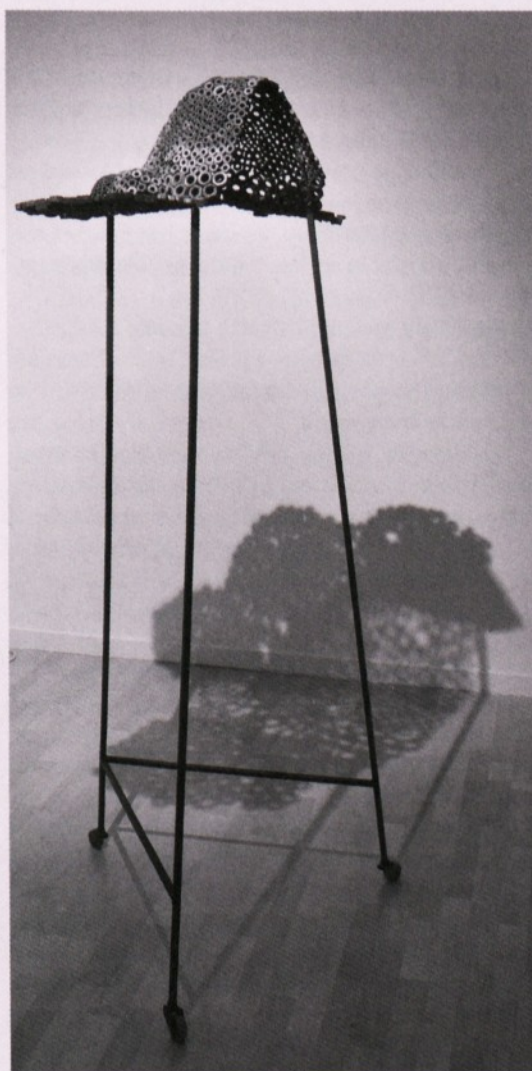
Druga je nenadoma vstala, stopila do pulta in mu suho rekla, naj ji da tisto pismo, o katerem je rekel, da ga je dobil s pošto. Takoj je vedel, kje ga ima in hitro ga je potiskal pod steklom. Potem pa je za trenutek na pismu še podržal roko, kot da je ne vem kako pomemben dokument in pomežiknil je tovarišici kadrovnici.

»Izvolite. Saj bomo vse uredili, ne?« se je zarežal.

»Mogoče pa res,« je siknila vanj, da se je skoraj zatresla šipa.

»Sedite,« mu je še rekla.

Anton je sedel na razmajan, masten, brezbarven stol. Počutil se je kot najnavadnejši delavec, ki ga na ta stol posadijo zato, da lahko referentke tam onkraj počnejo, kar se jim zljubi, kopljejo po papirjih ali pa tudi ne. Še sam ni vedel zakaj, ampak je mirno in tiho obsedel, poskušal se je čim manj stikati s stolom, bil je nekako zlomljen, ker je bil utrujen od vsega ponoči in na poti in prizadet, da je naletel na tak birokratski sprejem. Saj so potrebovali normirca, hudiča. Pogledal je na uro. Zdelo se mu je, da je že od vekomaj tu, v tovarni, v tem kraju, kamor se je pripeljal s prvim jutranjim vlakom.

Tanja Vergles, *Telesni podaljški*,
videoprojekcija, 2004–2007

Tone se je zbudil še prej, preden je čisto zaspal. Prižgal je luč. Ni vedel, kaj ga je zdrnilo. S police je vzel knjigo. Prebral je nekaj strani, pa ga to ni utrudilo ali odvedlo nazaj v spanec. Zdelo se mu je ravno nasprotno, da je vse bolj buden in ne bo mogel zaspati.

Odložil je knjigo.

»Hodim spat s kurami, ona pa ponočuje. Ven grem. Avto je ostal doma, saj je šla s prijateljico. Jutri bo nedelja. Lahko bom spal, kolikor bom hotel. Če že ne morem zaspati zdaj, grem raje v noč kakor v sanje,« je sklenil ter se naglo oblekel.

Kmalu je ugasnil luč in za seboj zaklenil vrata.

»Ko bo prišla, bo takoj opazila, da me ni, saj vrat nikoli ne zaklepam,« je razmišljal, hiteč po stopnicah.

Pred avtom je za trenutek postal, ga počasi odklenil, sedel vanj in speljal.

»Ne mudi se mi. Nikamor se mi ne mudi. Časa imam vso noč«, si je rekel, ko ga je v prvem križišču ustavila rdeča luč semaforja.

Ustavil se je pred nočnim lokalom v sosednjem kraju. Najprej se je hotel prepričati, ali ni tam avtomobila ženine prijateljice. Potem je izstopil, še nekaj trenutkov postal in se nato z odločnimi koraki napolnil v lokal.

Sedel je k prazni mizi v bolj temnem kotu.

»Želite?« se je na njegov prihod odzvala točajka.

»Kavo, prosim,« je naročil bolj odsotno, ker so ga že obšle druge misli.

»Kaj pa, če s svojo družbo vseeno prikolovrati sem? Iz njenih pripovedi bi bilo to dokaj verjetno. Spil bom kavo in se odpeljal do manj izpostavljene lokalca. Morda tam koga srečam, si najdem družbo, se poveselimo,« je pomislil.

Kmalu je spet sedel v avto. Odpeljal se je naprej, v kraj, kjer je nekoč služboval, in upal je, da bo tam v kakem lokalcu srečal koga od bivših sodelavcev.

Ne da bi pogledoval naokoli, je stopil v prvi lokal ter se ustavil kar pri točilni mizi.

»Pivo, prosim!« je naročil ter se ozrl po omizjih, da bi tam nemara zagledal kak znan obraz.

»Prazno je tu. Bo še kaj gostov?« je po nekaj požirkih povprašal mlado točajko, ki je dotlej zrla nekam v prazno.

»Ponavadi je ta čas polno. Danes ni, ker je v nočnem klubu zabava. Gostuje neka znana pevka. Pozabila sem njen priimek. Najbrž so vsi tam,« mu je pojasnila.

»Je daleč? Najbrž ne poznam tega lokalca. Je nov?«

»Ne, le prenovili so staro gostilno. Prej se je

reklo Pri Lipi,« mu je razložila.

»Zdaj vem, kje je. Grem kar peš. Če mi pa tam ne bo všeč, se vrnem k vam na drugo pivo, saj imate odprto do polnoči, ali ne?«

Točajka je prikimala ter se spet zazrla v tisto smer. Zunaj je kmalu zaslišal zvoke znane uspešnice.

»Kaj, ta pevka je prišla? Ni čudno, da je drugod vse prazno,« je razmišljal, bližajoč se nočnemu klubu.

Parkirišče in bližnja okolica sta bili nabiti z avtomobili.

»Kaj, če je tudi njo zaneslo sem?« ga je za hip spreletelo. Stopil je k vhodnim vratom in se previdno prebil skozi gnečo v bližino odra. Skušal se je še bolj približati, pa se je nenadoma ustavil kakor vkopan. Stala je tik pred njim. Toliko, da se je ni dotaknil. Ne bi je opazil, če ga na njeno prisotnost ne bi opozoril njen glas. Pela je z njo in v vsem posnemala pevko.

Odskočil je, ko da bi ga pičila kača. Previdno se je prerinil nazaj in ko se je dovolj oddaljil od nje, si je oddahnil in za hip obstal.

Še enkrat se je ozrl na ženo in pohitel proti izhodu.

»Takoj moram od tod. Kaj, če me opazi katera od njenih spremljevalk?« si je rekel in se naglo izmuznil v temo.

Zunaj si je obrisal potno čelo ter se počasi odpravil nazaj v prvi lokal.

Ta je bil še vedno prazen. Natakarcica se je zdrznila, ko je obstal tik ob njej.

»Kaj vam tam ni všeč?« ga je vprašala.

»Gneča je, velika gneča,« ji je odvrnil.

»Tudi jaz je ne maram. Toda tako kot je zdaj, ko ni nikogar, mi spet ni prav. Čas se nikamor ne premakne,« je dodala.

»Saj nimate več veliko. Še slabo uro, pa končate. Ravno za eno pivo bo še. Vroč dan je bil. Ali ne?« ji je odvrnil Tone.

Prikimala je in postavila pivo predenj ter se spet zazrla tja.

»Kaj je tam?« jo je čez čas vprašal Tone.

»Ah, nič. Kar tako. Vrata so, ki vodijo v posebno sobo. Pozorna moram biti nanje. Kar odnaša me v tisto smer.«

»Nisem vedel, da se tu skriva še en prostor. Včasih ga ni bilo.«

»Ja, res je. Šele dobro leto je. Prej je bila tam shramba. Se vidi, da ste bolj redek gost,« mu je odvrnila.

»Pred leti sem bil tu pogosteje. V tem kraju sem bil zaposlen. Od takrat se je marsikaj spremenilo.

Najbrž na bolje. Ali ne?»

»Ne vem. Prej se ni bilo treba ozirati na to posebno sobo. Le ena skrb več. Tudi gostje so vse bolj muhasti. Samo enkrat sem pozabila, pa se je nekdo pritožil. Toliko da nisem zletela na cesto. Še sreča, da je bilo prvič. Naslednjič mi knjiga ne uide,« mu je potožila.

»Za tako malenkost?»

»Ja, tu imam dobro plačo, in veliko jih je, ki bi bile rade na mojem mestu. Konkurenca prinese večje zahteve.«

»In zgodaj sive lase,« je pripomnil Tone. Prikimala je.

»Grem si ogledat to posebno sobo. V primeru, da bo prostor ustrezen, bi si ga kdaj rezerviral.

Pridite,« jo je povabil, ko je odprl vrata.

Pohitela je do vrat posebne sobe.

»Boste še kaj spili?»

»Ne, hvala. Samo zanima me, če je sobo mogoče za kaki dve ali tri ure naprej rezervirati.«

»Seveda lahko. Jutri bom povedala šefu. Napišite mi svoj naslov, datum in uro rezervacije,« mu je rekla ter odtrgala list iz beležke in ga položila na mizo.

»Kar tu ga pustite,« je potem dodala in odšla nazaj.

Kmalu se ji je pridružil ob točilni mizi. Za nekaj trenutkov ju je ovil molk. Potem je Tone iz suknjiča izvlekel denarnico.

»Plačam, prosim.«

Takoj mu je prinesla račun.

»Kar pustite drobiž. Naj ostane še za eno pivo, za vas. Morda bova pa kdaj kje drugje nazdravila, ko ne boste v službi,« ji je rekel ter potisnil denarnico nazaj v žep.

»Hvala za družbo. Pa še drugič,« je zaklical glas za njim, še preden je za seboj zaprl vrata.

Zunaj je na vsem lepem začutil potrebo, da bi se vrnil v nočni klub, v družbo. Ženi bi pojasnil, da je po naključju izvedel za to prireditve, da si je zaželel le malo sprostitve. Nemara bi se ga razveselila, je premleval v sebi.

»Ne, ne grem. Po svoje grem. Morda je pa Uroš še pokonci. Obiščem ga, ko sem že ravno tu. Najbrž je sam. Z ženo živita narazen, le redko kdaj je pri njem. Če je sam, je ob vsaki uri vesel obiska. Saj še ni minilo leto, odkar sem bil nazadnje tam. V tem času se prav gotovo ni spremenil,« je razmišljal, stoječ pred svojim avtomobilom.

»Postavil ga bom na manj vidno mesto. Pred njegovim blokom so ponavadi parkirišča zasedena, zato tja ne bom rinil,« je sklenil in zapeljal nekoliko stran od glavne ceste.

Kmalu se je znašel pred blokom. Vhodna vrata so bila zaklenjena. Pozvonil je, vendar po domofonu ni bilo odziva. Na stopnišču se je prižgala luč.

»Morda je on,« je pomislil.

Namesto Uroša se je pred vhodnimi vrati prikazal moški v usnjenih rokavicah.

»Koga iščete?« je vprašal.

»Uroša. Ne oglasi se. Ponavadi ob tem času še ne zaspi,« je odvrnil Tone.

»Greste noter? Poskusite še zgoraj! Zgodi se, da je domofon pokvarjen,« ga je zdaj s prijaznejšim glasom vzpodbudil možak.

Naglo je pohitel po stopnicah in pozvonil.

Spet ni bilo odziva. Prijel je za kljuko in vrata so se odprla. Zastal je v temi in prisluhnil.

»Morda je šel k sosedu in pozabil zakleniti. Ali pa spi,« je ugibal in se počasi tipajoč prihuljil do prprtih vrat dnevne sobe.

Zdaj je zaslišal tihi stok.

»Živijo, Uroš!«

Stopil h kavču.

Nobenega odziva.

»Kaj, te je kdo s kolom po glavi, da se ne zbu-diš?« ga je skušal predramiti.

Vendar nič.

Sklonil se je k postelji in nekoliko odgrnil odejo.

Zdaj se je spet oglasil rahel, komaj slišen stok, iz katerega je izluščil besedo: vode.

»Spet si imel svojo turnejo. Le koliko dni si tokrat prijateljeval z alkoholom, da te je ta tako zdelal?« je bolj sebe spraševal Tone, ki mu tako Urošovo stanje ni bilo tuje.

Naglo je poiskal kozarec, natočil hladne vode in jo ponesel k njegovim ustom.

Ta ga je pogledal, naredil nekaj požirkov, potem pa spet zaprl oči.

»Kaj si se zastrupil?«

»Zdaj je v redu. Pridi popoldne.«

Prijel kozarec in se nekoliko dvignil: »Prinesi mi še enega.«

Tone mu je nalil še dva kozarca, ju postavil na stol, ga pomaknil ob vzglavnik ter odšel nazaj k avtomobilu. Iz enega od oken v gostišču je svetila luč.

»Najbrž jo je natararica pozabila ugasniti,« je pomislil Tone ter stopil k oknu in se s strani, mimo zaves zazrl v prostor. Videl ga je le del. Kmalu je ugotovil, da je to posebna soba. Že je hotel oditi, ko se mu je zazdelo, da se je nekaj premaknilo. Še bolj se je privil k oknu in spet pogledal. Zdaj je zagledal moža v rokavicah. Krilil je z rokama ter nekemu nekaj govoril. Čez obraz je imel potegnjeno kapo z izrezi za oči.

»Potrkal bom po oknu in se skril. Če bo to zaleglo, se ne bom ubadal s policijo,« se je odločil Tone in sprožil roko. Potem se je skril za bližnjo zgradbo. Kmalu so se odprla vrata gostišča. Skoznje se je izmuznila senca. Zatem pa je zagledal postavo, ki je obstala pred vrati. V njej je prepoznal dekle, ki mu je prej streglo.

Videl je, kako jih je zaklenila, potem pa naglo stekla do avtomobila.

Ko se je odpeljala, je tudi Tone sedel v avto.

Doma vrata niso bila zaklenjena. Tiho se je spravil v posteljo. Žena je že spala.

POGOVOR

LEPOSLOVJE

Marko je za hip dvignil roki nad tipkovnico in se ozrl proti sosedu, da bi ji odgovoril na njeno pripombo. Ta pa je že bila v svojem delu, zato si je premislil in spustil roki nazaj.

Njegovega giba ni nihče opazil in delo je teklo nemoteno naprej.

Vedno se mu je izmuznil pravi trenutek za odgovor na kako vprašanje ali pripombo. Preprosto ga ni ujel.

Tako se mu ni uspelo nikoli zaplesti v pogovor s katero od sodelavk.

Doslej se pravzaprav ni niti posebno potrudil, da bi kak pogovor izpeljal do konca. Menil je, da mu vsaka neizgovorjena beseda življenje prej olajša, kakor oteži. Poleg tega se ni želel izpostavljati pred sodelavci, še posebno ne pred vodjem oddelka, ki je vsak, še najmanjši odmik od dela takoj opazil. Razen če je šlo za kako sodelavko, ki je znala ujeti pravi trenutek.

»Takoj bi me kdo opazil, se prihulil zraven, še preden bi pogovor sploh stekel,« je pomislil in opustil to namero.

Naslednji dan pa mu pripomba sodelavke spet ni dala miru.

»Kaj, ko bi jo počakal po službi?« je pomislil.

A bolj ko se je delovni čas iztekal, bolj je dvomil o tej možnosti.

»Kaj pa, če se ji bo mudilo? Po službi vedno pohiti do avtomobila in med prvimi spelje. Včasih tako silovito, da se ji morajo pešci umikati. Še ni dolgo, ko sem zadnji hip odskočil. Zakrtila je z rokama, najbrž v pozdrav, in že je švignila mimo,« se je spomnil ter pohitel z delom.

Nemira se ni otrešel niti naslednji dan. Ravno nasprotno. Še bolj se je zažrl vanj in ga grizel.

»Po službi se bom pogovoril z njo. Počakal jo bom zunaj pred vrati,« je sklenil.

Z delom je končal malo pred iztekom delovnega časa in odhitel k izhodu. Kmalu je prišla. Stopil je k njej in ji rekel:

»Zadnjič vam nisem utegnil odgovoriti na pripombo. Bi lahko zdaj? Imate dve minuti časa?«

Prislonila si je roko na usta in zakašljala.

»Kaj bi rad?« je zahropla, ko je umaknila roko.

»Pogovoril bi se rad glede tistega zapleta. Šlo je za nesporazum. Samo minutko ali dve, pa ga odvozlava. Bi lahko kar zdaj?«

»Ne vem. Pozabila sem, kaj je bilo. Mudi se mi. Bi lahko jutri?«

»Prav. Potem pa jutri takoj po službi. Velja?« Prikimala je.

Naslednji dan je komaj dočakal konec službe. Toda ko se je delovni čas iztekel, je zazvonil telefon. Ko je odložil slušalko, sodelavke ni bilo več. Pohitel je za njo. Zagledal jo je na parkirnem prostoru.

Pognal se je za njo, a kmalu zastal.

»Najbrž je pozabila. Čemu se pravzaprav sploh ubadam z njo?« se je vprašal in se obrnil. Tedaj pa je zaslišal škripanje zavor ter zamolkel pok.

»Nič novega. Nekaj zmečkane pločevine. Saj je je tako ali tako preveč,« si je rekel ter odšel proti domu.

Šele naslednji dan je v službi izvedel, da je prav ona trčila v manjši tovornjak, da se je poškodovala. Da se najbrž ne bo kmalu vrnila, da jo bo do tedaj zamenjala druga.

»Ni me počakala. Le kam se ji je tako mudilo? Ko bi ravno takrat ne zazvonil telefon, bi jo nemara prestregel,« so se mu skoraj samodejno sprožile misli in pogled mu je zdrsnil s tipkovnice k njemu praznemu, s plastično folijo pokritem omizju.

»Šele pred dobrim letom je prišla. Toliko da sem se je navadil, pa že gre. Le kako dolgo bo ostala ta, nova?« se je spraševal.

Naslednji dan se je po službi odpravil v bolnico.

Preden jo je našel je, obredel skoraj vsa bolnišnična poslopja. Naposled jo je zagledal v sobi, v katero je pogledal že na začetku.

»No, od kod ste se pa vi vzeli?« je skoraj vzkliknila.

»Kako vi? Kaj, ko bi se kar tikala? Te bi motilo?«

»Ne. Seveda ne,« se je strinjala.

»Povej, kako si. Videti si dobro,« ji je rekel.

»Še kar gre. Danes že lahko vstanem. Bi šla kam posedet? Tja v TV-avlo ali dol v bife,« je predlagala.

»Prav. Počakal te bom na hodniku,« je bil takoj za.

Kmalu je prišla.

»Ne vem, zakaj, toda tisti zaplet me je pripeljal sem. Zdaj pa se mi naenkrat sploh ne zdi več pomemben. Podobnih nesporazumov je bilo v dobrem letu, odkar sva sodelavca, veliko, ali ne?« ji je skušal pojasniti svoj prihod.

»Kakih nesporazumov?« se je začudila.

»Včasih si me najbrž narobe razumela. V tem

zadnjem primeru je bilo tvoje navodilo povsem pravilno, zato sem se skliceval nanj. Ti pa si me pri tem tako bodla z očmi, da sem pomislil, da misliš, da te hočem pred drugimi oblatiti ali celo ovaditi,« ji je pojasnil.

»Spomnim se. Res sem pomislila, da se obešaš le na moja navodila in me izpostavljaš. Nekaj sem pripomnila. Ne spominjam se več, kaj sem ti rekla. Obšle so me druge skrbi in sem na vse skupaj pozabila. Včasih bi se bilo res dobro pogovoriti in s tem odstraniti nesporazume. Toda zdaj so že za nama. Odstranjeni. Ali ne?«

Prikimal je.

»Je kaj novega? Je zamenjava zame že prišla?« ga je potem vprašala.

»Nič omembe vrednega se ni zgodilo. Nove še ni bilo. Lahko da niti ne bo potrebna, saj izgleda, da se boš ti kmalu vrnila. Ali ne? Kaj, ko bi raje pustila uradniške zadeve. Za danes sem jih sit,« ji je odvrnil.

»Pa pustiva. Samo če bi mogla, bi se vrnila v službo že jutri. Tu nimam kaj početi. Sam dolgčas. Nikogar ne poznam. Tudi obiskov se ne nadejam. Tu v mestu nimam sorodnikov. Znanci pa te hitro pozabijo. Vesela sem, da si vsaj ti prišel,« je potožila.

»Kako? Praviš, da nimaš nikogar. Kam se ti je pa potem po službi zmeraj tako mudilo? Saj trgovin ne zaprejo takoj. Kam še?« jo je zbadel.

»Trgovin res ne zaprejo takoj. Avtobusi pa vozijo po voznem redu,« je rekla in se skrivnostno nasmehnila.

»Pa menda nisi iz svoje limuzine prestopala na katero od tistih cvilečih mestnih krip,« se je začudil.

»Seveda ne. Bila sem pa vezana na medkrajevní promet. Šofer enega od teh avtobusov je bil moj sošolec iz osnovne šole. Po službi sem pohitela, zato da sva ujela čim več časa za pogovor. Prinašal mi je novice o dogajanju v mojem kraju, kjer živi. Drugače tam nimam več resnejših stikov. Starši so mi umrli. Od sorodnikov sem se oddaljila. Ne gremo skupaj. Drugače živijo. Pa tudi predaleč je, da bi se kar naprej vozila tja.

Pred pol leta pa sem šla domov na pogreb. Zaradi okvare avtomobila sem morala na avtobus, pa sem v šoferju prepoznala sošolca. Odtlej sva skoraj vsak dan ujela v lokalu na avtobusni postaji dobre pol ure časa za pogovor ob kavi. Zdaj pa nimam nikogar. Z njim sva se slišala po telefonu. Vendar to ni isto. Telefonski pogovori postanejo monotoni, prazni. Še posebno, če so pogosti.

Izogibljem se jih,« mu je razvozlala uganko.

»Iz katerega kraja pa pravzaprav si?« jo je vprašal.

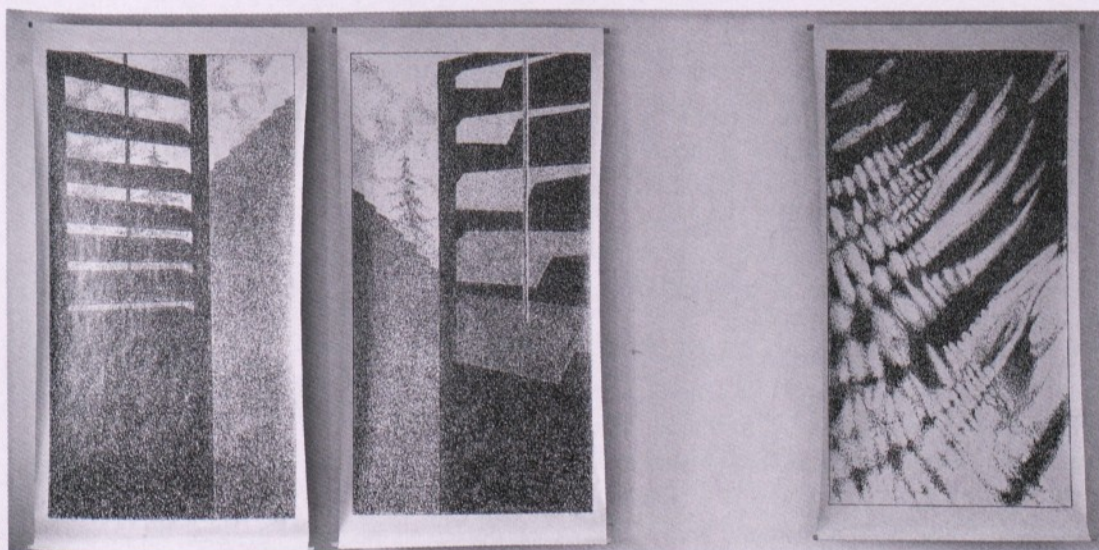
»Iz Mežice,« mu je odvrnila.

»Tudi jaz sem od tam. Pravzaprav iz predmestja, iz Polene,« ji je odvrnil.

»Kako? Kaj pa dialekt? Niti z besedo se nisi izdal. Takoj bi te prepoznala,« je bila presenečena.

»Ja, že med osnovno šolo sem se preselil sem v Ljubljano. Tudi ti, vsaj po dialektu, nisi prepričljiva Korošica,« ji je odvrnil in se nasmehnil.

Naslednji dan je komaj dočakal konec službe. Potem je pohitel po stopnišču. Zunaj, na prehodu za pešce, je na semaforju spregledal rdečo luč in preslišal cviljenje zavor. Ko je prispel, je že sedela za mizo, kjer je prav kmalu zadišalo po kavi.

Miro Hajnc, *Opus alchymicum*, grafitnik, 2001

MINOTAVER DRUGI

LEPOSLOVJE

Za pet sonc močno zaslepljujoče grmenje, ki ga je spremljala ubijalska vročina, se je zaganjalo nad polotok v velikanskih valovih. Pigmaju se je zdelo, da traja pol večnosti in še ko je naposled vendarle mrknilo v temo, mu je bobnelo v glavi naprej, kakor da ne bo v njej nikdar več pustilo nič drugega kot neznansko bolečino. Ko je končno odprl svoje edino, zdaj na pol oslepelo oko, je motno zaznal, da sta na širni ožgani planjavi ostala živa samo on in krava. Bivališče kiklopov se je v potresu udrlo globoko v zemljo; izginilo je, kakor da ga nikoli ni bilo. Toda ne: s kravjo in ovčjo čredo vred se je moralo delno scvreti v neprepoznavne gmote, kajti osladen vonj po zažganem se je spajal s sivkastim prahom, ki je pokrival tla in visel v zraku tako na gosto, da je sonce v sajastem oblaku zbledelo v samo slutnjo daljne svetle lise.

»Prekleti bogovi!« je onemoglo siknil Pigmaj in se znova pogreznil v vrtoglavo omedlevico. Kot v snu se je zabluljil v kravo, ki se mu je opotekavo približala na dotik, in zahropel:

»Pri vseh ponorelih božjastnikih, zakaj ste zaradi mojih bogokletstev od cele tolpe pijanih kiklopov prizanegli samo meni in najslabši buši v čredi pa nikomur več?«

Še miže je videl, da je krava grda kot pošast. Prav kakor on je premogla eno samo izbuljeno oko, drugo se ji je razlilo; en rog ji je molel navzgor, drugi navzdol in rebra so ji klavrno štrlela nad brejim vampom.

Zavedel se je, da ga žge neznosna žeja, ter se domislil: »Mleko.«

Začel je krehati nizke pomirjevalne glasove, kakršne je pomnil od kiklopskih pastirjev, ter se na kolenih dvignil ob kravi. Res je obmirovala, ko je z nerodno roko stisnil njen nabrekli sesek ter se razveselil curka, ki mu je belo brizgnil po roki. Namolzel si je polno čepico, hlastno izpil toplikasto pijačo in znova segel po vimenu.

»Kiklopi,« je izhripal svojo motoglavo skrb, »moji varuhi in krušni očetje!« se je hotel postaviti pokonci, da bi se razgledal, toda stopil je na tako ostro bolečino, da je s krikom omahni na tla ter se sesedel v spoznanje: potres ga je dotokel v breznožca, in zdaj ne more nikamor več.

»Trikrat prekleti bogovi!« je zapsoval že dru-

gič. Pri kiklopih bi bil obsedel po kosilu, pa bi bil zdaj v Hadu z njihovimi sencami vred. Ampak ne večni zaspane se je moral zavleči na prebavljanje v svoj brlog, in tako je po nekem trapastem naključju preživel potres. A ne zato, da bi nasledil svoje mrtve, o ne, se je treznil. Tudi ni šlo za slučaj, temveč še za poslednjo premišljeno zlobo bogov. Nalašč so ga pohabili tako močno, da se mu bodo kljuvajoče bolečine razrasle po vsem telesu, in bo poginjal dolge ure. Ko bo čez kdo ve koliko časa skozi čad nekoč spet posijalo sonce, ga on ne bo več ugledal.

»Prekleti vsemogočni, nikoli odrasli norci!« je zmerjal bogove naprej, ker zanje nikoli ni poznal lepših besed. Odkar se je zavedal sebe, so se vse dražljive zgodbe, ki so si jih kiklopi pripovedovali ob večernem ognju, vrtele okoli bogov in le malo so se razlikovale druga od druge. Za srečna starčka Filemona in Bavkido Pigmaj ni slišal nikoli, ne za božanskega pevca Orfeja in Evridiko. Keiks in Halkiona, spremenjena v vedomca, sta mu ostala neznana, prav tako Devkalion in Pira, ki sta po vesoljnem potopu iz kamnov naredila nove ljudi.

Toda čustvene dogodivščine kiklopom niso bile po duši. Raje so se krohotali Tantalu, ki je zaklal svojega sina, in Tereju, ki je posilil lastno svakinjo. Bolj kot je bila zgodba krvava, bolj jim je bila všeč.

Bili so surovi velikani enookci brez vere, zakonov in omike. Iz bogov so se venomer norčevali. Zato je Pigmaj že od malega vedel, da je nebeščanom pogosto blodilo po glavi naskakovanje božjih in človeških, v sili pa celo živalskih samic. Drug pred drugim so se tudi radi bahali s svojo neznansko močjo. Eden je za šalo spuščal viharje nad ljudi in poganjal pobesenele reke v dolino, da so trgale plazove skal s pobočij ter podirale cele vasi. Drugi je ciljalo s strelami iz oblakov, da so se po gozdovih vžigali požari. Potem so tekmovali, kdo bo močnejše stresal gore, da so v zemlji zazijale globoke razpoke in je iz njih začel brizgati tekoč ogenj. Tako so zdaj pač razdejali in tudi polotok kiklopov.

Seveda so vedeli za Pigmaja in za njegov posmehljivi jezik, ter sklenili, da ga imajo za zmeraj dovolj. Ni moglo biti drugače, saj jih nikoli ni brigalo, koliko so pri svojih brezobzirnih igrach

razen krivih pobili tudi nedolžnih.

Zdaj so pač davno spet odvihrali proč k novim zabavam in nemara že škodoželjno ščuvajo eno poniglavo človeško pleme na vojsko proti drugemu ali za oddih spet navzkriž natepavajo vse mlade ženske naokrog. Nič čudnega, da nazadnje nihče več ne ve, čigavi so vsi božji pankrti in pokveke po otokih, kakršnih eden je on sam, božji šantavec in čemerni Pigmaj.

Skaženega kot zverženo malo strašilo ga je kdo ve katera mati kmalu po rojstvu sunila od sebe. Slučajno so ga našli in iz radovednosti pobrali topoumni kiklopi, ker so hoteli imeti to malo, poskakujočo in bevskajočo človeško opico za vsakdanjo zabavo. Koštrunje kosti so mu metali v glodanje, naučili so ga preklinjanja in star, čenčav kentaver ga je za silo poučil o življenju na zemlji in pod njo, predvsem pa o bogovih.

Zato je od malega pomnil, da je bila prva razuzdanka na tem prekletem svetu že pramati Gaja, ki ji je bilo premalo, da je rodila titane in kiklope, ampak je s Tartarom spočela tudi strašnega Tifona in smrdljive ostrokljune harpije. A niti to pohotne vlačuge še ni odteščalo, pa se je sparila s Pontom in rodila Ehidno, pol kačo pol žensko. Kaj naj bi potlej že ta, svoje matere vredna hči, storila pametnejšega, kakor da je s svojim luskastim polbratom Tifonom, bruhajočim ogenj iz stoterih žrel, rodila najprej ostudno Himero, ki je požirala ljudi, in nato nič boljše sestrico Hidro, skrivajočo v votlini svoje pasje telo in devet kačjih glav, za navrh pa triglavega psa Kerbera z ovratnico iz gadov.

Malo je bilo mar tem nenehno gonečim se bogovom in pojavim boginjam, če je medtem Noč rodila Smrt, Strast in Prevaro, v svetoskrunstvu spočeti rod velikanov pa ni poznal drugega kot sovraštvo, nesrečo in pohoto. Pozejdon se je zabaval s pošastmi in zaplodil Polifema, brdavska brez vere in zakonov. Tudi Keto se je spečala z lastnim bratom in rodila kačjelase Gorgone z zobmi kot čekani, bratrance pa so ji bili zmaji.

Če se je celo najvišji boginji Heri šepavi sinko Hefajst tako zastudil, da ga je izpred oči zagnala v podzemlje, kako bi potem kdo smel obsojati druge matere, ko so jo posnemale ter v divjini izpostavljale svoj kilavi zarod za hrano zverem? In le zakaj naj bi bil torej on, slučajno preživel šantavi spak, potomec kdo ve katere posiljene sirote, bolj rahločuten od svojega neznanega božanskega očeta?

Z jezikavimi bogokletji je zato od malega

zabaval robate dobrotnike kiklope, a pri čredah jim je bil, pritlikavec, v slabo pomoč, raje je venomer kujavo pogreval lastne zamere. Sam zavržen zaradi svoje gnusne grdobe, ljubosumno nikoli ni prenesel lepote pri nikomer. Zategadelj nikdar ni črhnil ne o sončnem bogu Apolonu ne o prvi lepotici Afroditu in kadar je stari kentaver bajal o čudovitih junaštvih Herkula, Tezeja in Jazona, je sicer lakomno požiral njihove napete pustolovščine, obenem pa se je zakrknjeno obračal proč.

Če bi bili bogovi pravični, bi bili za kazen samo njega ubili z natančno merjeno strelo, polotok pa bi pustili pri miru. A z grmečim ognjem so na en mah iztrebili vse svoje trdožive sorodnike kiklope ter morda upali, da bo s časom izginil tudi spomin nanje. Nakana jim je sijajno uspela, saj Pigmaj razen butanja valov v daljavi ni slišal ničesar drugega, in ker ga je v prsih žgalo vse huje, je vedel, da se mu bliža konec.

Ampak, saj pridete še vsi za menoj, si je rekel. Če je očeta Urana pobil sin Kronos in tega spet njegov sin Zevs, bo nazadnje izginil tudi on. Tako hoče pravična Moira, usoda, ki je vzvišena celo nad bogovi.

Krava je legla k prežvekovanju. Stisnil se je k njenemu toplemu telesu, zavest se mu je zmeraj bolj mračila in o zlobi bogov je bledeel z vedno tišjim glasom, preklinjati pa je skoraj nehal.

Ko je krava votlo zarjovela, se mu je utrnil daven spomin, kako so kiklopi v pijanosti kriče oponašali bogove, se igrali s svojimi kravami, jih naskakovali in se po vrsti parili z njimi. Takrat so tudi njega najprej opili, potem pa ga, brezumno vzdraženega pritlikavca, dvignili k najmanjši in najgrši buši, podobni tejele, ter ga na pol prisilili, da jo je zaskočil.

Takrat je krava vstala in se začela čudežno večati. Najprej je zrasla do velikosti bivola, potem se je dvignila nadenj kot velikanka in kakor da je zavohala njegovo predsmrt, je otožno zamukala proti morju. Umirajočega Pigmaja je obšla čudna slutnja, zato ji je rekel:

»Če v tebi zdajle slučajno iz kiklopskega ali mojega semena zares raste tele, potem boš ne glede na muhe bogov postala mati grozljivega stvora in boš povrgla drugega minotavra. Kolikor ne bosta poginila zaradi pepelnate paše, bo tvoj pol velikan pol bik celo preživel. Kaj prida razum mu najbrž ne bo dan, a če bosta še naprej imela srečo, bo morda staro zgodbo s Krete začel še enkrat in se bo lahko zasukala na nov način.«

Franc Vezela

KAK SI SPAL

LEPOSLOVJE

S tistim, ki ne občuti glasbe, nimam nobene skupne točke; nad njim visi prekletstvo, ki se ga niti ne zaveda.

(E. Cioran)

Jaz nisem invalid. Ne, jaz ne. Zdaj še ne. Mogoče kdaj tudi bom – vendar to ni moja največja želja. Invalidi so tisti, ki odločajo, kdaj bo kdo invalid in kdaj ne bo. Ali: kdaj je in kdaj ni. Moj voziček ni na električni pogon. Imam lep klasičen, skoraj naravnost pristrčen invalidski vozek. Navezal sem se nanj. Res mi je lepo ...

Imam tudi mačko. Pogovarjam se z njo. Agata ji je ime. Vse to vseeno ne daje vedno vtisa, da si invalid (neveljaven). Mnogo ljudi, veljavnih in prištevanih, ima psa ali mačko, s katerima se pogovarjajo. Tudi ribice. Ali hrčke, miši ... Zlate ribice so nalašč za to, da z njimi komuniciraš. Posrečeno. Ne, jaz nisem invalid.

Maybe – renegat.

Eno uro sem porabil za to, da nisem nič naredil! Se to šteje med kazni ali nagrade? Ta sposobnost ...

Moj dualizem me spravlja v ekstazo. Imam in nimam! Žensko imam (včasih) in je nimam (pogosto), zobe imam (nekaj) in jih nimam (večine), dolgo imam (država & zavarovalnica) in jih nimam (pri General Motors), bivališče imam (do velike noči) in ga nimam (po veliki noči), prebavne motnje imam in ... jih nimam. Če potegnem rezime: dobro je kaj imeti, a ne vedno.

S svojega zornega kota (potem ko se zapeljem do okna) imam spet svoj aspekt do problematike. To, da pišem z navadnim svinčnikom, zame ni verodostojen dokaz invalidnosti. Ne obremenjujem se s tem, da nimam kemičnega. Nasprotno! Kemični smrdijo. Redki so kemični svinčniki, katerih sled na papirju ne bi smrdela. Zakaj bi ravno jaz bil srečko(vič) in imel takšnega ali celo – tistega? Slišim, da nekdo igra na klavir.

Amanda. Amanda ni mizantrop. Ne – samo raje ima Chopina in Schuberta kot ljudi. Ne vem, če bi ji zameril ... Odločim se, da ji ne bom. Ko pa je tako lepo biti mizantrop!

Igra zelo dovršeno. Zato pa umetniško. Ima žilico.

Videl sem že ženske z žilicami (na sluhovodu) in z žilami (na stegnih), vendar pa ... ni dovolj žensko videti. Moraš jo okušati, otipati, vohati ... Tega že dolgo ne počnem – odkar sem padel s strehe. No, enkrat na teden ...

Minevajo leta, rod za rodom v grob hiti, a večno bo živela ljubezen, ki v meni tli. Moj vozek pa je isti, čeprav minevajo leta ...

Uršula je umrla nenadoma, da je nisem utegnil vprašati zakaj. Menda ji je počilo srce ... Ne morem ji zameriti. Tudi meni bi, če bi ugotovil nekega dne, kot je ona, da njena ljubezen ne bo več stopila na noge. Čeravno se to nikdar ne ve ... živ sem še vedno, namreč! Tudi smrčim občasno.

Marjeta je prišla kot vedno nenapovedano, čeprav točno ob uri.

»Ura je pet. Rabiš kaj? Če rabiš, povej, če pa ne, me pusti, da živim naprej!« Duhovita.

»Nič ne rabim,« odvrnem enako kot vedno.

Enako kot vedno mi reče:

»To vedno rečeš. Potem pa pogledam in ugotovim, da nimaš jajc ...«

Hočem ugovarjati, da je pri meni ravno to problem, da jih imam!

»Nimaš kave? Pri bogu svetem! Ti res spiš toliko kave! ALI PA JO MEČEŠ STRAN, KO DRUGI NE VIDIJO?«

Marjeta je, kljub svoji fašistični naravnosti naravnost čarobno očarljivo duhovita. Danes ima obute sandale. Zato težko požiram slino. Vendar je obetavno ... Odmaknem se od okna, da tout le mond ne vidi moje pohote. Odmaknem se od okna, da sem bliže tej fašistoidni babnici in se z ramenom in namenom podrgnem od njene boke.

»Danes pa ne! Danes je sredo. In menstruacijo imam.«

Jaz se obliznem.

»Recept sem našel!« ji povem s takšnim glasom, da Marjeta neha stikati za kavo in sladkorjem, kot bi jo pičila čebela. Zardi mahoma in me po strani pogleda.

»Kakšen recept?« Dobro ve, o katerem receptu govorim.

»Dobro veš, o kakšnem receptu govorim!«

Brez besede ženska primakne stol k mojemu vozečku, sede in se zapiči vame. Takoj zavoham njen vonj. Prerinem se skozi tiste umetne dišave in zavoham njo. Potem se spomnim, da je sredo in da ob sredah fuka (če se lahko tako izrazim) s tistim invalidom, kako mu je že ime ... Mihael ali kaj je že ...

Jaz jo obdelam pod narekovajem ob petkih. Pod srečno zvezdo rojen pač ... Pravi, da je petek njen najljubši dan.

Noče povedati zakaj, jaz si pa tkem iluzije, da sem še vedno najboljši fukač med temi, ki jih ima po službeni dolžnosti. Nočem niti slišati o tem, da za petkom pride sobota in za njo nedelja, cel vikend torej – zadosten razlog, da je petek krasen dan.

Ker je sredo, odmaknem svoj vozek za cel meter. Človek ne bi smel biti razdražen brez potrebe ...

»Tista muha na zavesi me moti že od jutra. Včeraj

me še ni. Zdaj je zrasla in razgraja.«

»Jo ubijem?«

»Kaj še! Bodi resna! Vzela bi mi edino veselje. Bo že prišla v mojo bližino.«

Marjeta ne odmakne oči. Ima zelo zelene. Zelo zelo zelene. Njene oči in njen vonj! EDINO, KAR ME DELA ŽALOSTNEGA!

»Pa ti res misliš, da se bo moja kri – in to še menstrualna, mešala v tvojo enolončnico?«

Najraje bi jo pojedel!

Včasih pomislim, da bi storil najbolj prav, če bi jo nekega dni ubil. Pojesti je ne bi mogel, to je res; ne moreš pojesti šestdeset kil, preden se ti kifeljci ne usedejo na glavo in začnejo po njej srati ... Pa tudi – nisem čisto prepričan, da se njen vonj ne bi spreminil. In če bi se, kar je skoraj gotovo, če trezno premislim – bi mi bil ta drugi tudi tako všeč kot sedanji? Zdajšnji? Tukaj. Zdaj.

»Ravno menstruacijska mora biti! Saj tudi ni vseeno, če vliješ v golaž merlot ali teran.«

»Ti si popolnoma zmešan!«

Hotela je vstati, pa sem tako globoko in utrujeno vzdihnil (to sem treniral za takšne priložnosti), da jo je kar prilepilo nazaj na stol.

»Marjeta! Nihče ne bo vedel!« Res sem prasec.

»Lahko izgubim službo,« je rekla.

»Vem. RAVNO ZATO ne bo nihče izvedel.«

Igral sem na to karto.

Igral sem na karto, da sem dobro ocenil in poznal ženske, kot je Marjeta. In njej podobne ...

»Sicer bi pa šla v kloako ...«

»Tja tudi sodi!« Rekla je to glasno in odločno, skoraj malo gnevno, jaz pa sem pregriznil janeževo seme v ustih – neopazno in neslišno – in jo prebodel z očmi. Intenzivno in hitro sem jo slekel s pogledom, da je kar zasopla.

»Ne tvoja. V kloako sodi marsikaj, ne pa tudi tvoja kri!«

MORAL sem jo prikovati, zalepiti, držati, in – ne spustiti te življenjske prilike!!!

Marjeta se je nelagodno presedla.

»Prav,« je končno dahnila, jaz bi se pa od olajšanja kar sesedel, če ne bi že bil na svojem ...

»Ampak če samo zucneš komu kaj! Vse bom zanikala in vsi bojo vedeli, da si nor, da je vse skupaj nastalo v tvoji abotni glavi!«

Stala je pred mano, jaz pa sem ji brez besede podal skledo ali pa je bil pisker tisti, ki sem ga imel pripravljenega za podvig. Prav tako brez besed je vzela ponev ali pisker ali kar pač, se obrnila in odšla proti stranišču. Preden mi je zginila izpred oči, je bilo slišati kot: morbidno ...

»Kdaj imaš rojstni dan?« sem zavpil!

Muha na zavesi se ni premaknila. Na stranišču je bilo vse tiho. Potem pa je zavpila nazaj:

»Kaj te briga! 18. novembra! Prasec!«

»Kupil ti bom kaj lepega ... imam invalidsko!«

Potem sem utihnil. Čudno – me je spreletelo: invalidsko imam, pa ne vem zakaj. Kot da sem kak zafukan invalid!

Marjeta je prišla ven. Pred sabo je držala tisto posodo in jo nosila, kot nosi duhovnik hostijo.

»Si pa res usekan,« je rekla in postavila kri na mizo.

»Se dobro počutiš?« je še vprašala.

Bal sem se reči izvrstno, samo pokimal sem in se ji zahvalil.

»Kri se plača,« sem trezno dodal, »... vzemi iz denarnice ...«

»Ne bom ti prodajala menstrualne krvi! Si zmešan ali kaj?«

Razburila se je, da sem se ustrašil!

»Kupim jajca? In kavo? Sladkor imaš? Mleko? Kruh?«

»Nič drugega ne potrebujem,« sem se kar zlagal, da bi čimprej odšla.

Bal sem se, na smrt sem se bal, da ji bo padlo na pamet kaj nespokojnega ali še bolj (ne)spodobnega in mi bo vzela svoj dar nazaj! Med tem sem našel denarnico, potegnil ven bankovec in ji dal.

»Za prijaznost! Pojdi zdaj, pička!«

Nisem se ji še enkrat zahvalil, da se ne bi spomnila ...

Vseeno se je. Na pragu se je ozrla. Pogledala je denar v roki, nekaj sekund tuhtala, kaj naj reče in vprašala:

»Ti boš res jedel tisto svinjarijo?«

»Katero?«

Spet je zardela. In spet je bila nasmejana!

Lepše mi ne more iti. Potem je izginila. Mislim, da sem se ji prikupil. Na nek način ... Res prasec.

Ko je bilo v bajti spet vse tiho in ko sem slišal, da se je odpeljala, sem končno upal pogledat v pisker. V njem se je v večernem soncu prekrasno in kot bi rahlo drgetal, svetil prekrasen škrlatno rdeč – s krvjo prepojen – vložek! Ali pa se reče tampon? Obilno namočen!

... In če po pravici povem, je zame pisatelj, ki ni bolnik, skorajda nujno drugorazreden ...

Nisem bil od vekomaj na vozoku. Tega se navadno spomnim in prekleto zavem, ko gledam na TV nogometno tekmo.

Ko sem svoje noge uporabljal v namene, za katere rastejo iz riti, nisem bil nič drugega kot honorarni dopisnik na terenu. Potem sem – zaradi nekega članka – izgubil službo. Iz ljubega dolgočasje sem začel pisati knjige.

Nihče ni hotel brati mojih umotvorov. Tako prvi kot drugi in potem še tretji roman – vsi so doživeli neuspeh. Polom. Najboljša od kritik se je glasila: ... vrag ga pocitraj, kdo pa razume to ostudno govoro!

Imel sem lepe naslove: Božanski cinik pasji Martin ali Ključ do Kleopatrine bradavice. In Mehur, recimo! To, da me niso razumeli, me ni vznemirjalo. Nasprotno! Bal bi se, če bi me!

Moj problem se je sukalo okrog denarja. Knjige, ki jih nihče ne razume, se ne berejo, se ne prodajajo, se ne cenijo, skratka – nič od njih, blago rečeno

- nobene finančne pozitivne. In neodvisnosti. Ključ razumevanja sveta: finančna neodvisnost. Dosežek. Višja sfera bivanja.

Potikal sem se takrat naokrog lahkih nog - kot Najdihojca ali Videk - in še lažjega trebuha! Moral sem imeti kakih 55 kil, ko sem spoznal Evgena.

Evgen pomeni sicer blagorodni. Že na pogled je bil pravi paramecij. Hodil je kot amaterski tihotapec. To je - tisti, ki ga takoj dobijo. Izgledal je nedolžno, tako nedolžno, da si takoj vedel, da je kriv! Govoril je počasi, razločno, zvonko in slovnično pravilno, vse to tako, da bi bistrumen človek, kar sem jaz bil, vse postavil pod luč, lupo in vprašaj! Resnici na ljubo: nikdar ni ničesar povedal. Ali vedno ni povedal nič! Ponavljal je v neskončnost ene in iste tiste fraze, jih obračal in krajšal, podaljšal, če je bilo treba - spet vse z enim namenom: da bi prikril človeštvu, da je invalid (neveljaven). MORAL BI BITI POLITIK!

Izkazalo se je, da mu vse to uspeva naravnost na vrhunski način! Bil je tako neveljaven in zarobljen, da mu niti na kraj pameti ni padlo - Evgenu - da je neveljaven in bi lahko samo s prstom mignil, da pride do invalidske pokojnine. Potem, ko sem ga na to opozoril ali spomnil, je bilo že prepozno. Rekli so: glej ga, bleferja! Predolgo je čakal Evgen.

Sprejel sem njegovo družbo - v resnici sem jaz sprejel njegovo, ker mi kaj drugega ni preostalo. Streha nad glavo zna biti včasih luksuz.

S tem sem si silno spremenil življenje! Precenjeval sem svoje sposobnosti, če se tako izrazim ... Svojo pregovorno hladnokrvnost in smisel za komunikacijo ... Moj ščit barbarstva, ki me je doslej ščitil in varoval pred svetovno nesnago in sodrgo, se je izkazal za jajčno lupino.

Bil je (seveda) sam. Brez ženske. Sorodniki so mu pobegnili. Sosedje izogibali ... Otrokom je bil tarča posmeha - le internet se ni znal ubraniti njegovih frekvenc delovanja. Internet! Alfa in omega vsega. Dopisoval si je z avtistom iz Mehike ali kaj ... skupaj sta pecala ribe. Ki so kot prijemale, a razdalje so bile kljub vsemu prevelike, da bi kaj imela od ribe.

Bil je tipičen primer invalida. Osnovna enota. Prijavljen na zavodu (ali pa sploh ne) in nikdar v službi. Kdo bi vedel, zakaj - ha! Razen mene. In sosedov. In sorodnikov. Otrok ...

Nikoli nisem nameraval pisati dnevnika. A sem ga začel. To je bilo zame skoraj tako nujno kot mala in velika potreba. Tudi sicer je pisanje dnevnika eno navadno sranje. Labilnih, zmešanih, duhovno onesnaženih ... Kaj vem, kaj (mi) je bilo! Sem se bal, da mi nihče ne bo verjel, kaj se mi je dogajalo in zgodilo in bom namesto priznanja, da sem preživel torturo - kdo je rekel, da jo bom - dobil prisilni jopič. In vzdevek Kljukec?

Evgen se je pisal Kaparino ali Karapino, kaj vem (zanimiv je anagram iz tega) ...

Nič hudega sluteč ... sem ga srečal.

Vsakokrat ko gre vse narobe in se mi zasmilijo moji možgani, me pograbi neustavljiva želja, da bi oznanjal. Tedaj sprevidim, iz kako klavnih brezen

privrejo reformatorji, preroki in odrešeniki.

E. Kaparino ni užival samo presne hrane. Znal si je razkuhati vsako zelenjavo! Lahko bi se pisal drugače, ampak: bi potem tudi drugače razmišljal pri kuhanju? Živel? To vsekakor ni moja okupacija! Za mrtvega pa tudi povsem postranskega pomena ...

Pomenkovala sva se, gledala v nebo, v travo, v daljavo, poslušala ptičje petje in končno ugotovila: v redu se mi zdiš ... ja, ti meni tudi ... lahko se vseliš ... OK ... za poskusno dobo ... čas bo pokazal ... cool ... itd, (etc.)!

Bil sem zadovoljen. Nič hudega sluteč sem se vseлил. Bila je pomlad in zelenelo je vse, čivkalo - mijavkalo še ne, pač pa je sosedov pes venomer lajal in dajal intonacijo tej simfoniji (mojega) življenja.

Nisem mu povedal - blagorodnemu - da imam prijateljico. Niti frenda mu nisem omenil. Zdi se mi normalno, da imaš to dvoje ... Da nisem kak goreč verski fanatik, to je moral ugotoviti tudi podpopprečni - tudi tisti najbolj ubog na duhu. Sicer pa ni imel nič proti, da živim ... Ekspanzija dobrodušnosti. In evforija v meni, ko sem zagledal vrt.

Ročno sem hitro posadil sem posejal paradižnikpa-prikobrtičnihrovtzeljesolato (4 sorte) rožmarinbazilikokorenčekpeteršilj ... še kaj ...

Prve dni se ni zgodilo nič običajnega. Uvajanje, prilagajanje - kot pri tabornikih - kavica, debata o tem in onem, izvlekel sem ga iz transu podobnega stanja in zapravljanja življenja. On je posadil krompir.

Seveda sem ugotovil že prvi dan, da si ne da ničesar dopovedati! Gut. Ker mi je vseeno, če si kdo da kaj dopovedati - razen če ni to moja ljubica - me to ni vznemirjalo. Spal sem kot dete. In ... in ... se počutil tako lahkega ter zadovoljnega, da ... da sem začel sumiti. In sumničiti.

Teta pokojna je rekla: žalostno - toda resnično! Jaz pravim: lepo - da je nekaj narobe! Res je bilo. Narobe ...

Če nočeš do smrti ostati sam, se v tem trenutku osvobodi predsodkov (seveda se jih ni) in še kaj duševne krame, ker ti uničujejo življenje in te delajo neznosnega - blago rečeno čudaškega, čudnega, če hočeš ... sebi nevarnega! Še kaj? To sem mu povedal isti dan, ko sem začel pisati dnevnik.

Moja kuhinja ima pogled na kostanj in vodnjak, zraven je trafika Boss, za njo kos travnika, če pogledam od štedilnika bolj desno se vidi del teniškega igrišča. Včasih tam veter dviguje krilca. In krilca mene ... Danes kuham mineštro.

Sivko sem komajda dobil. Pizdo! Toliko sivke, pa taki problemi! Lažje je priti do volčje češnje (Belladonne). Kdo sploh to ve! Začelo je dišati ... z belladonno se ni šaliti! Atropin ti lahko zažge zenice. Potem pa imaš! Zažgane zenice.

Malo bom prismodil - to so majhne skrivnosti nas, kuharskih mojstrov. Že diši. Tampon je popolnoma suh. In že krasi polico na steni ...

Evgen je študiral biomedicino. Potem ni več študiral. Nič več se ni ukvarjal z molekulami. Rekli so mu, da se mora prijaviti na zavodu. Za zaposlovanje.

In povedali za ulico!

Jasno, da nikoli ni delal! V pekarni je bil, nekaj pomagal in spil ves rum za krofe. Potem ni več pomagal ... Ko sva se spoznala, sem bil korak pred njim – na centru za socialno delo.

Bil je tako asocialen blagorodni Evgen, da je bilo to že kar predrzno. Da te rani, kot se reče v današnjem žargonu. Bil je najbolj asocialen model, kar sem jih srečal v svoji nemirnosti. Bil je ... Sveti Anton puščavnik je proti njemu sinonim za družabnost. (Nekoč je predsedel cel večer z neko pičko za tisto mizo, zleknjen v svoj znameniti fotelj, medtem ko sem jaz čital in kadil v avtu in se še nekaj časa zadržal zunaj, da bi se Evgen v redu potešil. Ko sem prišel nazaj, sta sedela, kakor sta sedela. O čem je tekel pogovor, pojma nimam.) Bajta pa velika.

Pogovarjati si se moral z njim samo dve minuti in ti je bilo vse jasno. Nekateri so videli v njegovem zavijanju z očmi zgolj duhovito domisljico. In ko je prekinil nit pogovora, ko je zataval z mislimi po svoji deželi, se je zopet vrnil na pozicijo, kot da se nič ni zgodilo ... Mislili so, da se nič ni zgodilo. Ne moreš človeka pustiti tako rogoviliti!

Nihče ni vedel – razen meni podobnih – ampak jaz nisem odgovoren za ugotavljanje invalidnosti – da je usmeril misel v poljubno smer, sfero – jo spustil z vaveti (pravzaprav mu je ušla, če smo pošteni) – nekajkrat je zamežikal, seveda vse brez besed, nobenega izraza na licu, nič ... Kvečjemu bi lahko von Horvath našel v tem tista znamenita krila bebavosti.

V njegovi hoji je hotelo biti nekaj poduhovljenega, vendar ga je bilo samo strah živeti. Odgovorni bi se morali vprašati! Vsako stopinjo je kot preveril. Ampak jaz – kot rečeno: nisem iz stroke. Tiste. Ki bi paranojka osvobodila in mu omogočila kariero. Le zato nikdar ne bo postal ameriški predsednik.

Kasneje sem jo pribil z žebličkom. Muho. Ujel sem jo v zraku. V nekaterih stvareh sem dokaj spreten.

Popolna sreča bi bila, če mu ne bi bil v ničemer podoben! Vendar moram tudi jaz srati. Klinično sem brezhibno bolan Evropejec – KOT VSI OSTALI.

Ti si bolnik! Dovoli, da ti pomagam! To bi mu moral reči takoj, ko sem ga spoznal. Izšlo bi se drugače. Res pa dvomim, da sem mu hotel pomagati. Ne vem, če bi zmožel. Sem iz druge, kot rečeno – stroke!

Da je z najinim sožitjem nekaj narobe, bi lahko pomislili, ko sem poklical policijo. Postal je despot v hipu! Preobrazil se je, kot bi zakašljaj – pri tem ni pokazal nobenega trpljenja, kaj šele napora.

12. MAREC

Ne počutim se več, kot bi se moral, da bi lahko rekel: počutim se krasno. Ali vsaj OK! Ni daleč od resnice, če dodam: daleč od tega! Daleč je sonce, je zapisal pisatelj.

Včeraj sem imel obisk. Prvič, odkar sem se preselel, je prišla Uršula. In jaz sem nadvse obzirno spustil

rolete, manj obzirno sem slekel hlače in hlastno sem pograbil ljubico za rit. Potem sva se v tišini ljubila kakšni dve uri. Uršula je izgledala tako svetovno, da je Evgen blagorodnemu zastal dih. Verjetno je takoj, ko je prišel do sape, stekel po stopnicah in si ga vrgel na roko. Enako bi storil jaz, če bi bil na njegovem mestu. A domneva ostane domneva. Kaj če je šel kuhat riž! In ga spet razkuhal do nezavesti. Kot vedno ...

Uršula je odšla ob desetih (zvečer, naturlih). Nič ni rekla, da je ne bo več. Zato sem miren in spokojno zaspal. O Evgenu nisem razmišljal. Dvanajsti marec! Dan, ki se ga splača zapomniti.

13. MAREC / ni petek, še manj torek

»Kak si spal?«

Evgen se je – kot običajno – smehljaj.

Že pred časom sem obupal nad razvozlanjem tega že kar mističnega nasmeška. Za njim se je lahko skrivalo marsikaj. Ali nič! Še bolj srhljivo! Slutil sem ...

»Krasno!«

Tega mu ne bi smel povedati tako naravnost.

A to mi je šinilo v glavo prepozno. Vedno prepozno! Slutil sem za njegovimi sijočimi očmi tisto, česar se mora človek mojega kova najbolj bati – praznino. Praznost! Z vsem se lahko spopadem, vsemu lahko nasprotujem in zoperstavim, z vsem se lahko borim – branim, napadam, lažem, potvarjam, ženem na pašo domišljijo, uporabim aroganco in sarkazem, biblijo, kuhinjski nož, grebljico, sklicujem se lahko na prazgodovino, na znanost, napredek – vse lahko uporabim; samo praznost in praznina je nekaj, česar ne moreš obvladati! Ali pa je samo pri meni tako? Prinesel je dva obrabljena keksa, obrit je bil sveže in dišal je po zoprnosti.

Sedel je na stol, prekrižal noge, odklonil kavo in nekajkrat pohrkal ali zakašljaj ... ne vem, pri njem je to eno in isto. Malo je zavil z očmi – tako za začetek (ali pa je to ogrevanje?) – kot da bi bil v zadregi. Hotelo mi je postati slabo. Zaklel sem, ker nisem imel nobenega piva.

»Je kaj narobe,« je vprašal Evgen sladko (kot bi v vato zamotal hudodelca), »... nisi v redu spal?«

Zlagal sem se, da me razpizdi, ker je oblačno.

S pivom bi mu malo zmehčal možgane in mu pretresel razmišljanje. To pa vendar ni rešitev – ne bi zdržal tako dolgo kot on. Lahko postane po moji krivdi še alkoholik! Praznina v njem je tista, ki je ne zapolniš ne s pivom, ne z medico ... Previdno sem srkal kavo in ga pogledoval.

»Si v redu spal?« je spet vprašal.

»Čisto fajn. Luna me ni nosila.«

»Roleto si dvignil, vidim ...« je rekel in me s tem napeljal v napad.

»Jasno! Ura je devet!«

Evgen je začel mencati. Hotel sem ga rešiti iz zadrege, v katero je padel. Ne da bi kdo vedel, kaj se je zgodilo. Bilo je mirno – oblačno sicer, a mirno – dopoldne, v resnici trinajstega, vendar datum ni motil nikogar od naju, elektrike nisem trošil, eno okno je bilo malo odprto, kadil sem, brezbrizno, kolikor se

da, pihal ter srkal kavo. Nenadno se mi je zazdela brez okusa.

»Ti večkrat tako delaš?«

Res nisem razumel vprašanja.

»Kaj delam?«

»Mislim ... imaš rolete podnevi spuščene, pa ...«

»Nikdar nisem imel rolet.«

Potem je hotel vedeti, kako da nikdar nisem imel rolet, kje sem stanoval, kako sem spal brez rolet, kakšne odnose sem imel s sosedi ...

»Kakšna se ti zdi Uršula?« sem ga prekinil. Zmedel se je.

Zmedel se je, da je meni postalo nerodno ali pa sem se kar ustrašil? Potem je sosed položil v praznost nasmeh – tako definiciji izmuzljiv nasmeh, da sem se takoj odločil – odseliti se od tu! Čimprej, boljše še prej ...

Neznansko me je begalo, da v njegovih besedah ni ničesar. Nič oprijemljivega. Pomena ni imelo smisla iskati. To je bilo dokončno! Kaj torej stoji za njimi? Njegova praznina in tisti nasmeh sta me zadela, kot bi četa suličarjev zapičila vame svoje igrače!

Čimprej, čimprej, brez odloga, brez razmišljanja ...!

NIKDARNISEMSREČALBOLJNEVARNEGA ČLOVEKA.

»Fajn baba! Sta dolgo skupaj? Uršula je? Od kod?«

»Greva ven.«

Vstal je počasi, kot da bi se obotavljala – a se ni!

Položil je tista kekso na mojo mizo in odšel. Kakor da bi vsak korak sproti vnaprej preštudiral, jaz pa za njim, razklan v mislih, besedah in dejanjih! Bos. V pižami. Razklan v mislih. V besedah sem bil razklan kasneje – na klopi. V dejanjih pa – ko sem ga sunil ...

Zunaj mi je prvič dal vedeti, da ne prenese tega, če kdo v njegovi hiši podnevi kavsa in da če mislim to početi še naprej, naj si tudi začnem iskati drugo stanovanje. Neverjetno, kako človek slabo pozna samega sebe! Nikoli si ne bi mislil, da znam biti tako kul. Res, da sem včasih proti volji slišal govejo muziko in nikomur skrivil lasu! Ampak to!

Gledal sem Evgena v nosno korenino in poslušal polakirane besede in kri mi je kar planila po vseh žilah in žilicah, hladilnik je hotelo raznesti – komaj, a vendarle sem obdržal mirne roke in glas se mi ni tresel. Tudi pogledal sem ga normalno (vsaj mislim), ko sem mu rekel:

»Veš kaj, Evgen! Jaz bom fukal kadarkoli in kjerkoli, z roletami ali brez, pa če ti hodiš po svojih trepalnicah! Sprijazni se. Ali pa ... kakor češ ... lahko se tudi ubiješ!«

Evgen se je smehljaj.

Njegova praznost se je prenesla name, bil sem še bolj miren kot on.

»Če se ne boš prilagajal, lahko, kot sem rekel, začneš delati na tem, da si najdeš kje drugje. Kjer nobena ne bo motilo ...!

»Tebe moti, če jaz fukam?«

Brez razmišljanja je odvrnil: »Ja.«

Kako, da mu takrat nisem razbil gobca, si razlagam po svoje. Bi kdo rekel, da sem vzkipljiv. Neobvladan! Še kaj ...

Neobvladan? Še kaj!

Ampak ne! Bil sem šokiran! Šok mi je preprečil, da bi zašel v težave.

14. MAREC

Nič drastičnega. Če odmislimo, da spim pod isto streho kot Evgen. Stranišč je v bajti dosti.

15. MAREC

Danes me je prvič zaskrbelo (zares) zaradi:

a) njegovega mentalnega zdravja

b) svojega fizičnega – tudi zdravja.

»Si ti prepričan, da mi ne lažeš?«

Gledal me je veselo, celo razigrano – nekako igrivo ... Lahko paranoiki delujejo razigrano? Spomnim se, da evforija in obup hodita vstric, zakaj ne bi tudi paranoja in razigranost? Če imaš svojih pet minut ... Začel me je daviti:

»Si prepričan, da mi nisi TI preluknjal zračnice?«

Bolj osuplo nikdar v življenju nisem gledal.

»Sprahuješ me, če sem prepričan? Domnevaš torej, da sem ti predril zračnico in na to pozabil? Šališ se!« Bil je smrtno resen, že preden sem mu očital, da se šali.

Postalo mi je slabo. In postalo me je strah. Menda ni opazil ... Nekako čudno se je nasmejal in rekel:

»Včasih kaj storimo, če smo jezni na koga in takrat ...«

»Kaj delaš ti, ko si jezen, najboljše veš sam, ampak ne imej mene za takega kretena! Tega še otroci, če so vsaj malo normalni, ne počnejo!«

Sploh pa ni vedel, kaj mu govorim, ker je že taval z očmi ... in zasukal je pogovor:

»Čez nekaj dni pride iz zdravilišča sosedova žena ...«

Kaj bo zdaj povedal?

»Nategni jo!«

Zasmejal sem se tej domisljici, da se je zarežal tudi Evgen.

»Zakaj pa? Misliš da nategnem vse, kar leze in gomazi? In je toplo ... Za koga me pa imaš?«

Zdi se mi, da mu je postalo rahlo neugodno (da sem videl ovitke njegovih porničev, tega mu nikdar ne bom povedal).

»Zakaj pa mu je ne bi?«

»Vprašanje je, zakaj bi mu jo!«

Hitro sem se oddaljil.

Kakor da bi se mu stanje v naslednjih dneh popravilo! Ni več omenjal sosedove žene. Nikdar si je nisem pobljže ogledal ...

16. MAREC

Pospravljala sva garažo. Končno sem z muko spravil vanjo svoj ford.

17. MAREC

»Čuj! Mi ti puliš fižol?«

Preden sem prišel do sape, je nadaljeval:

»In garažo bi ti moral zaračunati ...«

18. MAREC

Evgen pride. Pred tem potrka na odprta vrata.

Res je olikan.

»Kak si spal?«

Ne odgovarjam več – niti zase ...

»Kak si?«

»Slabo.«

Kdaj pa kdaj moraš povedati kaj po resnici. Če bi me vprašal zakaj ...

Ni me. Odložila sva torej masaker.

19. MAREC

Vsak dan se pripeti kaj nevsakdanjega. Preseneča me Evgen, kot me nikoli še nihče ni. In upam pri svojem žolču, da me nikdar tudi ne bo več. Da se kaj takega ne bo ponovilo! Saj se ne more ... ali pa?

20. MAREC

Danes se spet tušira. Drugič. Ura je 11. 55!

Res da je rojen v znamenju ribe – res je, da riba živi v vodi, a vendar ni riba! Ali pač? Da je čistunec in da se ima za kristjana, to že vem.

Zelo mi je zameril, ko sem mu povedal, da sem pogan. Da bi ga še bolj zagozdil, mu preberem iz tiste knjige: ... ko je filozofija videla, kako zmagovito se širi krščanstvo, se je povezala s poganstvom, saj so se ji zdela njegova praznoverja znosnejša od prevladujočih bedastoč ...

»Ribež bo kmalu zrel,« reče Evgen, vstane, ga gre poscat in izgine v ... nekam ...

Zaradi mene bi lahko izginil tudi v tri pizde materine! Jaz pa berem nekaj o verovanju, da se lahko ženska zaljubi vate, če pred njenimi očmi konzumiša (pogoltniš ali popiješ) njeno kri ... najboljša, če je menstrualna ...

Fiksna ideja pripelje do resnih motenj. Če izrečemo, da ni že posledica le-teh!

Navade so samo ena vrsta fiksnih idej. Na veliko žalost večine odraslega človeštva ... Čakam ga v nekem lokalu, da ga odpeljem domov, obiskal je sina, se zadržal v knjižnici, kamor hodi gledat pičke, in v trgovini (tudi tam si jih ogleduje kot neke vrste redke živali) je nekaj kupil. Ko pride, sedim jaz že v fordu in zdolgočasno puham dim.

Je nenavadno, ali pa kot po navadi – tih, zamišljen ... V avtu mi pove, zaupa mi svoj problem:

»Šel sem mimo in slišal, ko je nekdo rekel v mobilu: zajebal me je, prasica!«

»Vsakodnevni žargon idiotov me ne zanima,« sem rekel. A to ni bilo vse.

»Kaj pa ti rečeš, ko se pogovarjaš po telefonu o meni,« ga je zaskrbelo. Res je bil zaskrbljen. Na nek način je sijal! Grozno.

»Zakaj bi se pogovarjal o tebi? Kdo pa si? Veš kaj – boli me kurac, kaj kdo govori komu, če nimam z njim nobene zveze. V moji odsotnosti me lahko tudi

pretepa!«

Ni razumel. Zato me je postalo spet majčkeno strah. Krila bebavosti so nevarna. Nimaš se česa oprijeti ... Tega mu nisem pojasnjeval. Bi mu moral? Sem naredil napako?

21. MAREC

Iščem. Mrzlično iščem. Luknjo. Luknjico. Luknjičico. Luknjičičico ...

Šel sem k županu. Porabil sem čas in bencin. No, da ... Izvedel sem tisto, kar sem vedel že prej. Ampak vseeno je dobro srečati župana! Je v redu možak. Poznava se. Kmalu si bo omisllil ljubico. Ne morem mu zameriti, da mi ne more pomagati.

Dovolj, da me v pozitivnem presune, da ... čakaj ... slišim korake! ... Se je začelo? Evgen, tudi ko najbolj razgraja, pride neslišno. Navadil sem se, da slišim neslišno. Vidim nevidno. Sprva me je bilo tega groza! Človek se navadi (tudi takih ali teh stvari). Prišel je. Naj umaknem avto z njegove zemlje. Ker ne vem kam ... ga nisem. Čakam, da mi spusti prvo gumo.

Moral bi predvidevati, da ... nič se ne da predvidevati – vse vrste čudakov srečaš. Ali pa se to dogaja samo meni in meni podobnim. Torej redkim.

Uršula je bila tu. Sedim za mizo in opazujem skodelico, iz katere je pila. Krasna sled šminke! Skodelici je usojeno, da je dooolgo časa ne bom umil. Tak sem pač. Morda pa to moti Evgena. DA SEM TAK!

Ugasnem luč. Da ga še bolj ne razpizdim. Počutim se kot Ana Frank. Da bi se znebil tega občutka, si odlomim kos čokolade. Ana si je ni privoščila ... Res smo (si) različni!

23. MAREC

Nič ne kaže na to, da bom živel večno.

NEVEMKATERI MAREC

V gozd grem po gobe. Za marčnice sem prepozen, za jurčke prehiter. Mravlje me intenzivno pogrižejo. Pač tiste intenzivne mravlje! Tega jim ne oprostim tako hitro. Solata raste. Upam, da ne bom videl, kako gre v cvet ...

SPETNEVEMKATERI MAREC

O luknji še ni sledu. V skrajnem primeru bom postal troglodit! Jamski človek. Pred tem bom prodal računalnik. Če ... Včasih se komu življenje ponesreči.

26. ali 27. MAREC

Evgen se mi zdi zbeگان. Nočem mu nič hudega. To ga blazno moti (menda). Sicer pa nimam vpogleda v njegovo možgansko anarhijo.

DAN KASNEJE

Čutim, da se bliža trenutek, ko se mi bo uresničila življenjska želja: povedati Evgenu Blagorodnemu, da je usekan kot pasji kurac!

Dotlej pa – ne pokvari čarobnosti trenutka – če se

bo pogovarjal normalno, se tudi ti poskušaj.

30. MAREC

»Daj mi ključ. Moj je.«

ENDANNAPREHODUIZMARCAVAPRIL

April je bil včasih deževen mesec ... Kakšna perspektiva!

Napad je najboljša obramba. Zato sem prvi:

»Jebenti, Evgen! Zakaj me ne pustiš pri miru!? Si hudoben?«

Stoji kot vedno prve trenutke pri vratih, potem oklevaje vstopi.

»Kak si spal? Boš jabolko?«

»Goni se z jabolkom!«

Hočem brati naprej.

»Grdo govoriš!«

»Benti! Benti sveca - kdo mi to reče! Jaz grdo govorim!«

Mogoče bi se zamislil, če bi rekel to kdo drug ... Moram vzkipeti! To je čakal.

»Čuj, ti ponujeni zafukani kristjan! Ti bacil, ti! Grdo govorim, da nimam časa o grdem razmišljati! Pa ti? Še vedno sanjaš o tisti gimnazijki, ti penzionist? Ali pa je prestara zate?«

Evgen se zna obvladati. Ležerno gleda mimo mene skozi okno. Potem se zave!

»Si jo videl?! Je kaj rekla? ...«

»Kaj pa naj reče?«

»Mislim ...«

Mislim si tudi jaz.

V neki iluziji izgleda tista Nataša več, kot jih ima. On seveda manj, pri svojih štiridesetih. Lahko bi bila idealen par (v kakem futurističnem romanu), če ... pustimo odprte možnosti ... Venomer me gnjavi za njeno telefonsko. Naredim se, da ne vem, o čem govorim. Ne verjamem, da bi si do smrti odpustil, če bi mu uspelo, da jo nategne.

»Sočna živalca, si hotel reči, ha?«

Kar hitro se je pobral. Včasih mi uspe. Le pravi prijem mora biti ... Tudi meni je všeč Nataša. A jaz sem druge sorte prasec. Všeč so mi starejše. No ... od mene, mislim. Z njimi ni nič manj problemov, vendar so ti drugačni. Rad imam drugačne probleme, kot so tisti, s katerimi se ukvarja Evgen. Zato jih tudi imam.

Mrzlično iščem luknjo. Za bivanje ... On je ne rabi. Vegetira. V graščini skoraj.

APRIL

Evgen je spet sveže obrit. Skoraj vsak fucking day je sveže obrit. To me pomirja.

Jaz sem - nasprotno - kosmat kot rogač. Le katere ženske si želijo moškega, ki ima fris vsak dan kot dojenčkovo rit? Nobena. Sodeč po Evgenu ... Danes ga je obiskala Arterija. Kdo ji je dal to ime! Neizmerno je bilo moje začudenje. Šepetala sta zunaj pri njenem avtu kot zaljubljenca in verjel bi tudi to, če ne bi ujel nekaj besed. Povedale so mi, da je Arterija zaljubljena v Jezusa in zdaj roti Evgena, naj se tudi on zaljubi vanj! Evgen je okleval. Naj jo posluša ali pa

naj še naprej sanja erotične sanje o Nataši? Pustil bo času čas. To ji je tudi povedal. Kot že nekajkrat ...

Ko me je Arterija zapazila, je zapičila svoje religiozne, skoraj zaljubljene oči vame. Potem se je pol ure trudila, da bi še jaz vzljubil njenega Jezusa ali vsaj njegovo srce. Ali kaj je že hotela ... gledal sem njene vitke noge v prekratnem krilcu, si mislil svoje, potem pa nekajkrat sočno zaklel, vendar se ni pustila zmeti. Razkazovala je stegna in čakala, da potegne veter, skratka - ni hotela nehati (govoriti). Ko se ji je nenadoma zazdelo, da jo bom okužil (z nihilizmom mogoče?), je skočila v avto in izginila s svojim prekratnim krilom vred.

APRIL

Vidim skozi okno, kako je zavil proti cerkvi.

Česa vse ne stori človek, da bi dokazal ljudem, da je človek! Meni morajo dokazati, da nisem. A še takrat bom zelo skeptičen. Tak sem se rodil. Kaj moreš ...

Medtem ko on moli (čeprav mi je priznal, da ne pozna nobene molitve), jem jaz fige. Fige so okusne, zdrave in hranljive. TO VE VSAK ŠELE TAKRAT, KO JIH NIMA!

APRIL

Evgen Blagorodni ... Nobene glasbe v njegovem igranju (izvajanju recimo) - kot bi krompirje premetaval sem ter tja. Še toni se ga bojijo. Ampak ko sede za instrument, sem vesel. Vem, kje je in kaj počne. To je dovolj zame. In tudi sicer - navajen sem zvočne polucije.

Vendar: že zdavnaj bi morali določenim subjektom preprečiti, da se ukvarjajo z glasbo. Če ne gre drugače! Mogoče sem pa res fašist. Nihče pa ni dokazal, da je biti fašist tudi nujno zlo! Ko se Evgen ukvarja z zvočnim onesnaževanjem, pač ne morem masturbirati ...

ŠEVEDNOAPRIL

Tako blizu napada besnila še nisem bil! Bližam se točki, ki je ne poznam. Preveč hladnokrvno (iz)gleдам ... Zato mi je sumljivo. In čudno, zelo omamno zadovoljstvo se bliža ali pa se mi samo zdi. Nekaj neznanega. Spomnim se, da je od genija do norca samo en korak. Ko si tam - na tisti točki - postaneš bog. No, neke sorte ...

APRIL

Res dan za spominjanje. Človeku je lahko žal, da si ne zapomni datuma. Izpade, kot da je brezbožnik! Dan, ko ga nisem videl. Evgen se je še bolj zaprl sam vase. Do naslednjega jutra, normalno. Arterije po tistem brezvetrju nisem več videl. Sreča zanjo.

APRIL

Evgen je zopet tu.

»Ti je všeč Arterija?«

Nisem mu znal odgovoriti tako, da bi razumel.

»Arterije so nujno zlo,« rečem.

»Brez njih ne bi bilo življenja. Če ti jo kdo odpre, si v pizdi ...«

Gnjavil me je s tisto religiozno pičko, da me je skoraj razpočilo.

»Ne vem, kaj si naj mislim o babi, ki kaže milijon dedom spodnje hlačke, zaljubljena je pa v tipa, ki so ga že pred dva tisoč leti križali!«

Evgenu je to (skoraj) dalo misliti.

Ni se hotel utruditi, zato reče samo:

»Meni se zdi v redu, pa tebi?«

Kaj mu moreš ... Potem je sam odšel.

APRIL

»Kak si spal? Si iščeš kaj?«

Sveže obrit. Charles Manson brez brade.

APRIL

»Ne rabim tvojega denarja.«

Verjamem, bi mu rekel, če bi mu verjel ...

Moral sem mu biti grozno zoprn. A še zdaleč ne tako grozno, kot je bil on meni.

APRIL

Človeštvu bi naredil uslugo, če bi, preden odidem od tod, postavil pred njegovo bajto tablo z napisom: POZOR, EVGEN! Ampak! Naj se ljudje sami ukvarjajo z opozorili in - Evgenom ...

APRIL

Če bi bilo zunaj minus trideset, bi me brez pred-sodkov fuknil ven! Toliko pač že vem o njem. Ima res povsem svojo moralo. To je tiste vrste morala, ki je ni. Saj bi povedal, kaj ga moti na meni. Če bi vedel! Zadnje dni mi ponuja jabolko že iz hudobije. To se vidi tudi na sadežu. Res izvirno!

Jaz pa imam v vazi rože. Torej nisem čisto na dnu ...

APRIL

»Kak si spal?«

»Kaj boš spet povedal?«

»Grevu ven.«

»Povej kar tu!«

»Če misliš spati do pol enih, si začni iskati dalje.«

»Iščem. Si slišal za: kdor išče, ta najde? Ampak - spal bom, dokler bom hotel.«

»Pri meni ne.«

»Brez skrbi ...«

APRIL

Evgen se obnaša, kot da se nič ni zgodilo. Mojster!

APRIL

»Kak si spal? Nočem te naganjati, sploh te ne naganjam, razmišljal sem, da bi ti bilo boljše kje drugje ...«

»V to si pa lahko povsem prepričan! Če imaš bojazni, kar se tiče drugih stvari, imej jih, v to si pa lahko popolnoma prepričan! Slabše ne more biti.«

APRIL

Začelo ga je zanimati, kako si iščem novo bivališče. Natančneje: kako se pri tem izražam? Nisem bil prepričan, da bi bilo dobro, če mu rečem: pojdi z mano in poglej. Šel bi.

APRIL

Končno se mi je posvetilo, da blagorodnega izjemno skrbi, kaj si o njem mislijo drugi. Domnevam, da ga je tiščalo že prej - preden je sploh vedel zame in to tako tiščalo, da nikoli ni skuhal špagetov, ne da bi se mu razkuhali in zmehčali do nerazpoznavnosti. Vedno, ko je dejal, da mu je vseeno, kaj mislijo o njem, se mi je potrdilo, da je obseden s tem strahom. Obseden s strahom, kaj si kdo misli o njem.

APRIL

Enkrat je človeku vsega dovolj.

»Povej, Evgen, kaj mi preprečuje, da potem, ko se odselim, ne povem sosedu, kaj si mi rekel?«

»Kaj sem rekel?«

Strahu ni pokazal - pred mano mislim!

Kakšen ščit zna biti večasih ta praznost!

»Naj pofukam njegovo ženo. Nategnem.«

»Ha! Povej mu! Zdaj! Ga pokličem?«

Moral sem se nasmejati, po dolgem času spet res od srca! Rekel sem:

»Kaj mi preprečuje, da povem? Konec koncev je tvoj sosed. In bo še ostal, ko mene že dolgo ne bo več tukaj!«

Evgen ni odgovoril.

Vstal je brez besed in odšel poscat koprive. In svoj ribez.

APRIL

Uršula je prišla kot običajno - preden se je stemnilo. Brez razmišljanja sem spustil rolete in se posvetil najčudovitejši stvari pod soncem: druženju s to žensko v horizontali. O Evgenu nisem hotel govoriti. Če me je Uršula kaj vprašala, sem odmahnil z roko. Naredila mi je uslugo, zato mi ni bilo treba mahati. Roko sem uporabil za božanje. Kot drugo ... Božal sem jo stereo. In lepo nama je bilo. Glasba, sestavljena iz stokov - naravnost za bogove! Domnevam, da si je Evgen zavrtel pornič. Dokaj normalno. Čeprav ... spet ne. Kaj ima od tega?

APRIL

Na mamin rojstni dan me je spet zagnjavil:

»Jaz sem kristjan! Iščem Jezusa!«

»Ti kar išči!«

»Sosed si lahko kaj misli, ko vidi odraslo žensko. In rolete spuščene ...«

»Točno. In če je pameten, si misli tisto, kar je res.«

»Kaj če bi mi vrnil ključ?«

»Dobiš ga, ko izginem od tod.«

»Jaz te ne naganjam. Kak si spal?«

APRIL

Nekaj dni nisem pisal. Če me še enkrat vpraša kaksispal ...

Danes mi je rekel: ugotovil sem, da najino sožitje ni idealno. Da idealnega sožitja ni, sem odvrnil. Gre za moč ljubezni – če te ni, moč prilagajanja – pa moč sprejemanja drugačnosti, za strpnost gre, za ... kaj bi ti pravil! Jajca so v shrambi. Kure nesejo. Vse štiri. Pred časom sem mu nehal kupovati pivo, nehal sem ponujati palačinke – ki jih je imel tako rad, o ljubi Jezus! Nisem mu več dajal čokolade (zato ima pomanjkanje lecitina, možgani se mu sušijo), ko sem se odpeljal v mesto, ga nisem vprašal, če gre zraven ... hotel sem imeti mir!

Ali pa sem škrt?

APRIL

Začenjam razmišljati, če me ne bo spravilo ob pamet njegovo povpraševanje po mojem spanju, če iščem stanovanje, njegovo zatrjevanje, da me ne naganja, da želi dobro počutje svojemu sosеду – to je meni ... Razmišljam: ali mogoče slučajno res tako (ne) misli! Ali je resnično samo prebrisan? Ali pa samo usekan kot pasji kurac! Ali kaj takega ...

APRIL

Prihajam do raznih zaključkov. Bolj ko se mi kristalizira slika, bolj me je groza! Uršulo začenja skrbeti za moje psihično zdravje. Ne upam ji povedati, da naj je ne skrbi. Če pa jo že mora kaj skrbeti, je to ... kako naj se izrazim ... skrb za golo življenje, ha ha!

Preveč sem videl, preveč bral, prestar sem, da ne bi vedel, premlad, da bi umrl od roke psihopata. Ker zdaj mi je postalo jasno! Evgen je psiho!

Ključa od vrat, razen garažnega, nimam. Zato sem začel postavljati pod kljuko kitarški kovček. Moralo je to zelo prizadeti blagorodnega. Kdor ga ni poznal, bi mislil, da mu je vseeno. Da se požvižga ...

APRIL

Že nekaj časa iščem, težko je ... Evgenu se zdi, da namerno zavlačujem.

»Zdi se mi, da se počutiš tu tako fajn, da ...«

»Napačna refleksija realnosti. Zelo napačna. Prizanesi mi s tem, prosim. In odpojdi!«

Me preizkuša ali izziva? Oboje? Ali pa res misli, da je njegova prisotnost pozitivna vrlina? Krist! Nisem vedel, da obstaja taka sorta ljudi, razen kristjanov! In še - na prostosti!

Ljudje, ki podeljujejo status invalida, bi morali kazensko odgovarjati! To je najmanj, kar lahko storimo za dobro človeštva! Morali bi jih kazensko preganjati – njih, ki se kitijo z naslovi in strokovnostjo! Evgen na zavodu! Za zaposlitev? Kakšna farsa! Kozlovska sodba! Poimensko bi morali najprej njih označiti za neveljavne – in to: po hitrem postopku! Objaviti njih imena. Internet pa tako ...

APRIL

Postajam nemiren. OK. Že prej nisem bil vzor mirnosti in spokojnosti – zdaj sem nemiren.

»Kak si spal?«

Prinesel je dve majhni marelici, čudno sta delovali na moje možganske vijuge, ko sta tako ležali na moji mizi. Ne upam mu povedati, kar bi mu moral že davno – da stopa v zasebnost, ko se pojavi v moji kuhinji. Gleda me nekako zabodeno in zblojeno, ko mi predlaga:

»Pojdi danes malo k sestri.«

Spet me je zmotil pri kavi – jo voha v zgornje nadstropje kljub neštetim vratom? Nimam stalne ure kuhanja. A vedno zadene! Triatlonec!

»Nimam kaj početi pri sestri.«

»Vrni mi ključ!«

»Takoj ga dobiš,« mu povem stopetdesetič, »ko se odselim.«

»Zdaj mi ga vrni.«

Deluje tako mirno, da se njegova praznost takoj prenese name.

»Eh! Kaj boš z njim! Zdaj ti ga ne morem dati. Ob prvi priliki bi me zaklenil ven.«

Nič ne reče, da me ne bi, nič, da bi me ...

»Hočem ga zdaj.«

APRIL

Spet zgodba s ključem.

»Stanovanje je bratovo, si pozabil?«

Tisti dan se je končal tako, da sem najprej poklical njegovega brata, ta mi je svetoval, naj se obrnem na policijo, na kratko se je opravičil, potem mi je crknila baterija, ponovno sem vklopil mobi, poklical policijo, čakal, pred tem mi je Evgen rekel, naj mu vrnem copate, sezul sem jih, mu jih vrgel in rekel fuck off, saj veš, kaj to pomeni ... potem sta prišla dva uniformirana (stara znanca s ceste), povedala sta Evgenu, da ne more kar tako tega in tega; vse tisto je slišal, kar sem mu povedal že jaz ... nič novega torej ...

Evgen se ni kaj prida razburjal, včasih je praznost lahko vrlina – deloval je kot normalen človek, pravzaprav spet ne tako – normalen bi se vsaj malo razburil! Vendar sta mi pa policista namignila, da poznajo pri njih tudi njega, ne samo mene ...

»Ja, tudi jaz sem težek. On pa še bolj.«

»Na drug način.«

»Hvala bogu,« sem rekel.

Potem sta se odpeljala.

Naslednjič, ko sta prišla druga dva, sta bila kratka: ne kličite več! Nič ne moremo ...

Hudiča! Jaz, ki sem mislil, da živimo v policijski državi, kjer lahko vsaka uniforma pofuka v glavo državljana, ugotovim, da je policija brez moči! Res pravo razodetje!

S tem pa ni zaključeno. Takoj pride Evgen za mano v kuhinjo, me zagnjavi in zamori, razlaga o mafiji itd., jaz mu povem, da je v zasebnem prostoru, kot mu je povedal tudi uniformiranec, končno izgine Evgen altruist, kot bi ga hudič vzel. Jaz se pa zahva-

lim svojemu bogu – ki ga imam pripravljenega ravno za te prilike – da nimam pri sebi heroina. Koke ... Bazooko!

APRIL

Danes že ne vem več, če mu bom v vrtu pustil paradižnik in papriko in ostalo – ne vem, če naj vse izpulim (sem res tak kreten?), naj podavim vse štiri svoje kokoši, ali ... ne vem ...

Kaj se dogaja z mano? Res mi ni bilo treba tega ...

Napak ste ravnali, ko ste stavili name. Kdo bi lahko to govoril? Bog in Zavoženec.

Čakam Marjeto. Čas si krajšam z neko knjigo Emila Ciorana. Berem je ne – sem jo že nekajkrat – obračam jo v roki. Nenadoma se spomnim, da bi lahko bilo tudi drugače.

Ampak ni. Ves problem tiči v tem, da ni drugače. Ali pa se samo zdi? V nič nisem več prepričan. Niti v to, da mi bo uspelo s tisto krvjo osvojiti Marjeto in jo zaljubiti vame.

Kuham pa rad. Če imam čas in mir. Koprivna juha je super ... Obojega imam na zalogi – časa in miru tudi. Zaloge do smrti.

Z magijo sem se začel ukvarjati, če lahko tako rečem, ko sem padel s tiste strehe. Evgenova smrt me je dokončno razsvetlila – vse je v magiji. In niansah.

Ne pozabljam, da je tisto (ne)srečno jutro prišla na Evgenovo dvorišče, pred mojo kuhinjo, črna mačka. Naredila je nekaj krogov, potem pa izginila v neznanu. Če je kaj mijavkala ali ne, tega se ne spomnim. In neki skovir je skovikal, ko se začelo svitati ... Tisto jutro.

Vsekakor Marjeta ni vedela za pravi namen, ko sem jo prosil za kri. Človek bi pomislil, da nisem posebljenje dobrote, če bi poznal moje vzgibe! Pozablja pa – taisti človek – da je bog najprej sebi brado ustvaril, šele potem drugim. Sem popolnoma zdrav egoist. Brez nečistih primesi. Skristalizirani ego! Sreča za človeštvo, da se brigam samo zase. Klinično ...

Petek je. Ura še ni pet. Zato berem: nikogar ne obsojaj, dokler se ne postaviš na njegovo mesto! Ta stari nasvet onemogoča vsakršno rabsodbo, kajti nekoga obsojamo ravno zato, ker se ne moremo postaviti na njegovo mesto. Ura je pet do pet. Zato berem naprej – vedno sem bral naprej – kdor ljubi svojo neodvisnost, mora biti pripravljen, da bi jo ohranil, na kakršnokoli nizkotnost, še tako odvratno, če je treba. Preden utegnem o tem razmisliti, pozvojni. Poženem svoj vozek proti vratom ...

Glede na to, kar nameravam storiti, sem neizmereno, skoraj strašljivo miren, spokojen. Veder. Marjeta opazi samo, da nisem nemiren. Pri Emilu sem prebral tudi: vsaka oblika naglice, četudi proti dobremu, priča o nekakšni neuravnovešenosti. Razen tega nisem imel nobenega razloga, da ... bi se mi mudilo ...

V ustavi idealnega mesta bi morala biti v prvem členu navedena pravica, da zatolčemo vse, ki nam parajo živce.

APRIL

Uršula mi sporoča, da bo jutri jasno, ali tisti oddajajo hišo ali ne. Vlila mi je upanje. Izseliti se je težko. Vseliti se – še težje!

Danes srečam Evgena na vrtu. Ogleduje si travo, nebo, koprive za plotom, se praska, hoče dihati in živeti, hoče oditi, pa ne ve, če se je že odločil, da gre, ali pa se še ni odločil, opazi mene in pozabi na najin odnos:

»Hej! Si dobro spal? Kak si spal?«

Začudi ga in rahlo je užaljen, ker ne odgovorim.

V kratkem in po kratkem postopku naberem dražje – zvečer nameravam zakuriti v peči. Zna biti mrzlo, so rekli ...

Tu se konča moj dnevnik. Iz kasnejše razumljivih razlogov..

Nisem vedel, ko sem nabiral kurjavo, da v tisti bajti nikoli ne bom zakuril!

Mačka pa tako ...

Evgen je pristavil mast, prižgal plin in odšel po solato.

Plezam po lestvi, ne meneč se za opozorilo zjutraj – mislim, da se nisem niti spomnil na mačko – dimnik je zadelan. Spomnil sem se šele dolgo kasneje – ko sem nekaj noči prečul na svojem mobilnem sedežu – na tisto sceno ... brez zveze. Ampak ta dan – moral je biti 29. ali kaj ... vsekakor ne petek, niti torek trinajstega, ko sem splezal do žleba in se ravno spravljal na streho – je izza vogala prišel Evgen.

Nož ima v roki, verjetno gre po solato ...

Nisem videl, če se je spotaknil ob lestev namerano ali pa je bil samo zamišljen. Oboje ne spremeni tega, da se je lojtra najprej zamajala, nato pa po žlebu počasi zdrknila, pustila sled na zidu in treščila ob tla.

Evgen je odskočil, jaz sem se poskusil ujeti za karkoli, a mi nič ni uspevalo – zaplaval sem po zraku, nič rekel, nič zapel, še kihnil ne – naenkrat sem treščil na tlak in stemnilo se mi je!

***

Menda sem kmalu prišel k sebi. Za Evgena blagorodnega prekleto prekmalu!

Ko sem hotel skočiti na noge – me je spreletela zona! Srh se mi je naselil po celem zgornjem delu telesa, v jajcih me je ščemelo, ugotovil sem, da genitalije sicer čutim, ampak – dalje navzdol pa nič več!

Zastokal sem in šele sedaj opazil Evgena.

Stal je kak meter stran in me brez besed, brez izraza opazoval. V DESNICI JE IMEL KUHINJSKI NOŽ! Videl sem po njegovih belih členkih, da ga je trdo stiskal.

To me je vzpodbudilo, da sem zaječal, iz prsnega žepa sem potegnil žepni nožič, s katerim sem očistil kilograme gob in čakal ... Zdaj sem videl vse pisano, zdaj belo, pa spet tako ... Pot, solze, nemoč! A sem dokaj bistro opazil premik!

Evgen se mi je približal. Brez besede.

Nisem prepričan zdaj, če so se mu ustnice krivile

v nasmeh ali porog, vsekakor to ni bilo krivo – zdramila me je tista praznost v njegovih očeh in misel, da bo tip še desetletja jebal rajo, v praznini sem videl (in preblisnilo me je): NE BO ME POKONČAL!

Zagrgral sem od sile in ko se je sklonil dovolj in neprevidno k meni, je bilo prepozno!

Sunil sem se gor in se ga oklenil z levico okrog vratu. Z desno roko sem brez razmišljanja in s posebnim olajšanjem (da ni bil že kar užitek?) bliskovito porinil svoj nožič v njegov vrat!

Nekaj sekund sem tako železno visel na njem in vanj tiščal rezilo, dokler nisem začutil tiste mrtve teže, neslišno je padel name. Potem sem tudi jaz izgubil zavest.

Hiša se je (medtem) vnela.

Tisti, ki je nagnjen k razvratu, je sočuten in dobrsrčen; tisti, ki so nagnjeni k čistosti, to niso.

(sveti Janez Klimak)

Izgovarjal oziroma branil sem se s samoobrambo. Kuhinjski nož v njegovi roki in obiski policije pred tedni – to je bilo menda dovolj trdna argumentacija, ki je pomaknila tehtnico na: ni kriv.

Ne vem – prisežem, da ne vem – če me je Uršula zapustila, ker ni verjela zgodbi o samoobrambi ali pa si enostavno ni mogla predstavljati, da bo živela s tipom na vozičku. Vprašal je nisem. Povedala ni.

ZA MANO POTOP

je nepriznано geslo vsakogar izmed nas: če že dopustimo, da nas bodo drugi nasledili, potem upamo, da bodo kaznovani za to.

Tako Cioran. Marjeta pa drugače.

Bila je rahlo našminkana. Simbolično skoraj. Kadar je prišla k meni.

Prosil sem jo tudi, da ne uporablja parfuma. Vsaj v petek ne. Ustregla mi je.

»Spet brez kave?«

»Danes pa res ...«

»Kaj je s tisto enolončnico?«

»Čakal sem te. Pogrejem jo in pojem,« sem rekel in prižgal štedilnik. Marjeta pa cigareto.

Postrani me je gledala, kot da nekaj sumi. Kot da je kaj narobe. Vino je bilo na mizi, natočil sem obema. Marjeti so se oči začele čudno svetlikati, ko se je po prostoru razširil vonj moje mineštre. Jaz pa sem začel postajati zaskrbljen bolj in bolj. Prvič v življenju – vse je enkrat prvič – sem nekaj čaral in ... rezultat je bil ... najmanj – negotov!

Želel sem, da se Marjeta zaljubi vame (saj ni napačna), zato me je stiskalo v grodnici in jo zvijalo. Na srečo je žensko pritisnilo nekam in izginila je za dve minuti. Medtem sem globoko zajemal sapo in se poskušal zbrati. Pogoltnil sem kozarec vina. Nisem si mogel privoščiti, da bi se mi tresle roke. Marjeta bi posumila – nikdar me ni videla tresočega!

Vrnila se je.

Mineštra se je počasi grela, midva pijuckala in vlekla.

Kakor da me hoče nekaj vprašati! Že prvi kozareček jo je spravil v dobro voljo. Prižgala je drugo cigareto in prišla na dan z besedo:

»Študiráš magijo?«

Moral sem prebledeti – v strahu, da se zgodi tisto grozno in nepredvideno (da mi v zadnjem trenutku prepreči, da pojem čorbo), pomaknem svoj vozek še bliže štedilniku. Marjeta me prime za roko. Toplo in mirno ...

»Kako pa veš ...«

»Na sekretu si pustil bukvo ... na strani, kjer je recept za zaljubljanje ...«

Ah! Jaz! Tepec!

Zapustila me je moja skoraj pregovorna mirnost.

»Si ...«

»Ne verjamem v te ... kaj naj rečem ... čire čare?«

Začne me božati, kakšno minuto sva se tako onegavila – potem pa sem segel po piskru.

Zdaj me gleda, kako počasi z užitkom pijem, srkam, jem in prežvekujem tisto čarobno jed, imenovano: ljubezenska mineštra.

»Vzburja me pa,« reče Marjeta, »če pomislim, da nekdo je moja kri. Je to normalno?«

»Ne nekdo! JAZ!«

»Je to normalno?«

»Normalno.«

Hotel sem vprašati, a sem potrdil.

Marjeta razmišlja o tem, kaj je normalno in kaj ni več normalno, meja med obojim ji dela preglavice. Končno pojem.

»Res si poseben!«

»Se ti zdi?«

Takoj se spomnim, da sem s to svojo ritjo na vozečku res nekaj posebnega.

»Nisem tako mislila.«

Preden sva se dobro pogledala, že sva začela slačiti drug drugega. Vsi dosedanji seksi (po službeni dolžnosti) so dišali po dolžnosti, kakorkoli že ... danes ni tako. Je nežna, topla, nič patronažna – drugače!

Ostala je do jutra. Prvič.

V nedeljo popoldne se je pojavila res (ali res res?) nenadejano! Zaživel sem! Nekaj čarobnega je v magiji.

Marjeta je menjala službo.

Jaz pa prižgal joint.

Praznujmo.

Zabušavala sva celo popoldne. Moral sem ji brati Ernesta Teodorja Amadeusa Hoffmanna. Življenjske nazore mačka Murra.

Vedela je, da je bilo v mineštri mačje meso.

Nekaj je magičnega v čaranju. Ali pa čarobnega v magiji. Ni vseeno?

Agata se me ne boji. Dolgo bo živela, če je odvisno od mene.

SEVANJA (odlomek)

Za dva igralca in dve igralki

BOGOMIR: Naj takoj na začetku povem, da se s tem ne bom več ukvarjal. Kar se je zgodilo, se je zgodilo in naj bo to zaključen primer. S tako nedopustno ihto, oprostite, vem, da me takega vidite, spravljam vas v zadrego, ampak nekomu se moram razkriti in si olajšati dušo in srce. Kako se je začelo ... Pravzaprav – dobil sem namig, ne spominjam se več natanko odkod – naj se s tem rajši ne ukvarjam ... To sem razumel, naj stvar prepustim kompetentjšim osebam, mogoče strokovnjakom na tem področju. Za kakšno področje pa sploh gre in ali je lahko ljubezen področje, kot kakšno ozemlje, politično gibanje, tržna vrednost, to poznamo, veleindustrijski kapital. Saj se razumemo.

Ta namig, recimo temu kar grožnja, me je spodbudil, da sem vztrajal in da nisem klonil. Brez olepšavanja bom dogodke prikazal tako, kakor so se zgodili. Lahko bi se zgodili komurkoli. Pa so se meni. Zatorej naj mi bo dovoljeno, da apeliram na vašo, z vsem dolžnim spoštovanjem apostrofirano pripravljenost, da mi sledite brez zadržkov.

Zdaj ko sem zbudil vaše zanimanje, se vam bom – če dovolite – predstavil. Pa saj me poznate, slišali ste že o meni, Bogo, Bogomir, Bogo ... Pred kratkim je izšel moj roman: Skrivna sevanja ljubezni. Lepo, ne? Vse v naravi seva. Tudi zlo in dobrota, grdota in lepota, mladost in ... tako dalje. Ko ga boste prebrali, če ga še niste, boste gotovo hoteli – v dobrem ali slabem, skupaj moramo držati – zvedeti še kaj več. Pripravljam novo knjigo. V nekem smislu nadaljevanje prejšnje. Ta bo govorila o sovraštvu. Igra z ognjem. Še ena igra z ognjem. Ne igraj se z ognjem. Kajti tudi sovraštvo seva. Do tega odkritja sem prišel čisto po naključju. Ko se mi je posvetilo, kako to gre, sem se najprej ustrašil. Potem pa sem se na

ta pojav preprosto navadil. Vaja dela mojstra. Kako se je začelo ...

Predstavljajte si. Sedim doma pred računalnikom. Ko da bo vsakčas priletel iz njega že kompleten roman, s trdimi platnicami, v polusnje vezan. Pa mi ne gre in ne gre od rok. Zakaj poslušaj kritike, ki ti nikoli niso nič dobrega hoteli! – bi rekla moja pokojna mama. Ampak Kazimir, Kazimir je vendar priznan kritik. Če pravi, da opisujem pre-dobre ljudi, ima navsezadnje prav. Nič napetega se ne zgodi med njimi, kaj sploh predstavljajo. Če si prej pisal o ljubezni, mi ven in ven dopoveduje, se ti samo po sebi ponuja njeno nasprotje, baza, na katero prav tako prisega pol sveta. Prav. Vendar si želimo ljubezni. Kajti edino ljubezen je dandanes poroštvo, da se ne bomo poklali med seboj. Odsev te želje v malem so tudi moji ljudje.

Ko smo že pri zaprisegi ljubezni – kaj pa tisto v zakonu? Kaj se tam dogaja? Dolgčas, kar naprej slišim, sovražni, ubijalski dolgčas. In nihče noče biti kriv ... Še poročen nisem, pa naj o tem pišem? ...

DOBRO, PA KAJ HOČE?! lepo vas prosim. Nikogar ni v moji bližini, nikogar ne poznam, ki bi ga lahko sovražil. Naj se še tako vživljam v boleče strankarske boje, nepomirljiva sovraštva, grebem po njihovih večnih razprtijah, ne prime se me in ne prime ...
V KAVARNO GREM! Čedalje bolj sem divji, potr, obupan, nič, **V KAVARNO GREM!** (Tisto staro, ki je ni več.) **VSEENO!** **V KAVARNO GREM!** Mogoče najdem tam Kazimirja. Tole s sovraštvom morava postaviti v druge parametre. Nekaj takega, kar bo v celoti zraslo na mojem zelniku.

Odhajam, razburjeno si ogrnem plašč z zavihki navzgor, na cesti. Spotoma zvem od znancev in prijateljev, če sem že prebral. Najnovejšo kritiko, Kazimirjevo, kajpa. Piše, da sem s svojo zadnjo knjigo dokazal, koliko mi še manjka do pravega pisatelja.

Skratka, mi vneto zatrjujejo, da nisem pisatelj. To povejo užaljeni in ogorčeni. Jaz pa poslušam mirno in skoraj smehljaje odgovarjam, kaj, celo zagovarjam ga: Kazimir je poštenjak, skorajda moj najboljši prijatelj, rad bi dosegel, da bi pisal še boljše kot doslej, dobro mi hoče. Nič hudega. Iz napak se učimo. Kritika je zdrava. Samokritičen sem, oprostite. Samokritika je najboljša obramba, še rečem brez veze. Začudeno me gledajo, in ko že odhajajo, opazim, da me imajo za domišljavca. Spreleti me, da so tudi oni v bistvu na Kazimirjevi strani in da se jim zdi kar prav, da nisem pisatelj. – Srečam svoje dekle. Spomladi se bova poročila. ZLATA, moja bodoča žena, prihaja iz službe. Naproti mi pride s presunljivim izrazom v očeh: Ali že veš?

ZLATA: (*pride in molče, negibno odigra ta prizor*)

BOGOMIR: Hudo jo je prizadelo. Ne toliko zaradi kritike, kolikor zavoljo mojega junaškega zadržanja. To je nečloveško, koliko preneseš! mi hoče povedati. Koliko prečutih noči, koliko veselja pa tudi žalosti, ko sva skupaj prebiralala zapiske in lepšala stavbo najine sreče, podaljšane v svetlo prihodnost. Vse to je zdaj kruto načeto, od tuje roke omadeževano. Gledam njen obupani obraz, in ko tiho odide, še vedno zrem tja, kjer je stala tako nebogljen, tako zvesta ...
Divje se požinem v kavarno, ki je ni več in kjer se ob tej uri nadejam Kazimirja.

KAZIMIR: (*za mizo že od daleč pomaha*)

BOGOMIR: (pa hladno prisede) Napisal si, da nisem pisatelj – !

KAZIMIR: Kdo pravi, da nisi?

BOGOMIR: Ti.

KAZIMIR: Če misliš tisto ... To je vendar ocena – nekega dela.

BOGOMIR: Mojega. Ja, mojega!

KAZIMIR: Mislil sem, da boš prenesel. Dober pisatelj vse prenese.

BOGOMIR: Pa saj si napisal, da nisem! NISEM!

KAZIMIR: To se tako napiše – da boš postal
b o l j š i.

BOGOMIR: (Aha! Na to sem že sam pomislil. Za hip me je pomiril.

B o l j š i ! Pa saj ne morem biti boljši.

In spet se ga besno lotim, da na trenutke kar izgubljam rdečo nit in vero vase)

VZEL SI MI LEGITIMACIJO! KDO ME BO ZDAJ ŠE VZEL V ROKE, KDO KUPOVAL PA ŠE BRAL?!

KAZIMIR: Kaj ti je naenkrat? To je vendar moj stil. In kdo pravi, da te ne bojo brali? Zdaj še celo! Če tega ne razumeš, da sem ti naredil uslugo ...

BOGOMIR: NE BOM VEČ PISAL.

KAZIMIR: Kaj praviš?

BOGOMIR: Pisal. Ne bom več pisal.

KAZIMIR: Ljuba duša ... ampak – če ne boš več – če ne boš pisal ...

BOGOMIR: Ne bom več pisal ... ne bom ... Tako. Odločil sem se, da ne bom. Pa ne bom.

KAZIMIR: Kaj pa boš – ?!

BOGOMIR: Kritik. Pisal bom kritike.

KAZIMIR: Aha.

BOGOMIR: No, ja ... Verjetno me ne bojo kar takoj spustili k večjemu odgovornemu delu. Imel pa bom priložnost, da napišem kaj malega sebi v prid. Deset dolgih let sem pisal ta roman, Kazimir! Tebi pa se je posrečilo, da si mi ga z enim zamahom vzel, brez napora grobo raztrgal, uničil, čez noč!

KAZIMIR: Oprosti, oprosti! Preden sem jaz uspel ... ! Misliš, da je meni lahko? Na eni strani prijateljstvo, ki ga ne bi maral zapraviti, pa spet nujnost objektivne presoje ... Misliš, da tudi jaz ne preživljam krize? Da se tudi jaz ne zavedam, kako ničevo je to moje pisanje?

BOGOMIR: Saj, saj. Pomagal bom tudi tebi iz teh kriz. Pisal bom kritike o tvojih kritikah. (Tukaj naj bi se najin pogovor končal. Dobil sem zadoščenje, vse barve spreminja, mislim, da ga bo kap. Za hip se prestrašim, raniti ga vendar nisem nameraval, samo malo, čisto malo sem zamenjal najini vlogi.)

KAZIMIR: Če ti ne boš pisal ... Če ne boš več ... Potem pa tudi jaz ... Ne bom več pisal.

BOGOMIR: (Moral bi ga razumeti, da je hotel povedati, kako sem mu vzel zaslužek, ga spravil ob kruh. Toda ko človek pribija drugega človeka na križ, se mu svet hudo zamaje. Samo gleda še lahko in strmi, s kakšno lahkoto gre z njunim dostojanstvom nizdol. Vstanem nad potolčenim nasprotnikom in povem čisto mirno) TI SI PRVI ČLOVEK, KI BI GA LAHKO SOVRAŽIL.

KAZIMIR: Se ti je zmešalo? Zmešalo se ti je!

BOGOMIR: Mogoče se mi je res. Ampak dobro se počutim.

KAZIMIR: Sploh veš, kaj govoriš? Takoj preklič!

BOGOMIR: Kaj naj prekličem?

KAZIMIR: Vraževeren sem. Sovraštvo prikliče uroke, prekletstvo. Veš, kaj se lahko iz tega izcimi? Lahko me kaj doleti, lahko zbolim, me povozijo avto!

BOGOMIR: Nisem rekel, da bi te nazadnje še povozil avto, samo da bi te lahko sovražil.

KAZIMIR: Že to, da vzameš tako stvar v misel. Greh delaš, Bogomir.

BOGOMIR: Jaz delam greh?

KAZIMIR: Kaj da ne. Ne morem si pomagati, strah je v meni še iz otroštva. Kaj nisi bil tudi ti sam deležen krščanske vzgoje?

BOGOMIR: Potem pa naj kar drži.

KAZIMIR: To boš še obžaloval.

BOGOMIR: Obžaloval mogoče, kesal pa ne. Sam si mi svetoval, kako naj pišem. Sovražimo se, sovražimo! Naravnost bruham naj iz sebe gnev, poln sovraštva, ko da sem bil spočet iz golega sovraštva, ne pa iz ljubezni!

KAZIMIR: Če tega ne razumeš, da sem ti dal zanimivo snov za obdelavo! Da bi pisal o pogubnem sovraštvu, ki nas razjeda, ki nas bo nekega dne še pokopalo, v isti sapi pa kličeš nadme prekletstvo, to imam za zahvalo!

BOGOMIR: Naj ti napišem in še podpišem, da boš vzel vsaj na znanje, kako je meni pri srcu tudi brez tega, da bi te lahko sovražil?

KAZIMIR: Ne izgovarjaj tega po nemarnem! Apage! ... apage Satanos, Apage ... apage ...

BOGOMIR: Neopazno odidem, spotoma plačam, za oba, in ga pustim, da se cvre v lastnem ognju. Tako sem odkril, da tudi sovraštvo seva, resnično seva. Fantastično! V čigavih rokah smo? Zapadel je že skoraj v trans. Lahko bi na njem izvajal cel eksperiment ... Groza. Zdaj hitim domov, da napišem svojo prvo kritiko kritike. Proti pričakovanju mi jo takoj objavi jo. Naslednji teden izide Kazimirjev odgovor. Nato moj protinapad. Nato Kazimirjev povzetek že povedanega in povračilni udarec. Potem moj pamflet. Pa spet njegove žolčne laži in natolcevanje. In moje hujskanje in izzivanje, ki naravnost kličeta k maščevanju in neizbirčnosti v uporabi vsakršnih sredstev. Začel se je nepomirljivi boj do končne zmage. Nisem pozabil še na njegove potlačene, jalove literarne ambicije, na

zeleno zavist. Odkril sem Sovraštvo in obrnil hrbet Ljubezni, od katere tako nisem imel drugega kot sama razočaranja in trpljenje. Najina ljubezen – moja in Zlatina – se je že krhala.

Sovraštvo pa me je navdajalo z močjo in užitkom, kakršnega dotlej še nisem okusil. Tako se je nadaljevalo cele tri mesece, pet, šest mesecev. Pridružili so se nama še drugi javni delavci, prizadeti in nič prizadeti, načelno pa vsi ogroženi in poklicani, da se pojavijo v javnosti. Takega množičnega angažiranja pri nas že dolgo ni bilo. Z ničimer se ni varčevalo, ne z zasebno in ne javno moralo. Sovraštvo, ki se je skotilo prav na dnu speče kolektivne zavesti, se je hranilo samo iz sebe, razbremenilo pa je tudi nakopičene zaloge neporavnanih obveznosti v gospodarstvu, ki se je že skoraj utapljal. Po šestih mesecih boja, ko sem že mislil, da sem spravljal Kazimirja na kolena, pa me huje kot ne vem kakšna lastna žrtev potare novica, da je –

KAZIMIR: *(se že od daleč primeji s svežnjem sveže natisnjenih knjig pod pazduho)*

BOGOMIR: (otožno, pa kaj bi) – zbral in še enkrat objavil, tokrat v zajetni knjigi, vse svoje kritike – pa še bibliografske podatke – kje bojo našli moje – da bi lažje razumeli njegove ... (!)

KAZIMIR: HA – HA – HA ... Pejva, bova to zapila!

BOGOMIR: Ha – ha ... ha ...

Pa to še ni vse. To še ni konec. Zdaj naj bi se šele začelo. Ni še. Prišel dan moje svete jeze. Sam si je kriv. Kaj ne ve, da ne bo ostalo le pri poizkusu, da bi ga lahko sovražil in da bo še hujše, če me pravočasno ne ustavi!? Se je že začelo! Zvedel sem, da je njegova sestra padla s kolesom, njega toliko da ni avto povozil, pri nečaku pa so policisti našli pol kilograma ekstazija. Ljubezen in sovraštvo – Sovraštvo ali Ljubezen – bipolarna strategija, ki uravnava cel svet in najbrž celo vesolje. V mojih rokah je!

NAGOVOR OB KULTURNEM PRAZNIKU

ESEJISTIKA

Zaupana mi je dolžnost, da spregovorim in povem nekaj svojih razmišljanj ob letošnjem kulturnem prazniku. 8. februar je bil do leta 1949 povsem običajen dan. Do takrat ni nihče slutil, da bo ta dan nekoč zelo pomemben za majhen narod pod Alpami, ki je svojo narodno zavest in obstoj ohranjal tudi s pomočjo umetnosti in kulture.

Čas, v katerem živimo, se mi zdi velik, saj Slovenci doživljamo presenetljive spremembe. Priča smo velikim dogodkom. Padle so meje, predsedujemo Evropi, imamo tudi samostojnost in svojo državo. Kakorkoli že, dejstvo je, da je slovenska država obstajala že davnega leta 595. Langobardski zgodovinar Pavel Diakon jo v svojih spisih omenja in jo imenuje »*Provincia Sclaborum*«, to je Slovenska dežela, ki je bila pozneje večinoma znana kot Karantanija ali Sklavinija. Slovensko ozemlje je bilo zaradi strateškega položaja že od nekdaj izpostavljeno vpadam številnih ljudstev, ki so od vzhoda in jugovzhoda ogrožala Evropo. Prva Slovenska država Karantanija je zaradi tega razvila močno obrambno organizacijo, ki je vzdržala sovražne napade. To se je dogajalo že ob njenem vstopu v zgodovino, ko so v 7. in 8. stoletju mogočni Obri poskušali vdreti na njeno ozemlje. Vse od konca 9. stoletja dalje so se morali karantanski Slovenci upirati navalu divjih Ogrov, od 15. stoletja dalje pa so se branili pred roparskimi vdori nasilnih Turkov. Slovenci na svojem strateškem položaju v osrčju Evrope niso branili le svoje dežele in lastnih domov, temveč vse ozemlje zahodne Evrope in njeno krščansko omiko. Danes si težko predstavljamo, kako se je lahko tako majhen narod, kakršen je bil slovenski, upiral Turkom in njihovega Osmanskemu cesarstvu, vojaški sili, ki je zrušila mogočno Bizantinsko cesarstvo in podjarmila arabski svet. Turki so se razširili po vsem Bližnjem vzhodu in severni Afriki, podjarmili Balkan, toda Slovenije niso mogli nikoli zavzeti, čeprav so jo več kot dvesto let stalno znova napadali in pustošili po deželi.

Vseskozi je slovensko narodno gibanje imelo svoje temelje v bogatem kulturnem življenju ljudstva. Kljub težkim življenjskim razmeram je bilo okolje, v katerem so slovenski ljudje živeli, skorajda idilično. Slovenci so bili veselo ljudstvo. Radi so peli in plesali. Po vaseh, ki so bile polne življenja, so se ohranjali mnogi stari slovanski običaji. V njih so živeli veseli fantje in prijazna dekleta. Takšna je bila podoba slovenskega doma, ki so ga obdajala polja, gozdovi, reke in gore. To je bil tisti rojstni

kraj, ki so ga stoletja spoštovali in vztrajno, pogumno branili pred sovražniki. Vrsta lepih ljudskih pesmi, ki so se ohranile do današnjih dni, je nastala prav na bojnih poljih, kjer je vojska slovenskih fantov in mož bojevala boje za svojo zemljo, za svojo domovino, za slovenstvo. V slavni bitki s Turki pri Sisku leta 1593 je nastala slovenska ljudska pesem, ki slavi stotnika kranjske konjenice Adama Ravbarja kot nepremagljivega junaka.

*»Ravbar silno vojsko zbrali,
pa pod Sisek jo peljali.
Tol'k je Turka na terišču,
kakor mravelj na mravljišču ...
Tak so Turka pozobali,
da so vsega posabljali.«*

In kasneje, slavni slovenski polk številka 17, ki je bil ustanovljen leta 1674 v Alzaciji. Prvotno ni bil slovenski. Šele po Napoleonovem porazu, ko je cesar Franc I. leta 1817 preosnoval vojaško upravo, je dobil svoje naborno okrožje na Kranjskem. Z vpoklicem slovenskih fantov je postal povsem slovenski. V polku je prevladovalo povsem slovensko vzdušje, tovarištvo, govorica, pesem ... Bili so najboljši bojevniki in govorilo se je, da se je maršal Radecky odkril, kadar je jahal mimo slovenskega polka. V tujih deželah, kamor je bil polk poslan, so slovenski fantje hrepneli po domači vasi in njenem razgibanem življenju. Iz njihovega čustvovanja so se porajale številne pesmi in mnoge med njimi so tudi ponarodele.

*»Al' me boš kaj rada imela,
ko bom nosil suknjo belo.«*

Ali pesem:

*»Oblaki so rdeči, kaj nek pomenijo?
Da vsi ti mladi fantje na vojsko pojdejo.«*

Pa pesem, ki je nastala v idilični pokrajini, ki je spominjala na dom, v okolici Verone ob jezeru Garda.

*»Sem mislil sinoči v vas iti,
je b'la meglica v jezeri ...«*

Pesmi na bojiščih so nastajale tudi v kasnejšem času. Slavni Rudolf Maister jih je spesnil veliko. Pa partizanska pesem - pesmi Kajuha idr. Skratka skozi celo zgodovino našega obstoja so se pojavljali svetli vzgledi - ljudje, ki so znali spoštovati domovino - za njo tudi veliko žrtvovali, na vojaškem, političnem in kulturnem področju. Znali in

zmogli so za obstoj slovenstva neustrašno spregovoriti, se hrabro vojskovati, pesniti, skladati, z veliko željo, da se ohrani domovina, govorica in slovenska kultura. Iz te množice čudovitih osebnosti slovenskega naroda iz vseh obdobij naše zgodovine bi jih lahko našli veliko, ki jim gre vsa zahvala, slava in veliko spoštovanje, da smo danes Slovenci, da imamo svojo domovino, svoj jezik, svojo bogato kulturo. Primož Trubar, Valentin Vodnik, France Prešeren, Fran Levstik, Ivan Cankar, Prežihov Voranc, Oton Župančič in še mnogi, mnogi drugi so bili veliki borci za slovenstvo, kajti dobro so se zavedali, da se bo slovenski narod ohranil tudi s pomočjo jezika, zato so s tolikšno zavzetostjo ustvarjali svoja dela. Prav letos mineva pol tisočletja od rojstva enega največjih Slovencev Primoža Trubarja, ki je oče slovenske pisane besede.

»S Primožem Trubarjem se začne za Slovence novo štetje, saj je bil prav on tisti, ki nas je potisnil v svetovne trende. Z opismenjevanjem je dal Slovincem možnost soustvarjati svet. Neprecenljiv je njegov pomen za šolstvo in knjižni jezik, poleg tega da nas je preštel, pa si je tudi prizadeval, da bi nas združil kot narod. Že takrat nam je naložil evropskost v najodličnejšem pomenu besede«.

Tako je povedal dr. Matjaž Kmecl na osrednji Pomurski prireditvi ob praznovanju dneva reformacije 27. oktobra 2007 v Murški soboti, kjer smo z združenim moškim pevskim zborom s Koroške imeli na prireditvi čast sodelovati s protestantskimi napevi Primoža Trubarja in njegovih sodobnikov. Doktor Kmecl je tudi povedal, da so v Nemčiji Lutrovo obletnico rojstva praznovali na veliko, pri tem pa se je vprašal: »Kaj pa pri nas? Kaj je z ustvarjanjem lastne zgodovine in kaj je z odgovornostjo do nje?« Bil je kritičen, saj so poslali pobudo za praznovanje obletnice Trubarjevega rojstva na tri slovenske vrhove, a odziva ni bilo. Pri vladi je bil ustanovljen le poseben odbor, ki pa se še ni sestel. Dodal je: »... da gre pri tem za ignoranco, saj poleg vsega tega s Trubarjevim letom ukinjamo subvencije za izdaje Trubarjevih del, kjer so do sedaj izšle štiri knjige. Zdi se, da misel na Trubarja v Nemčiji živi veliko bolj, saj tam njemu v čast pripravljajo mnoge prireditve. Simpozij na Univerzi v Tiibingenu, odkrivanje spomenika, tamkajšnji župan pa bo Trubarja razglasil za veliko osebnost evropske zgodovine. Pri vsem tem pa je pri nas aktivnih le nekaj posameznikov, Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar in Evangeličanska cerkev. Kot da gre za zasebno stvar! Nočem na glas razmišljati o slovenskem »pišmevuharstvu«, ko pa nam je odveč razmišljati o tem, kaj je bil temelj za našo narodnost. Raje se pogrezamo v senco drugih!«

Morda pa so tudi te Kmeclove besede, na katere se je že naslednji dan odzvala užaljena slovenska

vlada, le pripomogle, da je leto 2008 vendarle razglasila za Trubarjevo leto. Ob tem se mi prebujata misel in spomin na besede Ivana Cankarja, ki jih je ob 400-letnici Trubarjevega rojstva leta 1908 zapisal:

»Zakaj je danes tako na Slovenskem? Večina ljudi, ki bodo hrupno in javno slavili Trubarjev spomin, nima v sebi ne sence Trubarjevega duha, ne kapljice Trubarjeve krvi. Da so živeli takrat, bi šli s Hrenovo procesijo in bi stali ob grmadi, kjer so gorele Trubarjeve postile in Dalmatinove Biblije. Poglavitni vzrok žalostnemu stanju na Slovenskem je brezpogumnost tistih, ki bodo častili z besedo Trubarjev pogum!«

(...)

Dobrih 200 let po Trubarjevi smrti je obdobje »zlatega baroka« Slovincem zapustilo mnoge lepe navade, še posebej ob nedeljah in praznikih. Nedelja z mašo, molitvijo in petjem je bila kulturno doživetje in duševna umiritiv. Cerkveno slikarstvo je bilo zelo živahno. Uveljavljeni slikarji in portretisti so ustvarjali pomembna dela. Iz umetnosti in izročila se je navdihoval tedanji sloj izobraženstva. Zavedali so se ob soočenju z zmagovitim nemštvom, da bodo Slovenci priznani kot kulturno enakopravni z drugimi narodi v Evropi le, če bodo razvili kakovostno književnost. Ko si Slovenci priključimo v spomin tiste čase, pomislimo najprej na pesmi, ki jih je še pred marčno revolucijo 1848 izdal dr. France Prešeren. Te pesmi so dejansko postavile temelje za slovensko narodno zavest in hotenje v enem od najbolj kritičnih obdobij slovenske zgodovine. Droben zvezek Prešernovih pesmi z naslovom Poezije je bil natisnjen leta 1846. Takratna črkarska pravda, spopad za slovnico in jezik, ki ga je Matija Čop obravnaval v Novem izgonu nekoristnih črk, je bila tudi spopad za spreobrnitev odtujenega in le maloštevilnega domačega meščanstva. S Prešernom sta razvnela abecedno vojno in se družila s pripadniki ilirskega gibanja, sodelovala s Čelakovskym in Stankom Vrazom ter iskala širše slovanske povezave. Nedvomno je bil tudi to ideološki spopad s konzervativci, ki so zagovarjali zakoreninjenost v majhnem prostoru in kmetstvu, fevdalni tradiciji in katoliški cerkvi. Bil je spopad dveh ideoloških taborov: Kopitarja in janzenistov na eni strani ter Čopa, Prešerna in peščice njunih prijateljev na drugi. Dolgoročno pa sta Čop in Prešeren z majhnim krogom privrženec vendarle zmagala. Matija Čop je bil v veliko oporo prijatelju Prešernu, ki ga je življenje močno premetavalo. Čopa so privlačili pesnikovi čut za pravičnost, za lepoto, elementarna nadarjenost, vznemirljiva erotičnost, kot protiutež pa kristalno jasen um, estetska, literarna in filozofska razgledanost, pa tudi njegova upornost. Prešernova umetniška pristnost je temeljila na izvirnih osebnih in

narodnih oblikah izražanja, njih skladnost v obliki in vsebini, estetska dovršenost pri uporabi pesniških podob in trajno poslanstvo. Vse to je dajalo Prešernovim pesmim genialen značaj. V tistem času njegovi rojaki, obteženi s trpljenjem in skrbmi za preživetje, še niso mogli sprejeti te svobodoljubne in ponosne poezije. Niso mogli slediti pesniku, ki jih je hotel popeljati do višjih duhovnih vrednot. Prešeren je takrat sejal še na gola, skalnata tla, ko je v svojih rojakih poskušal spodbuditi navdušenje za ideje svobode, človečnosti in bratstva med ljudmi in narodi.

V Prešernovih poezijah prihaja do veljave čista in jasna slovenska zavest, ki daleč presega njegov čas in ostaja trden temelj za prihodnost slovenske istovetnosti.

(...)

Profesor Gumpłowicz v Gradcu, znan po svojem protislovanskem prikazovanju srednjeevropske zgodovine, je še leta 1891 označeval Slovence kot »pleme«. 16 let kasneje pa je ugotavljal, da so Slovenci primer mladega kultiviranega naroda, ki ni potreboval stoletij, da bi dosegel raven starejših narodov, ampak je to dosegel v neverjetno hitrem kulturnem razvoju.

Profesor doktor Jožko Šavli pravi: »... da je bilo takšno gledanje povsem zgrešeno, saj je dejansko sama Avstrija zrastle na temeljih Karantanije, slovenske kneževine v prvem obdobju srednjega veka«. Toda vodilni sloj takrat kakor tudi pozneje o tem ni razmišljal. Ni iskal lastnega zgodovinskega izvora pa tudi ne kulturnega in političnega izročila. Tako je ostalo v zavesti slovenskega izobraženstva in tudi širše javnosti vse do danes prepričanje, da Slovenci nimamo svoje zgodovinske preteklosti. Bili bi naj zgolj »kulturna identiteta«, ki naj bi jo s svojim književnim delom spočel šele Primož Trubar. Drugačno gledanje, v diktaturah prve in druge Jugoslavije, ni bilo dopuščeno.

Profesor Sergio Pipan je označil Šavlijev prikaz slovenske zgodovine za nasprotje z razlagami uradnega zgodovinopisja, še vedno prežetega z ideologijami pangermanizma, panslovanstva in njegovo jugoslovansko vejo. Predstavniki teh ideologij še vedno vztrajajo pri svojih razlagah, četudi nimajo opore v zgodovinskih virih. Vladajoči aparat v jugoslovanski Sloveniji je proti vsakemu poskusu drugačnega prikazovanja slovenske zgodovine, zlasti pa še odkrivanja slovenske državnosti, sprožil pritajeno gonjo z ustrahovalnim prizvokom, češ da gre za politični separatizem. Profesor Pipan nadaljuje: »Skrajni čas bi bil, da se počisti z neslavnimi in povsem izkrivljenimi razlagami ideologiziranega zgodovinopisja«.

Šavlijev prikaz bolj pravične zgodovinske podo- be o Sloveniji in sploh o Srednji Evropi pa je označil za dragocen prispevek k boljšemu spoznavanju

in medsebojnemu razumevanju narodov na tem območju.

Ni čudno, da si je še do nedavnega večina Evropejcev predstavljala, da na zahodnem Balkanu in ob Jadranu živijo zgolj neke jezikovne in narečne skupine, pripadajoče enotnemu narodu Jugoslovanov, ki naj bi na tem območju prebival že od nekdaj. Ena izmed teh skupin naj bi bili tudi Slovenci, ljudstvo, domnevno brez politične zgodovine, nesposobno za življenje v neodvisni državi, da o njihovi morebitni navzočnosti na evropskem političnem in kulturnem odru sploh ne govorimo. Ko je Slovenija nepričakovano razglasila svojo neodvisnost, je presenetila vso Evropo. Toda večstoletno preživetje Slovencev ne bi smelo presenečati, še zlasti zato ne, ker je slovenska zgodovinskost v resnici dokazano dejstvo. Če bi bila preteklost Slovencev res taka, kot nam jo razlagajo zgodovinarji, bi Slovenci ne mogli preživeti. Ne bi se ohranili, če bi bili res samo orodje v rokah tako imenovanih »ustvarjalcev zgodovine«, pod nadvlado tujih fevdalnih gospodov. Slovenci smo narod, čigar temelje obstoja je treba s pravega vidika šele odkriti ne le ljudem v svetu, temveč tudi nam samim. Zgodovina je bila očitno pisana za cilje ideologij velikih narodov, kjer majhni narodi, kakršen je slovenski, niso našli mesta, ki jim pripada.

Zgodovinopisci so najbrž namenoma spregledali dejstvo, da je bila sama Avstrija, gledano s političnega stališča, zgolj nadaljevanje prvotne slovenske države Karantanije. Očitno je, da smo Slovenci imeli že od vsega začetka pomembno vlogo v zgodovini Srednje Evrope, še posebej pri oblikovanju cesarstva Habsburžanov. Bili smo v zgodovini dejavnik, ki ga je bilo nujno upoštevati, in ga bo treba očitno tudi prihodnje.

Zdi se mi pomembno in prav, da se naše zgodovine vedno zavedamo, da o njej govorimo in jo spoznavamo, da smo lahko nanjo ponosni, da smo tudi mi v tem času poklicani in odgovorni slediti svetlim vzgledom naših prednikov. Da smo pripravljene spoštovati različnost in gojiti strpnost, da po svojih močeh pomagamo ustvarjati lepši in boljši svet.

Da z vso odgovornostjo spoštujemo in podpiramo kulturno prizadevanje amaterske in profesionalne kulture na vseh področjih kulturnega poslanstva.

Da skrbimo za pristni medkulturni dialog med narodi, ki bo mogoč le, če ga bomo najprej skrbno gojili v svojem okolju, v svoji domovini.

S ponosom se lahko štejemo med narode sveta, saj smo narod, ki ima svojo državo, svoj jezik, svojo bogato kulturo. S ponosom in na glas lahko pove- mo, da smo enakovredni, čeprav majhni, pa vseeno veliki med evropskimi narodi.

Janez Kolerič

Alojz Pristavnik: OSNOVNO ŠOLSTVO V OBČINI RAVNE NA KOROŠKEM 1945–91

Založnik Enota Koroškega pokrajinskega muzeja Ravne na Koroškem, urednica mag. Karla Oder, lektorja Bojana Verdinek in Miroslav Osojnik, Ravne 2006

Zgodovina ima pogosto svojo predzgodovino. Pravzaprav nenavadno, da sem za obstoj navedene knjige že iz leta 2006 zvedel šele na začetku leta 2008, ko sem jo na lastno prošnjo s prijaznostjo vodstva šole Prežihovega Voranca le dobil v roke. In zakaj čudno? Tudi iz tega spisa bo vsaj malo razvidno, da sem z zgodovinopisjem te šole povezan bolj, kot bi se mi to na bežen pogled lahko pripisalo. Na dvajsetletnem delovnem mestu predstojnika koroškega zavoda za šolstvo sem vedno bil mnenja, da se šole premalo ukvarjajo z lastno zgodovino in ravnatelj sem večkrat spodbujal, naj se ta primanjkljaj končno le začne odpravljati. Tako me še vedno vradosti, če vidim, da se to v resnici dogaja, kakor me prepričuje tudi ravenski zgled. V bližnji preteklosti pa sta že izšla npr. zbornika *Osnovne šole Šmartno pri Slovenj Gradcu* ob 190-letnici (2002) in *170 let šolstva v Mislinji* (2005), za katera sem prispeval poglobilni zgodovinski delež, v delu je zbornik *Nastanek in razvoj šole na Kapli* ob njeni 200-letnici, za tisk pa sta v glavnem že pripravljene zgodovini šol v Libeličah in Črnečah.

In s prav takšnimi občutki sem pričel brati knjigo gornjega naslova v dostojnem obsegu 328 strani, saj že ta zagotavlja, da je v njej kar veliko zgodovine. Njen avtor pa nam ni zaupal, zakaj si je ob dejstvu, da je poklicni zgodovinar, načrtal razmeroma skromnejši časovni razpon. Midva seveda razlog pozna; korenini v času okrog leta 2000, ko sva z vodstvom Vorančeve šole zasnovala njeno celostno tristoletno zgodovino. Po tem dogovoru sem zaradi starejših virov, ki so na Koroškem pač v nemščini oziroma še hujše – v težko razvozljivi rokopisni gotici, sam prevzel njen starejši del do leta 1945, za njen mlajši del pa bo torej poskrbel Alojz Pristavnik. In sem svojega napisal skupaj s podružnično zgodovino vred ter ga šoli oddal enkrat spomladi v jubilejnem šolskem letu 2000/01. Ob tem sem zvedel, da je Pristavnikov delež še v delu, da pa seveda bo s celostno knjigo vred. Pa je

leto minevalo in vse je bilo spet tiho, zato sem sprejel pobudo urednika *Koroškega zbornika* 3, Alojza Krivograda, da objavi razširjen povzitek moje zgodovine, kot se je potem še istega leta zares zgodilo, saj sem se že naveličal svojih brezplodnih drezanj na šoli. Čas tako ali tako hitro mineva; mislim pa, da je bilo že nekje proti koncu leta 2005, ko me je Pristavnik poklical in mi, slišno kar navdušeno, poročal, da pa knjiga v kratkem bo pod okriljem ravnateljskega muzeja. Malo me je presenetilo, kaj ima muzej s tem, saj so dotlej za kaj takega naše šole znale poskrbeti same, a ob koncu zatišja, ki je spet nastalo do izida tu predstavljenega knjige, sem le moral dojeti, da je moj del zgodovine postavljen na hladno. Toda knjiga je zares izšla, četudi z vidika tristoletnice med veliko bolj strnjena slovenskima zgodovinskima mejnikoma, zaradi česar ostajam pri mnenju, da Vorančevo šolo še vedno čaka dolg do tako veličastnega jubileja, ki ga bo enkrat le treba poravnati. Prepričan sem, da je za kaj takega dovolj strokovne vneme Alojzu Pristavniku in šoli okrepila tudi njuna knjiga, ki je nedvomno lep dosežek najnovejšega koroškega šolskega zgodovinopisja.

Prvi vpogled, omogoča nam ga začetno kazalo, je spodbuden, ker so na eni strani vsi vsebinski sklopi dobro načrtani, na koncu knjige pa jih smotrno dopolnjuje zavidanja vrednih šest strani kazala skoraj neverjetne množice 153 preglednic, ki so tako zahtevne, da so nedvomno terjale vsaj toliko vloženega delovnega truda kot besedni del knjige. Toda kazalo se pričinja šele s stranjo 11, ker trije spremni prispevki v njem niso upoštevani; napisali so jih župan Tomaž Rožen (*Uvodna beseda*), ravnatelj Osnovne šole Prežihovega Voranca Stane Osojnik (*Knjigi na pot*) in urednica Karla Oder (*Učitelj med poučevanjem in raziskovanjem*). S. Osojnik sicer meni, da celotne zgodovine (šole) doslej še nismo premgli, a ga v objavljenem časovnem izseku pač še ne bomo niti poselej, sam pa torej z avtorjem vred dobro ve, da bi ga zares, ko bi se bili držali prvotnega dogovora, da bo zgodovina zasnovana na temeljni letnici 1700. Nenavadno je tudi mnenje Karle Oder, da je splošno šolsko obveznost vpeljal še avstrijski zakon iz leta 1869, ker jo je v trajanju šestletke že prvi v letu 1774.

RECENZIJE

In: Meščanske šole so v Sloveniji delovale v celotnem obdobju kraljevine kot oblika obvezne (torej osnovne) šole, pa ne vseskozi le triletno, kot naj razumemo Karlin zapis, marveč štiriletne vse od leta 1925 do nasilne nemške ukinitve slovenskega šolstva leta 1941.

Da je ravenska šolska zgodovina pestrejša, poskrbi sama šolska organiziranost, ki je večkrat prehajala od ene v dve samostojni osnovni šoli. Večina razvojnih posebnosti je natančno prikazana že s podatki o učencih in učiteljih. Da pa je pisec odločen pristaš modno-političnega zgodovinskega novoreka, že uvodoma razjasni vsaj dvakrat z ostrim napadom na partizansko šolstvo, ki da je zakrivilo njegove poznejše komunistične prvine, ne da bi mu priznal kakršne koli zasluge za ohranjanje slovenstva, in tudi ne da bi nam zapisal en sam negativen vzorčni koroški primer. Naslednja njegova zamera novim oblastem je, da so ukinile tolstovrško osnovno šolo (seveda se to, kot beremo v knjigi, ni moglo zgoditi že ... 'do 1. 4. 1945'), ne zapiše pa, da se je to zgodilo zaradi tega, ker za šolo ni bilo več ustanovitvenega razloga: Strojanski kmetje so si jo namreč z neverjetno vztrajnostjo izborili in jo izzivalno zgradili na skrajni meji svojega občinskega šolskega okoliša, ker niso več hoteli svojih otrok ponemčevati v komaj za streljaj oddaljeni povsem nemški trški šoli, ki je zagrizeno takšna ostala vse do konca cesarstva leta 1918. Opazno je, da se nekako izogiba karakterizaciji najtvornejših akterjev poosvoboditvenega šolstva, kot je to zlasti opazno pri ravnatelju Janku Gačniku in vsaj v manjši meri še pri funkcionarju Ivanu Kokalu. Ob ukinjanju nižje gimnazije, leta 1958 vzporednem z uvajanjem enotne osemletne osnovne šole v celotni takratni Jugoslaviji, Pristavnik nekako spet zamerljivo spregleda, da jo je kar ustrezno nadomestila predmetna (=višja) stopnja osnovne šole z večjim poudarkom naravoslovnim predmetom in z uvajanjem obveznega tujega jezika. Veliko priznanje pa si avtor nedvomno zasluži s tem, da nam v popolnosti razgrne statističen vpogled v število učencev, največkrat celo po njihovem spolu in vseh razredih ter oddelkih, kar je za mlado industrijsko mesto Ravne vsekakor eden od bistvenih kazalcev njegove silne rasti. Zelo natančno spremlja še podatke o učnih uspehih od samo izjemno redkih okrog 70 % v zgodnejših letih do skoraj 95 in več % v novejšem obdobju, ter o šolskem obisku še v precej spodbudnejšem razponu kot pri ocenjevanju učencev. Takšne

podatke redno dopolnjuje s sprotnimi spremembami učiteljskega zbora, čeprav pri tem vsaj v končni veliki razpredelnici pogrešamo še navedke o njihovi izobrazbeni stopnji in posledično o tem, kaj je sploh kdo učil. Zlasti z rednimi vpisi nadzornih pregledov dokaj natančno prav tako spremlja delovanje pedagoške službe zavoda za šolstvo, vključno s tako rekoč uporniškimi sporom z njenim predstojnikom Miroslavom Faletovim, ki je s svojim doslednim vztrajanjem v učnih načrtih in predpisih s pretirano zoženim miselnim kotom med učiteljstvom v resnici neredko povzročal preplah in odpor. Toda A. Pristavnik v zvezi z Zavodom sploh ne upošteva, kako zelo se je doktrina njegovega dela spremenila že sredi 80-tih let z odločilnim premikom iz nadzornih v svetovalne prvine, kot smo jih pričeli izvajati takratni svetovalci, a jim ne nameni niti malo svoje pozornosti, marveč se mu podtakne celo to, da zmede naša imena in priimke. Bralci pa bodo najbrž z veseljem opazili, da je v knjigi sorazmerno veliko slikovne dokumentacije, a naj pripomnim, da je precej forografij takšne velikosti, ki komaj presega poštno znamke, nekaj slabše prepoznavnosti so verjetno zakrivilo še tiskarji, čeprav sicer tisku in tehnični urejenosti knjige ni kaj očitati. Sam imam sicer rajši kaj manj poslikave, a zato vsaj malo večje in preglednejše. Navzlic bistveno krajši lastni zgodovini pa obe podružnici, hotuljska in strojanska, delujeta celovito, čeprav naj to ne pomeni, da si kdaj v prihodnosti ne bi zaslužili lastne knjižne zgodovine, kot jo že ima recimo še precej mlajša hotuljska šolska sosedna na Selah v okviru *Prve osnovne šole Slovenj Gradec*. Kje vse je raziskovalec črpal gradivo, je lepo razvidno v sklepnih sklopih *Navedenke*, *Viri* in *Literatura*, kjer se sicer nekateri podatki celo nekoristno ponavljajo, kdo od bolj načitanih poznavalcev pa bi se znal vprašati, zakaj med njimi ni npr. tudi ene zgodnejših koroških šolsko zgodovinskih razprav *Razvoj šolstva v Mežiški dolini* Toneta Sušnika v prvem gimnazijskem zborniku *Med Peco in Pohorjem (Založba Obzorja, Maribor 1965)* in že navedenega mojega vira, ki mu naj dodam še svoj prispevek o zgodovini kotuljske osnovne šole v glasilu *Slovenskega šolskega muzeja Šolska kronika 13/2004 Ljubljana* z obsegom 24 strani.

Franček Lasbaher,
Šmartno, 2. do 8. april 2008

SPREVRŽENOST KOT UMETNIKOV IN UMETNIŠKI PRINCIP

O prvencu Zlatka Verzelaka – Franca Vezele

Op. p.: sprevrženost je v tem zapisu mišljena v svoji sprevrženosti!

DNEVNIK BRANJA

1. dan

Ali je meni to treba brati, se sprašujem na začetku tretjega poglavja. Na kupe neprebrane literature imam, na prvem za svojim hrbtom Pamukov Istanbul, Kravosov Trst v žepu, Marquezovo Ljubezen v času kolere, listam pa po Sodobni guvernanti Franca Vezele in se izgubljam v kupu imen, kot so Konrad Cepinovskiy, Nataša, Gregor Ocvirk, Ivanka Zidar, Tomaž, Matevž, Marjanca, Valentin ... Iščem oprijemljivo zvezo med njimi, a je ne najdem.

2. dan

To branje doživljam kot igri pikakom. Ogledala sem si obe: 5zensk.com in 5moških.com. Začetek na drugi: pride igralec z odra h gledalki v dvorani in jo začne vpraševati po njenem seksu z vprašanji tipa, kako dolgega ima vaš mož. Tam sem se v zadregi skupaj z drugimi nasmihala in se šele kasneje prav zavedla brozge, s katero opijanajo v gledališče drveče množice; da bi se nasmihala zdaj ob branju čtiva, kot je Srb pokaže svetu pizdo ali Milena je fukala za vsakim vogalom, mi ni. Očitno spet »poden«, s pijancem Francijem, si mislim, le v drugem mediju.

Pripis: nameravala sem prebrati le kakšno poglavje, pa sem jih kar nekaj.

3. dan

Začnem z naslovom Polžja vas pri Veselem Jarku ali delirijum tremens. Razmišljam o temi Vezelevega dela. Je še ne morem opredeliti, a eden od motivov je že izrisan. Ravno tu, kjer sem zdaj, je v ospredju alkoholizem, seveda na motivu umetnika. Pomislil na avtorje, ki jih je zanimalo podobno, najbolj na Milana Deklevo in njegov Pimlico. Lani je bil v maturitetnem sklopu za gimnazijce. Moram si ga spet sposoditi v knjižnici, da bom lahko naredila primerjavo Vezela – Dekleva. Super ideja!

4. dan

Na str. 84 – Tisto poletje ali umiranje na polju

– se mi zazdi, da je brati Vezelo kot voziti se z lojtrskim vozom po kolovozu, tako te premetava. Zaželim si mirne, tekoče vožnje svojih misli in občutenj po zvoženih cestah pokrajine literature.

5. dan

Danes sem Sodobno guvernanto prebrala do konca, a morala spet na začetek – ker je avtor tako domislil zgodbo. Začne se pri psihiatru Cepinovskem, ki nažene mater osrednje junakinje Ivanko Zidar stran od hčerke Marjanca, ki se pri njem zdravi. To pa je v psihiatrično bolnico v Ormožu spravil oče njunih otrok, zapiti umetnik Franci, ki je očitno o tem napisal tudi knjigo, ki je Marjanca dokončno uničila in ki jo zdaj (kar sredi dogajalne zgodbe) bere psihiater ...; jaz pa se zalotim, da jo z njim berem še kar enkrat!

6. dan

Še enkrat preletim Sodobno guvernanto in če priznam, se ne sprašujem več, zakaj nisem raje potovala s svojim kupom knjig po Istanbulu, Trstu in Karibih, pač pa z Vezelo po Ormožu, Vinskem Polju, Postojnski jami in Polžji vasi pri Veselem Jarku. Ne. Celo že s pravim zanimanjem zasučem knjigo s Sodobno guvernanto za 180 stopinj in se takoj lotim – saj vem – še enega Vezelevega izdelka, čeprav podpisanega z Zlatkom Verzelakom, torej Tenorista. A ne boste verjeli: takoj se mu dam zvabiti celo na stadion Rdečih mucov!

In tako je moj šesti dan branja seveda tudi zadnji z Verzelakom: vse je prebrano, vse je domišljeno.

Verzelaka zanimajo različne vrste ljudi, kot so umetniki, vzgojiteljice, politiki, tudi policaji, za katere zapiše: »To so bili ljudje, no,

neke vrste ljudje ...« (Tenorist, str. 33).

Posebej ga zanima vrsta, ki se ji reče umetnik, in zanjo zapiše: »Mama slikarja brez diplome (ki ni ne samouk ne akademik) si ne more oprostiti, da njen sin ni profesor a l i kaj podobnega. Tako dobro je kazalo! Ata, ki je prvi slutil sinovo boemsko naravo, pa že nekaj let nič ne reče. Noben od njiju ne pomisli, da je umetnost poslanstvo. Kaj neki tu more neki Franci Predikaka?« (Sodobna guvernanta, str. 100).

Umetnik – bohem pa ima s svetom, v katerem živi, le malo skupnega. Skupaj z bohemom

RECENZIJE

Byronom v Popotovanju grofiča Harolda tudi Franci Predikaka v Sodobni guvernanti in Ludvik Zgaga v Tenoristu vzklikata: »Sveta jaz nisem ljubil in ne mene svet!« Pri njiju je disonanca – s Shakespearovimi besedami iz Iskrice v časopisu Delo – takšna: »Ko se rodiš, zajočješ, ker stopaš na oder, na velikanski oder samih bedakov.« Ali kot zapiše Verzelak: »... kot da non stop živi v utvari, da je sredi mestnega vrveža: v KAKEM trgovskem centru KAKEGA industrijskega mesta v KAKI razviti državi« (Tenorist, str. 27). Vse je torej »kak«.

Je pa v Verzelakovih delih pomembno drugačna perspektiva, s katere pogleda na umetnika: v Sodobni guvernanti Franci sam obsoja okolje, v katerem živi, in sicer najozje (ženo, taščo, nadrejene ...), v Tenoristu pa to stori avtor tako, da prikaže Ludvika Zgago kot absolutno žrtev oblasti in režima, in so najbližji na njegovi strani.

Citat iz Sodobne guvernante na str. 106 »Bitja, ki nimajo službe, pa so zadovoljna« pa nas spet usmeri k obema umetnikoma. Zaradi svoje drugačnosti sta seveda v drugih očeh, prvi v očeh družinskega kroga in drugi v očeh širše javnosti, pokvarjenca, v bistvu pa sta mehki duši, prvi z ljubeznijo do otrok, drugi do narave, živali, svoje ženske, s katero na kupu ga na koncu prestrelijo in »Telo se je s krvjo prilepilo na telo« (Tenorist, str. 89). Njuno načelo je: »So stvarji, ki so pomembnejše od preživetja. Preživi lahko vsak. Če hoče.« (Sodobna guvernanta, str. 103).

In še pomembnejše, na isti strani, kot odgovor na vprašanje, kako bo ta umetnik živel: »Iz dneva v dan. Predvsem pa pokončno. Brez slabe vesti.«

Izhajajoč iz Rousseaujevega vzklika »Nazaj k naravi« velja zapisati, da Verzelakove umetniške duše uniči okolje, ki je sposobno iz nič – brez dokazov – iz umetnika (tenorista) izkuhati terorista in ga za kazen celo ustreliti.

V obeh delih, še posebej v Tenoristu, se Verzelak izriše kot vrhunski sarkastik, ironik, humorist, cinik, grotesknik in kar je še teh norčevalcev in posmehalcev!

To doseže z vsemi možnimi kanoni (topovi), praviloma že slišanimi v literaturi, a pri njem spet zabobnijo drugače.

Najbolj mojstrsko mu bobni metafora. Kar mrgoli mu izvernih, pa omenimo le eno: policaji – biseri. Predstavi jih tako: »Ti biseri, ki so jih nekateri suho imenovali kar policaji, so imeli kljub svojemu poslanstvu sovražnike, pa naj se to sliši še tako bogokletno. A njihovo število se je dra-

stično manjšalo iz leta v leto, da, celo iz meseca v mesec, včasih iz tedna v teden. Ko je bila akcija. Akcija na reakcijo.« (Tenorist, str. 33). Te vrste ljudi pa Verzelak ne le poimenuje izvirno, ampak jim nadene izvirna imena (npr. Belceb), zapiše njihovo tipično besedišče (npr. pošlušmo), posnema njihov slog govorjenja ...

Z nekaterimi metaforami pa je tako-tako. Saj vam je že znana, npr. tale: »Dvignila je svojo zemljo ... in izginila proti damskim toaletnim prostorom ... Gretica je prišla z zemljo nazaj« (Tenorist, str. 61, 62, 63).

Skoraj bi si upala reči, da je pri Verzelaku vse v službi sprevrženega (beri spremenjenega, s poudarkom, da ne na slabše!): naslova (sodobna guvernanta je moralno in strokovno vprašljiva vzgojiteljica; tenorista imajo ljudje za terorista), zgodbi, ljudje (je kdo sploh tak, kot bi moral biti, ali tak, kot ga vidijo drugi?), najbolj pa sta sprevržena jezik in slog pisanja. Nekaj primerov: Čankarjeva galerija, bolivudski ljudje, reverenca, živčni kamni; če je občeval na slami, je slamnati vdovec; Majda je samohranilka. Hrani se sama.; Zato Ana na nek čuden način sploh nima moža. Čeprav ga ima.; Zelo diskretno je natikala rogove svojemu možu in štiriperesna deteljica je bila boje in bojevala bitke ter se natikala za lepši jutri, da je bilo veselje.; V tem je bilo mešanje norcev z njihovimi pametnimi sorodniki (normalnimi norci) dovoljeno.; ... sin mu študira v exfordu, žena pa je poklicna navihanka ...; ... se

zalivam, da ne usahnem ...; Ko se mu je posvetilo, da čista laž pove več kot umazana resnica.; Vemo, da imaš neko pizdačo ...; ... njemu še kar dostojno stoji. Ne dolgo, a dostojno ...; Hotel se je usrati, menda.

Menda bo teh Verzelakovih sprevrženosti dovolj, čeprav jih je najti še v dveh imenih in dveh priimkih avtorja, v obliki knjige (dve v eni), v zgradbi (je mozaična), v vrsti (mešanje proze, dramatike, lirike) in še kje.

7. dan

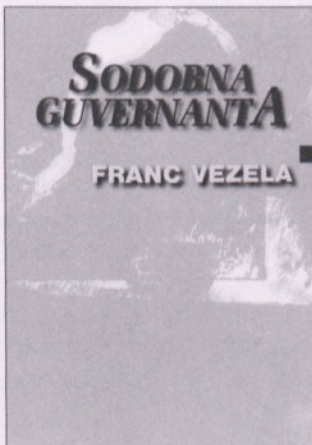
Pred mano sta le še dva citata.

Prvi: »Rada bi umrla med ljubljajem, v boli in slasti« (odgovori Klara v Tenoristu na str. 72 svoji stari materi).

In drugi: »Tudi Ludvik je želel: umreti med fukom« (prav tam, str.79).

Konec koncev, priznam: če je v takem kontrastu, je sprevrženost pri moškem prav na mestu!

Helena Merkač

O spunkovski predstavi Danti-dan

RECENZIJE

Vsakoletna predstavitev Talijinega hrama slovenjgraške gimnazijske kulturno-umetniške skupine SPUNK je doživetje posebne vrste. Ne le za tiste, ki že vrsto let spremljajo njihovo delo in se radi prepuščajo žaru mladostnega entuziazma. Običajno je tako, da smo potem vsi nagrajeni: gledališka publika z lepo predstavo, igralci pa z enkratnim občutkom, da so naredili vse in da se je trud poplačal. In se je. Tudi tokrat. V sezoni 2007–08. Ob uprizoritvi igre DANTI-DAN irske pisateljice Gine Moxley v režiji Andreja Makuca.

Igra je bila napisana na začetku sedemdesetih let prejšnjega stoletja, v njej pa nastopajo sami najstniki. Tri dekleta (13, 14, 16 let) in dva fanta (14, 18). Nobenega sprenevedanja. Igralci so v spunkovski uprizoritvi skoraj natanko toliko stari kot osebe v igri. In že se lahko podamo v njihov svet dozorevanja, docela neobremenjeni z mislijo, kako bi isto delo opravili profesionalni igralci. Nič ne bi opravili. Profesionalni igralci začnejo nastopati šele tam po dvajsetem letu. Pri Spunkovcih pa transformacija v mlajše like odpade. Igra jim je napisana na kožo. Igrajo sebe. Pristno, neprisiljeno, življenjsko. Z mirno vestjo lahko napišem, da si bolj adekvatne uprizoritve te igre, kot nam jo je na oder postavil Andrej Makuc s Spunkovci, sploh ne morem zamisliti.

Tekst Gine Moxley je ohranil vse sestavine angleškega teatra, kakršen se je rojeval po drugi svetovni vojni kot protest proti snobovskemu, izumetničenemu, salonskemu pojmovanju življenja. Na oder so vdrli cesta, ulica, nižji sloj, problemi vsakdanjosti, nekonvencionalni odnosi, upor proti hipokriziji in lažnim vrednotam življenja. Nižja pogovornost je izrinila salonsko konverzacijsko in utemeljila naravo jezika kot inštrument, na katerega lahko igrajo vsi in vse. Kajpak je bila ta pogovornost sprva nadvse šokantna, danes pa je prepoznavna kot komunikacija, ki je zlasti med seksualno revolucijo porušila vse pregrade in tabu teme in se nam zdi zdaj že povsem samoumevna. Mogoče se bo nekoč še kaj spremenilo, jezik je živ organizem, lahko da bo ta govorica šla še dlje. In je že šla. Slovar slovenskega knjižnega jezika je vse te posebnosti (vulgarizme) vestno zabeležil, in če so že notri, so lahko tudi zunaj, menda. Ni potrebno, da pod delikatne besede pripišemo še *pogojno*. Če pa že uporabimo pogojno, potem je jasno, da so vse te krepke besede in fraze aviza mladih: prihajamo, tu smo. Lahko pa so tudi obramba pred

Z leve: Cactus (Sonja Stopernik), Ber (Nataša Barle), Noel (Nace Ledinek), Dolores (Maša Flogie)

vdorom sveta odraslih: nič nam ne morete, poznamo vas do obisti, pometajte pred svojim pragom. Pod fasado nižje pogovornega se iščejo, se raziskujejo, se postavljajo, merijo svoje moči. Je pa v tem tudi nekaj mimikrije. Prikrivanje nedoraslosti.

Prav jezikovna faktura narekuje oziroma je že sama na sebi podlaga za dramaturgijo tega teksta. Govorica (dialogi) ni formirana tako, da bi lahko nastal iz nje radikalen, pregleden življenjski konflikt. Do globljega spoznanja se moramo šele

Vloge v predstavi Danti-dan so mladim pisane na kožo

dokopati. In če zdaj hodi ta igra za nami, je že dosegla svoj cilj. Težko je povedati njeno vsebino v treh stavkih. Z dolgovezno pripovedjo pa bi jo ubili. Dialogi v njej tečejo neulovljivo, mnogokrat (na videz) v prazno, poslužujejo se splošnih mest, vsakdanjih replik na repliko, ne manjka sočnih, priložnostnih duhovitosti. Lahko bi rekli, da se vse suče okoli zmenkov. In seksa, kajpak. Samo da ta seks ni primarno poživilo, je le nekaj, kar bo treba še odkriti. In to odkrivanje je v projekciji teh simpatičnih radovednežev naenkrat povsem novo, sveže, vznemirljivo, usodno. Ko da bi si podajali prepovedano jabolko in čakali, kdo bo prvi temeljito ugriznil vanj. Ne zato, ker naj bi bilo to po tradiciji ne vem kako prepovedano, tega tako nihče več ne verjame, ampak zadaj so starši, je šola, je vsepričujoča previdnost. Prepovedano samo še stopnjuje radovednost, ki pa še ne zna odpreti vseh vrat do skrivnostnosti ljubezni in odgovornosti, ki nam jo nalaga.

Dan (Primož Gams), Cactus, Noel

Igra nima postopno grajene zgodbe. Sestavljena je iz samih drobnih dogajanj, in teh dogajanj je kar precej. Odlika vseh nastopajočih je, da to dogajanje prinesejo že kar s sabo. Ko se recimo pojavi Nataša Barle (v vlogi Ber, 16 let), se nam zdi, ko da vemo že vse o njej, takoj nas osvoji. Enako se nam dogaja z drugimi. Presenečajo z maksimalno prezenco že ob samem vstopu v igro. Mislim, da je prav to največje bogastvo, originalnost njihovega igrilstva. Nace Ledinek (Noel, 18 let), posrečen lik frajerja, ki pozna vse in se spozna na vse kot na lastni žep, naredi Ber otroka. Ber, ki že dela v mini marketu, sprejme nosečnost kot zanimivo dejstvo, ki jo ustoliči v sam vrh njihove klope. Dan, 14 let, duševno nekoliko zaostal, v seksualnih igrinah pa po svoje iznajdljiv. Doživeto, s prepričljivo vehemenco ga podaja Primož Gams. Potem pa Maša Flogie (Dolores, 14 let) in Sanja Stopernik (Cactus, 13 let), ki sta največ skupaj in predstavljata tisto neulovljivo, igrivo stran njihove mladosti, ki se usodno zaplete do tragičnega konca. Maša Flogie, ki ji didaskalije pripišejo nekaj štorastega,

Z leve: Ber (Nataša Barle), Cactus (Sanja Stopernik), Dolores (Maša Flogie)

pa naredi to s tako milino in naravno prisrčnostjo, pa Sanja Stopernik, ki s svojimi vragolijami in življenjem v domiselne igrice, ki jo bojo na mah naredile odraslo, sami zase in z drugimi uprizarjata nepozabno igro, ki je nedvomno rezultat večme-sečnega raziskovalnega gledališkega dela.

Ob tem ne gre pozabiti še drugih sodelujočih: Petra Hergolda, ki je zasnoval funkcionalno sceno, suflerke Sare Ravlan, osvetljevalca Janija Matvosa, tonskih efektov Matica Gumpota, inspicientov Darka Čuješa in Klemna Stropnika, in seveda iznajdljivih Spunkovcev, ki so kar sami (iz)našli duhovite kostume. Odlični pogovorni jezik je delo prevajalk Kristine Kržišnik, Jasne Pungartnik in Špele Terbovc. Scensko risbo je po svoji zamisli prispeval Peter Hergold, šaljive portrete v gledališkem stripu je z izurjeno roko narisala Živa Škrlovnik, domiselno pa ga je oblikoval Blaž Prapótnik.

Z leve: Dolores, Cactus, Ber

Eno z drugim: dokler bojo delovali Spunkovci pod vodstvom mentorja in režiserja Andreja Makuca, se ni bati za njihovo ustvarjalnost, ki jo bodo z izkušnjami, pridobljenimi v Talijinem hramu, ponesli s sabo še naprej v življenje, nam pa vlivali popolno zaupanje v njihove človeške potencialne.

Janez Žmavc

TO DELO PERVO MOJE

Razstava del koroških likovnih umetnikov

**Koroška galerija likovnih umetnosti,
Slovenj Gradec od 22. 12. 2007 do 15. 2. 2008**

Bernekerjevo signaturo z dne 22. junijem 1896 in zapisom *To delo prvo moje* so odkrili ob obnovi prižnice župnijske cerkve sv. Marjete v Kotljah prav v času, ko smo načrtovali topografsko razstavo del koroških likovnih umetnikov. Utrnila se je ideja, da ta zapis postane moto razstave, saj smo želeli poudariti pomen odločitve mladih talentov stopiti na pot vizualnega ustvarjanja. Simbolika in pomenljivost Bernekerjevega zapisa pa kaže na samozavest mladega kiparja, ki je še pred študijem na akademiji nastopal suvereno in bil prepričan o pomenu svojega dela. Franc Berneker (1874–1932) je bil kipar, ki mu slovenska umetnostnozgodovinska stroka priznava prvenstvo v inovativnih kiparskih pristopih in ga imenuje za prvega modernega slovenskega kiparja. Bil je tudi prvi akademsko izobražen kipar na Koroškem (na ozemlju današnje Slovenije), če je ta primat na področju slikarstva pripadal slikarju Oskarju von Pistorju (1865–1928), ki se je v naše kraje priselil konec 19. stoletja.

Koroška na ozemlju Slovenije je bila v smislu likovne kulture na začetku 20. stoletja še posebej slabo razvita. S tem mislimo predvsem teritorij današnje regije, četudi se na Koroškem (vključujoč avstrijski del Koroške) v času Avstro-Ogrske premonarhije prav tako ni dogajalo kaj bistveno prelomnega. Celovec se je sicer lahko ponašal z uglednimi likovnimi ustvarjalci, saj so talenti lahko odšli študirat v prave prestolnice kulture (Dunaj, München, Praga ...), pa tudi nekaj priznanih likovnih šol in skupin ustvarjalcev se je tam lahko uveljavilo. Celo Oskar von Pistor, ki se je preselil v Vuzenico konec 19. stoletja, je imel v Celovcu likovno šolo, ni pa znano, kdo jo je obiskoval in kakšen program je imela. Pistor, na Dunaju rojen in šolan slikar (študiral je tako na akademiji na Dunaju kot v Münchnu), je deloval v naših krajih v času, ko se je Franc Berneker odločal, da je kiparsko izražanje njegova poklicanost. Bernekerja je pot vodila v podobarsko delavnico Ignacija Oblaka v Celje, ker pa tam ni mogel izpolniti svojih pričakovanj, je ob vseh ovirah prav zaradi osebne vneme in značaja lahko nadaljeval študijsko pot v Gradcu in pozneje na akademiji na Dunaju. Znana je njegova življenjska zgodba, polna borbe za golo preživetje, a tudi zanosa, ustvarjalne volje

in ponosne drže. Eksistenčna vprašanja, ki so mu onemogočala ustvariti številčno bogatejši opus, so se kazala že na začetku ustvarjalne poti, ko so ga ob občasnem delu na prižnici v Kotljah preganjali celo orožniki, ker ni imel obrtnega dovoljenja. Berneker si je pozneje brezupno prizadeval, da bi tudi Ljubljana dobila likovno akademijo in je ves čas poudarjal pomen izobrazbe in izobraževalnih ustanov.

Čas med obema svetovnima vojnama pa je bil specifičen, zlasti nenaklonjen nastanku nove akademije; slovenski umetniki so se šolali največkrat v Zagrebu in Pragi, v Ljubljani pa je bila Akademija ustanovljena šele leta 1945. Še posebej pa je bila na obrobju Koroška, saj okolje ni premoglo ambicioznejših družin in mecenov, ki bi spodbujali mlade nadarjene ustvarjalce, kljub naklonjenosti in posluhu za likovno ustvarjanje in umetnike, ki jo je v Slovenj Gradcu med obema svetovnima vojnama gojil mestni župnik Jakob Soklič. Prijateljeval je s številnimi umetniki, jih podpiral, kolikor je le mogel in v svoj (zasebni) muzej uvrstil dela mnogih domačih in tujih umetnikov. Brez nadarjenega zagrebškega študenta, na Prevaljah rojenega Franja Goloba (1913–1942), pa bi bil čas med obema vojnama še bolj siv. Slikar Golob je s svojimi deli prinašal v to okolje svež veter ... Ustvaril pa je le malo, saj je postal žrtev vojne že leta 1941, tako kot njegov stanovski kolega Lojze Šušmelj. Da med vojno muze molčijo, bi mogli reči za vojna leta na Koroškem in tudi v času neposredno po vojni ... Ted (Božo) Kramolc, sin glasbenika Luke Kramolca, pozneje uveljavljen umetnik v tujini (v Kanadi) pa je leta 1945 risal kot begunec v logorjih na Koroškem ... Nekaj del je iz Amerike poslal očetu in kot zapuščina so se dela znašla na Koroškem.

Leto 1945. Evforija ob koncu vojne in vendarle čas, da Slovenci dobimo likovno akademijo. Petdeseta leta – prišel je čas otoplitve in prva spogledovanja z zahodnoevropsko umetnostjo. Likovno akademijo v Ljubljani zapuščajo prvi diplomanti. Pričakovanja so velika. Tudi za akademskega slikarja Karla Pečka, ki se je leta 1954 zaposlil v Slovenj Gradcu na nižji gimnaziji kot likovni pedagog. Likovno sceno na Koroškem sprva tudi sicer rešujejo pedagogi, ki prihajajo od drugod in velikokrat na Koroškem ostanejo kratek čas, npr. Lajči Pandur st. V petdesetih letih skupina mladih izobražencev spodbudi razvoj galerijske

PRILOGA

dejavnosti na Koroškem, to je akademska skupina, katere člani so Marijan Gnamuš, Primož Simoniti, Mirko Zdovc in Karel Pečko, podpirajo jih tudi mestni župnik Jakob Soklič in drugi. Začnejo s prvimi predavanji, in razstavami ter leta 1956 dobijo galerijske prostore v nekdanji mestni hiši na Glavnem trgu. Kmalu so okoliščine zrele tudi za spogledovanje s tujino in že v šestdesetih letih je v izjemnem razmahu mednarodna dejavnost in leta 1966 prva razstava Mir humanost in prijateljstvo med narodi pod pokroviteljstvom Združenih narodov. Okolje in okoliščine omogočijo, da odkrijejo izjemnega slikarja Jožeta Tisnikarja. Klima je ugodna tudi za slikarja Antona Repnika in kiparja Janka Dolenca ... Nekaj mladih talentov, rojenih v prvem desetletju po vojni, pa se odloči za šolanje na akademiji v Ljubljani (Lojze Logar, Gustav Gnamuš, Vida Slivnik, Andrej Grošelj, Štefan Marflak, Benjamin Kumprej ...). Večina pozneje ostane v kraju šolanja, vračajo se le diplomanti pedagoške akademije (prva generacija: Ervin Kralj, Mitja Schöndorfer, Štefan Kresnik, Franček Berhtold ...), ki se zaposlijo na šolah ali tudi drugod. Šele zadnja desetletja 20. stoletja prinesejo številčnejšo generacijo na akademiji šolanih umetnikov: Miran Prodnik, Peter Hergold, Darko Lesjak, Darja Srebnik, Sašo Vrabič, Zoran Arizanovič ... po letu 2000 pa število spodbudno raste. Ne bi smeli prezreti tudi diplomantov fakultete za Arhitekturo, ALU - oddelek za Oblikovanje in drugih umetniških šol doma in v tujini. Pedagoški akademiji (tako v Ljubljani kot v Mariboru) izobražujeta odlične likovne pedagoge. V Slovenj Gradec pa se je v osemdesetih letih priselil akademski slikar in profesor na ALU v Ljubljani Bogdan Borčić, ki je pomembno zaznamoval okolje in vplival na mlade ustvarjalce. V Sloveniji bi težko govorili o zelo izraženem t. i. »genius loci«, pa vendarle je nekaj na tem. Specifika okolja, tudi umeščenost Slovenije med mediteranski, alpski in panonski prostor je prispevala svoje. Tudi prepletanje urbanega in ruralnega je pridalo svoje posebnosti, nenazadnje pa je pri najmlajši generaciji že zaznati zajemanje iz skupne fontane evropskih tradicij in skupnega kulturnega izročila. Po šolanju v Ljubljani in drugih večjih središčih, tudi v tujini, pripadniki najmlajše generacije pogumno stopajo v ta prostor in pridih tega lahko že več kot slutimo ... Svetovljanstvo, ki prihaja na Koroško ne le s šolanimi domačimi umetniki, temveč tudi z umetniki, ki tukaj razstavljajo. Ob osrednji galerijski ustanovi s specifičnimi zbirkami v Slovenj Gradcu premore skoraj vsak večji kraj kakšno razstavišče, ki sooblikuje kulturno sceno. Umetniška dela najdejo pot do ljudi, pogosto ostanejo tudi v javnih zbirkah. Foma viva na Ravnah na Koroškem in

širše v Mežiški dolini spodbudi tudi druge galerije na prostem. Z darili, premišljenimi odkupi in volili se torej zbirke bogatijo, postajajo prepoznavne in pripomorejo k večjemu kulturnemu zagonu. Posebej pa je pomembno, da stopa z razstavami Koroška galerija likovnih umetnosti v Slovenj Gradcu v korak z drugimi pomembnimi likovnimi centri v državi in tujini.

Vse to smo želeli pokazati z razstavo in multimedijskim načinom prezentacije (virtualna galerija) na razstavi *To delo prvo moje*.

Povabili smo koroške umetnike in jih nagovorili, da razmislijo, kaj za njih pomeni *To delo prvo moje*, seveda na simboličen način. Lahko je to res prvo delo, na katerega so bili ponosni, zanj pohvaljeni, je bilo razstavljeno ali odločilno, da je ustvarjalec naredil pomemben korak naprej. Kustosi Jernej Kožar, Aleksandra Rošer in Katarina Hergold Germ so skupaj z umetniki razmišljali o izboru za razstavo ter oblikovali specifično postavitev. Odločitev velikokrat ni bila lahka. Še zlasti zato, ker smo umetnike prosili, da izoblikujejo tudi izjavo, ki smo jo zapisali, posneli ali kako drugače obeležili (npr. izdelali neke vrste manifest, instalacijo itd.). Nastal je resnično zanimiv nabor izjav, ki jih dopolnjuje tudi projekt Virtualne galerije, ki ga skupaj uresničujemo z Multimedijskim centrom za Koroško. Projekt smo začeli že predlani, ga letos pomembno dopolnili, v prihodnje pa ga bomo še izpopolnili. Nastal je pester nabor artefaktov v komplementarni različnosti poetik, iz stalne galerijske zbirke pa smo odbrali dela tistih koroških umetnikov, katerih opus je že sklenjen, prisotnost njihovih del pa nas še kako živo nagovarja, vendar le v nesmrtnosti umetniškega nagovora. Razstavili smo dela Franca Bernekerja, Oskarja von Pistorja, Franja Goloba, Jožeta Tisnikarja, Radeta Nikolića, Janka Dolenca, Mira Hajnca, Alojza Krivograda ml., Blaža Frasa in Petra Murka.

Tako smo na razstavi, ki je želela biti tudi topografski zapis (seveda ta ni nikoli dovolj popoln), združili preteklost, sedanost in uprli pogled v prihodnost ... Zdi se nam resnično svetla, saj ob boku z doma in v mednarodnem prostoru uveljavljenimi koroškimi umetniki tudi mlada generacija obeta veliko presežkov. Kustosi - spremljevalci in preučevalci - pa imajo biti pravico navdušeni, drugod bolj hladni, a vendar dovolj eksaktni za kompetenten oris vizualne scene nekega okolja. Gre pa seveda za živo sceno, ki se bo še dopolnjevala in predvsem rasla v smislu kvalitete.

Milena Zlatar

www.glu-sg.

www.virtualnagalerija.com

PRILOGA

Vrednost razstave To delo moje prvo v Koroški galeriji likovnih umetnosti je na enem mestu zbrati in prikazati velik del pestrega koroškega likovnega ustvarjanja. V Odsevanjih objavljamo nekatere primere te raznolikosti.

*Oskar von Pistor, Moški portret,
olje, platno, ni datirano*

*Franjo Golob, Portret Roberta Hlavatyja,
olje, vezana plošča, 1937*

*Bogdan Borčič, Strelišče,
olje, platno, 1960*

*Lojze Logar, Ključ,
kolografija, 1968*

Vida Slivnik Belantič, Tulipani,
akril, platno, 2006

Gustav Gnamuš, Melanholična paleta,
akvarel, 2007

Anton Repnik, Golob miru,
olje, juta, 1966

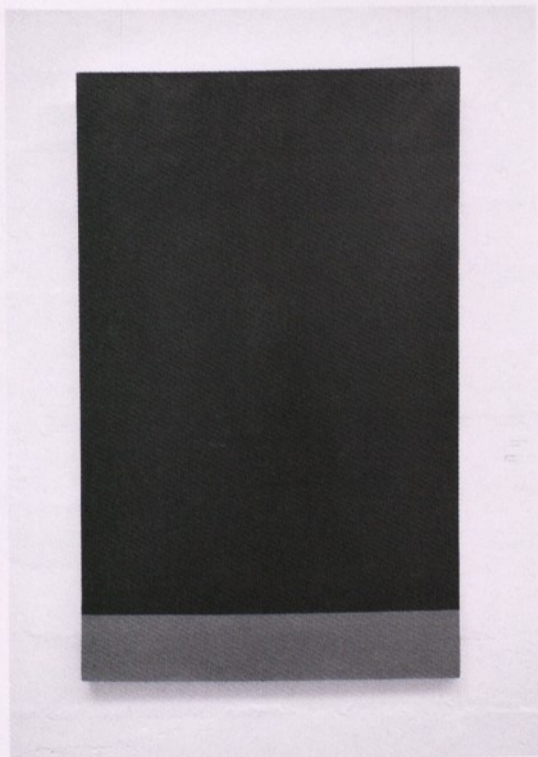
Karel Pečko, Uršlja gora, I-IV,
litografija, 2003

Peter Hergold, Brez naslova,
akril, platno, 1995

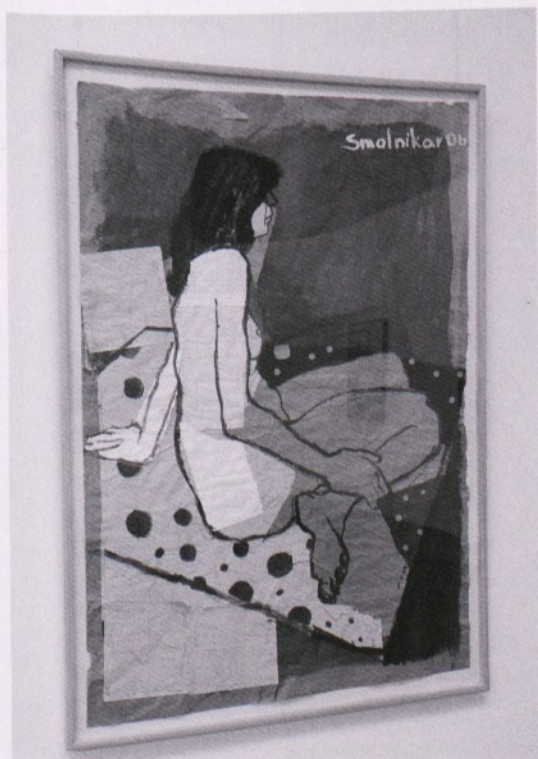
Darko Lesjak, Bumpabumpa,
akril, platno

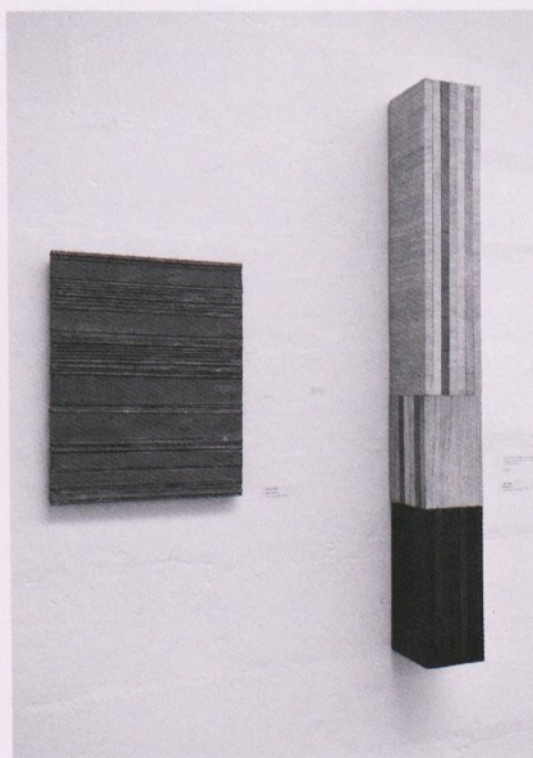
David Zadavec, Svet,
olje, platno, 2005

Gordana Grah, Pangea,
matrica, 2006

Jerneja Smolnikar, Študija,
kolaž, 2006

Luka Popič, Brez naslova, akril, vrvica, platno 2006
Brez naslova, grafični kolaž na leseni podlagi, 2004

*Tomo Jeseničnik, Lavk,
fotografija, 1996*

*Aljaž Velički, Ujet v trenutku neskončnosti,
analogna fotografija, 2007*

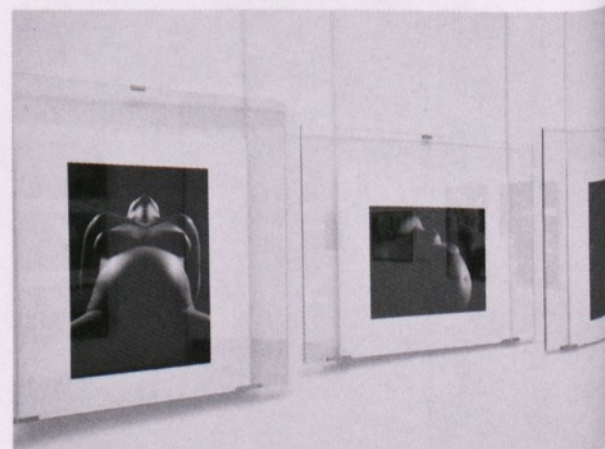
*Blaž Fras, iz cikla Življenja,
fotografija, 1996*

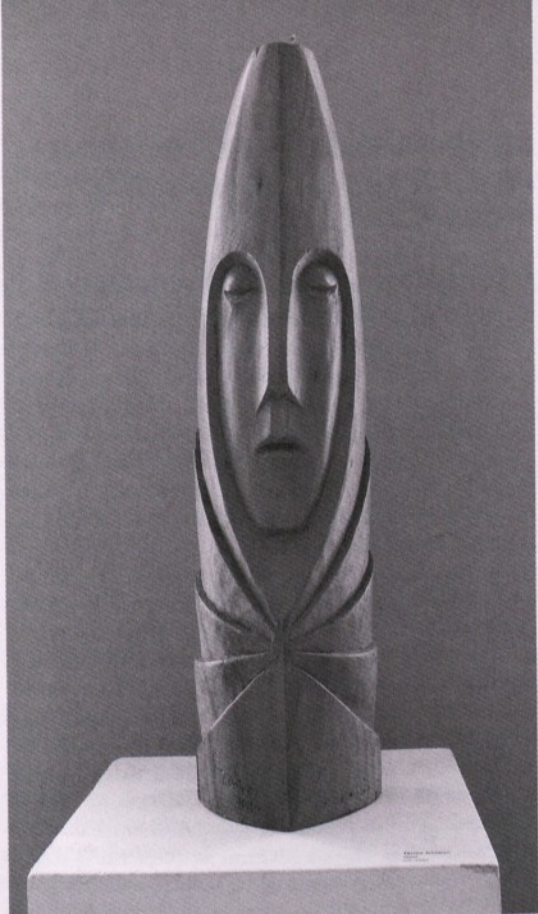
*Alojz Krivograd ml., Balkan v zadnjem desetletju
20. stoletja, fotografija, ok. 1990*

*Iztok Mihev, Vesele karjole,
fotokolaž, 2003*

*Maja Šivec, iz cikla Nosečnice,
fotografije, 2007*

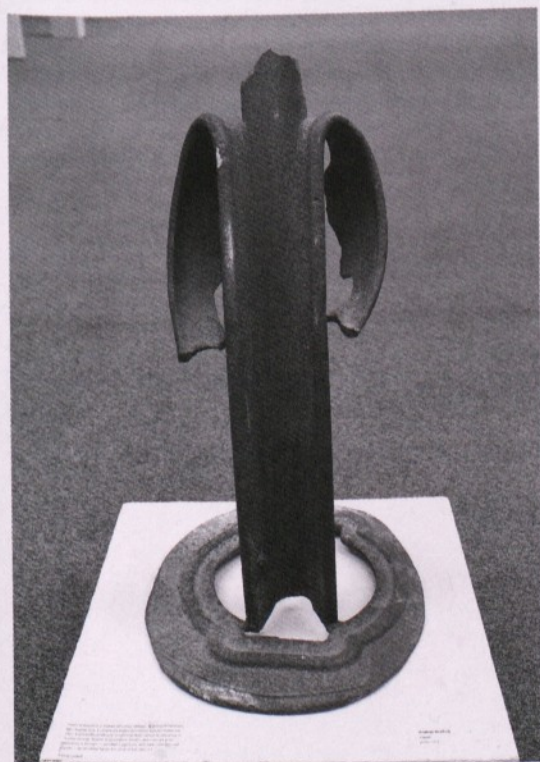

*Janko Dolenc, Meta,
les, 1984*

*Alojz Jerčič, Hirošima,
varjeno jeklo, 2000*

PRILOGA

*Andrej Grošelj, Vzpon,
jeklo, 1973*

*Boštjan Temnik, Integral I.,
les, 2005*

SKRB ZA SLOVENSKO BESEDO JE BILA ENO GLAVNIH GIBAL V MOJEM ŽIVLJENJU

**Fotografski zapis o prof. Janezu Gradišniku
ob podelitvi Prešernove nagrade za leto 2007**

Janez (Ivan) Gradišnik se je rodil 22. septembra 1917 očetu Ivanu in materi Amaliji, rojeni Hudopisk, na kmetiji Meležnik na Stražišču nad Ravnami.

»Če začnem s svojim otroštvom, rodil sem se v vasi Stražišče, zaselku z daleč raztresenimi hišami nad tedanjim Guštanjem (danes Ravne na Koroškem), staršem, ki sta bila oba kmečkega rodu in preproste izobrazbe. Oče je bil kot popolna sirota rejenc pri povsem tujih ljudeh in je mladost preživel kot pastir in pomožni hlapec. Ne vem, kako se mu je posrečilo, da je postal (avstrijski) orožnik; pred prvo svetovno vojno je služboval tudi na Kneži na Svinški planini (kraj je bil tedaj še precej slovenski). Po nastanku Države SHS je bil kot orožnik prevzet v njeno službo. ... Oče je precej pozneje naredil prakso na sodišču in bi bil lahko prešel v sodno službo, vendar se naposled ni odločil zanjo in je ostal orožnik do upokojitve. ... Da je bil oče orožnik, se je poznalo tudi v našem domačem življenju in pri moji vzgoji. Oče je bil zelo strog in zahteven, vse je moralo biti bolj ali manj po njegovi volji, sicer se je hitro ujezil« (Gradišnik, 1999).

Oče Ivan Gradišnik

»V nasprotju z njim je bila mama zelo blaga in mehkega srca, zato sem se moral dostikrat pred očetovo jezo zateči v njeno varstvo. Nasledek te mešane vzgoje je bil, da sem bil nekoliko plašen, skoraj boječ otrok, in to mi je seveda velikokrat povzročalo težave, ko sem v šoli in drugod prihajal med druge otroke, ki so bili prepirljivi in dostikrat tudi nasilni« (Gradišnik 1999).

Mati Amalija (koroško Male) Gradišnik, rojena Hudopisk

V rojstni hiši pri Meležniku (danes last Štefana in Marine Merkač) je Janez doživel prvi ognjeni krst, ko so ga triletnega reševali s podstrešja, ki se je vnelo zaradi gorečih saj.

»Kmetijo Meležnik lahko označimo s kmečkim blagostanjem, in to še v avstro-ogrski državi, in sicer zaradi sposobnosti lastnikov Urbana in Barbare Hudopisk. Blagostanje pa je v glavnem izviralo iz lesne predelave na venecijanki in iz prodaje lesa, vse pa se je vlagalo v nakupe kmetij za lastne otroke oz. širšo družino. Bili so izredno delavni in aktivni za svoj čas, znali so izkoristiti, kar se je nudilo« (Maks Merkač Hudopisk 2008).

V tej hiši je bil rojen Janez Gradišnik. Fotografija iz arhiva kmetije Meležnik

V letu 1920 se je družina Gradišnik preselila v Slovenj Gradec.

»Ko sem bil star tri leta (v letu 1920), je bil oče premeščen v Slovenj Gradec in tja smo se preselili. ... V Slovenjgradcu smo ostali 16 let in ga štejem za svoj domači kraj, saj sem preživel v njem najlepša leta otroštva in zgodnje mladosti. ... Ves čas, kolikor smo prebivali v Slovenjgradcu, smo stanovali v istem stanovanju v zadnjem delu velike hiše na gornjem koncu glavnega trga. Spredaj je bila v pročelje vzdana plošča, ki je v nemščini sporočala, da je bil v tej hiši rojen veliki skladatelj Hugo Wolf. ... V ljudsko šolo sem hodil štiri leta, ki so hitro minila. ... Menda sem bili edini, ki je prišel v meščansko šolo s štirimi razredi, vsi drugi so jih naredili pet ali tudi šest. ... V takšni šoli ni bilo veliko veselja, preveč je bilo strogosti, če smo si izmislili kako zabavo, je bila navadno prepovedana. ... Izobrazba, ki mi jo je dala meščanska šola, je bila torej precej enostranska in pomanjkljiva. ... Povedati moram, da sem imel kot medvojni otrok le malo vrstnikov, da bi se bil lahko igral z njimi, in po vrhu smo bili razdeljeni v gornji in spodnji konec mesta, ki se nista skoraj nič družila« (Gradišnik 1999).

Janez Gradišnik v deških letih

»Spoštovani gospod Janez Gradišnik! Na ogled Vam pošiljam fotografijo, lastnik je družina Rojnik. Kopalci se hladijo v Suhodolnici ob Rojnikovem vrtu. Deček v kratkih hlačah in beli srajci naj bi bili Vi« (Potočnik 1998).

Deček s kopaljšča, leta 1933

Leta od 1936 do 1941 so Gradišnikova študentska.

»Za moje starše je bila gotovo velika žrtev, da sta se spričo mojega dobrega uspeha pri mali maturi odločila, da me pošljeta še naprej v šolo, na učiteljsiše v Maribor. S tem pa je bilo tudi konec mojega najtejnjšega življenja s Slovenjgradcem. Naslednjih pet let sem zvečine preživel v Mariboru, domov k staršem sem prihajal samo na počitnice. In ko je teh pet let minilo, je bil oče premeščen v Košake pri Mariboru, tja se je čez kakega pol leta vsa družina preselila. Tako smo z obžalovanjem zapustili svoj domači kraj« (Gradišnik 1999).

»Po maturi na učiteljsišu je odšel študirat pedagogiko na Filozofsko fakulteto v Ljubljani. To je bilo mogoče, ker je bilo takrat veliko učiteljev brezposelnih; tudi smeri študija si ni mogel sam izbirati: država je določila, da gredo taki lahko študirat pedagogiko; diplomiral je pred drugo svetovno vojno« (Žebovec 2006).

Janez Gradišnik v študentskih letih

Kot študent se je Janez Gradišnik leta 1939 udeležil Bohinjskega tedna, ki ga je organiziral Edvard Kocbek. Na fotografiji prof. dr. Stanko Gogala, v ozadju Janez kot njegov študent pedagogike.

»Kot študent je začel pisati leposlovje in se ukvarjati s publicistiko, objavljaj je v reviji Dejanje; dejavno se je vključil v študentsko življenje in postal član društva Zarja. ... Vnet je bil za slovenske pesnike, zlasti ga je navdušil Edvard Kocbek. Z njim je stopil v osebni stik, najprej preko pisem« (Žebovec 2006).

Bohinjski teden 1939. Govornik je prof. France Koblar; Janez Gradišnik sedi levo v prvi vrsti, v beli srajci.

V letih 1941–1942 je bil Janez Gradišnik v nemškem vojnem ujetništvu, pozneje izseljen v Bjelovar, spomladi 1945 je bil v ustaškem zaporu v Zagrebu.

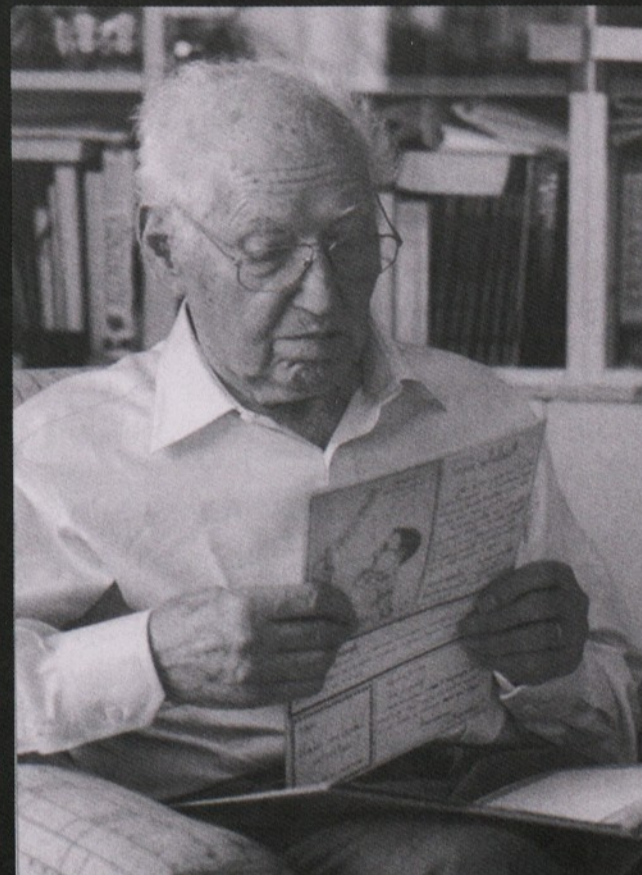
»Ko se je začela druga svetovna vojna, je bil vojaški obveznik in kot tak prišel v nemško vojno ujetništvo, njegovo družino pa so izgnali ... Njega in druge vojake so Nemci na začetku leta 1942 izpustili, na Gestapu pa je povedal, da bi se rad pridružil svoji družini, ki je bila izgnana na Hrvaško. V izgnanstvu si je priskrbel zaposlitev v pomožnih vojaških službah. V Zagrebu so bili Slovenci organizirani v podobno organizacijo, kot je bila OF. Organizacija je bila nekoč izdana in Janez aretiran, tako da je konec vojne dočakal v ustaškem zaporu« (Žebovec 2006).

Brata in sestra med vojno: Bogomir, Marija in Janez (z leve)

V prvem letu druge svetovne vojne je bil v nemškem ujetništvu.

»... smo sredi Nemčije, v mestecu Luckenwalde, kjer je nemško taborišče za vojne ujetnike iz premaganih Poljske, Francije in Jugoslavije. 17. januarja 1942 začnejo slovenski taboriščniki izdajati svoj tednik – Žica. Na štirih straneh, na roke napisan, a ne v lamentaciji, temveč je to serija duhovitih rubrik črnega humorja, opremljenih z domiselnimi karikaturami« (Nežmah 2004).

Janez Gradišnik s svojim taboriščnim časopisom Žica. Fotografija Borut Krajnc

Po koncu druge svetovne vojne je živel v Zagrebu, Beogradu in nato ves čas v Ljubljani.

»Na Hrvaškem sem na občini delal kot navaden pisar, nekaj sem pač moral početi. Ko sem videl, da to ne bo kaj prida, sem se spravil v hrvaško »radno službo«, ki je bila pribežališče grešnikov; vsi zagrebški magnati so spravili potomce tja, da jim ni bilo treba k vojakom. Šef oddelka za vzgojo je rekel, da potrebujejo urednika mesečnega glasila« (Nežmah 2004).

Janez Gradišnik kot mlad mož

»Po koncu vojne se je v Zagrebu poročil in z ženo Ružo sta imela dva sinova. Zakon ni bil uspešen, po nekaj letih sta se ločila« (Žebovec 2006).

»Tako sta Tatek in mama prišla skupaj, ne da bi sploh opazila, da nista za skupaj ... To neravnotežje v njunih, sicer sprejemljivih življenjskih strategijah je bilo neodpravljivo. Bolj ko se je mama ... v nenehni želji po toploti oklepala Tateka, boljši in zahtevnejši in obsežnejši so postajali njegovi prevodi. Polagoma so se njune vice spremenile v pekel katoliške ločitve« (Vidali 2008).

Janez Gradišnik z družino: žena Ruža, rojena Tremski, sinova Bogdan in Branko

Janez Gradišnik na sprehodu v parku v Zagrebu s starejšim sinom Bogdanom

»Ko sem se leta 1946 vrnil iz Beograda v Ljubljano, sem z neizrekljivo težavo dobil kletno stanovanje na Mirju. Spočetka se je zdelo kar znosno, potem pa so se pri ženi začela kazati znamenja revmatizma, treba je bilo iskati drugo stanovanje. V tistih časih se je zdela to skoraj nerešljiva naloga, če nisi imel kakega krepkega podpornika. Pa vendar, po enoletnem prizadevanju sem dobil na stanovanjskem uradu nakazilo za trosobno stanovanje na Cankarjevi cesti« (Gradišnik 2000).

Aleksandrova, danes Cankarjeva ulica v Ljubljani, kjer so Gradišnikovi stanovali takoj po vojni. Fotografija iz knjige Pozdrav iz Ljubljane - mesto na starih razglednicah

Po prihodu v Ljubljano mu je »Kocbek pomagal do primerne službe v uredništvu Državne založbe. Njegova sodelavca sta bila Anton Vodnik in Lili Novy. To službo je izgubil, ko je izšel Kocbekov Strah in pogum - ker je bil pisatelj prijatelj, in to kljub temu, da je Josip Vidmar odobril izid te knjige« (Žebevec 2006). To je bilo leta 1951.

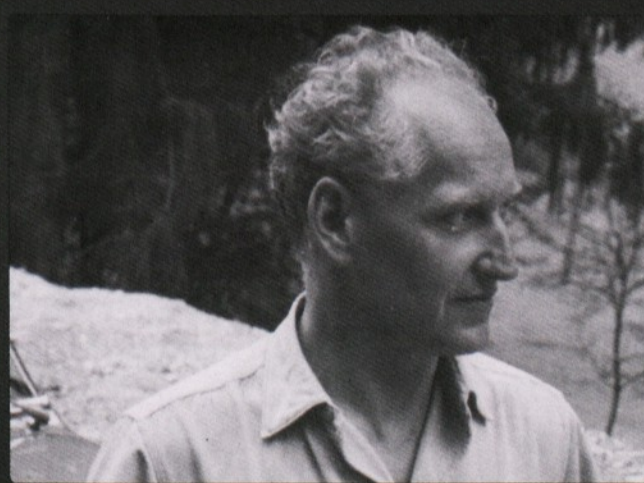
Od leta 1942 je Janez Gradišnik svobodni književnik.

Janez Gradišnik leta 1963

Gradišnikovo literarno ustvarjanje obsega: zbirko novel Pot iz noči (1949), mladinsko igro Hrastov log (1950), novele Ura spomina (1961) in Plamenica (1981), mladinsko povest Moj prijatelj Dane (1983). Povsod obravnava moralna vprašanja in etične zaostritve v medvojnem času.

»Njegova lastna proza je ob vseh veličastnih predvidih ostala nekako v senci. 'Pisatelj ima veliko večjo svobodo. Nekaj bi rad povedal, poskuša tako ali drugače. Če ne gre po tej poti, gre po drugi ...' Napisal je vrsto novel, v katerih je ključni trenutek prav zamolčanje. Ena se je imenovala Toda besede ni izrekel, pozneje, v zbirki Ura spomina, jo je preimenoval v Neizrečeno besedo. ... To so zgodbe, kakršne izpisuje iz sebe človek, ki mu je prepovedano pisati iz sebe« (Vidali 2008).

S pisateljem Alojzjem Rebulo pri sv. Lovrencu nad Loko pri Zidanem Mostu

»Drugič se je poročil šele veliko let zatem, cerkevno šele prav pred kratkim. Tatek in moja mačeha Katarina Bogataj, tudi prevajalka, sta si prišla blizu, ker nista silila drug v drugega. Meni, ki se nisem mogel zgledovati po zakonu, v senci katerega sem odraščal, sta bila edini bližnji zglede, edina prepričljiva tolažba« (Vidali 2008).

Z drugo ženo Katarino Bogataj Gradišnik v Bohinju

»S svojimi 'priročniki za dobro slovenščino' (Pomorska slovenščina, Slovenščina za Slovence, Slovenščina za vsakogar, Še znamo slovensko, Za lepo domačo besedo, naš jezik, Slovensko ali angleško) Gradišnik seznanja bralce s praktičnimi jezikovnimi vprašanji, pomaga pri šibkih jezikovnih mestih, pojasnjuje neustrezno pojasnjene besede, besedne zveze, odpravlja jezikovne slabosti, malomarne in površne rabe, svari pred kvarjenjem jezika, pred ohlapnostjo in nedoločenoostjo, kaže na korenine jezika, zakonitosti njegovega razvoja. Poudarja, kako zelo je pomembno dobro znanje materinščine, kajti jezik je ena poglobitnih lastnosti posameznega naroda, prvina njegove samobitnosti« (Ravenko 1999).

S prevajalcem Jožetom Stabejem in njegovo ženo, slavistko Mojco Stabej

Z Jožetom Hudečkom in njegovo ženo, igralko Mileno Grm, na Uskovnici

Janez Gradišnik ima »obsežen opus prevodov iz angleščine, nemščine, francoščine, ruščine in srbsčine (Modrov Slovenski leksikon novejšega prevajanja omenja 125 - od tega nad 70 obsežnih del - natisnjenih Gradišnikovih prevodov)« (Ravenko 1999).

»Najplodovitejši med slovenskimi prevajalci, Janko Moder, je med drugim zapisal, da so Gradišnikovi prevodi jezikovno, stilno in umetniško dognani, s prevodi težko prevedljivih del je hkrati izpričal moč slovenstva (Joyceov Ulikses, Musilov Mož brez posebnosti in Sternov Tristram Shandy)« (Ravenko 1999).

Predstavitve štirih del iz zbirke »Veliki večni romani« v Mladinski knjigi. Med njimi je prevod Hemingwayjevega romana Komu zvoní (J. G.). Z leve: dr. Vanesa Matajč, avtorica spremne besede k Hemingwayju, prof. Tomo Virk in urednik Aleš Berger.

»Z njim smo nadomestili zamudo pri nekaterih starejših avtorjih (Sterne, Hoffman, Verne, Twain), brez katerih si podobe svetovne literature ni mogoče izrisati. Še manj si je mogoče predstavljati, kakšna bi bila povojna slovenska literatura, če se ne bi srečala z avtorji 20. stoletja, kot so Hemingway, Lewis, London, Galsworthy, T. Mann, Green, Musil, Kipling, Huxley, Böll, Hesse, Bulgakov, Bergson, Malraux, Camus ..., da ne govorimo o Jamesu Joyceu. Vseh prevedenih naslovov je več kot 300. Zato ni toliko vprašanje, kaj vse je prevedel Janez Gradišnik, bolj smiselno je vprašanje, katerega med pomembnimi teksti svetovne literature ni« (Kolšek, 2008).

Z zborovanja Društva slovenskih književnih prevajalcev. Z leve: doc. dr. Tone Smolej, Majda Stanovnik Blinc, Janko Moder, Janez Gradišnik, Dušanka Zabukovec.

»Že od študijskih let naprej sem si prizadeval, da bi spoznal kar največ velikih ali sicer zanimivih del iz tujih književnosti, čeprav po vojni velik del zahodne literature pri nas ni bil zlahka dostopen. Ščasoma se mi je le izoblikovala predstava o tem, katera besedila bi bilo najbolj vredno predstaviti slovenskemu bralcu« (Kolšek 2008).

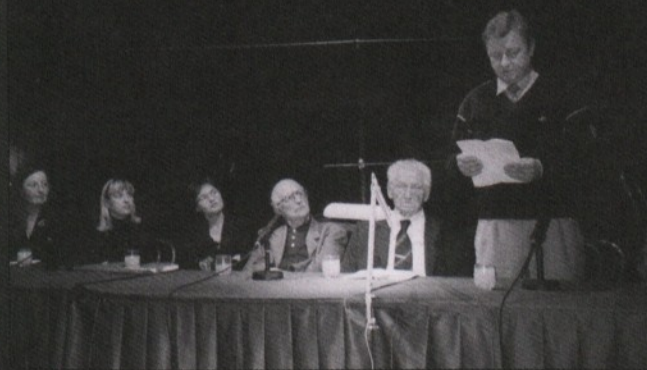
Bralni večer Društva slovenskih književnih prevajalcev; stoji moderator g. Andrej Arko.

»Gradišnik je ob tem izpostavil pomen prevajalstva, saj posredovanje tuje jezikovne umetnine – če je to opravljeno vestno, z ustreznim znanjem in ljubeznijo – širi izrazne možnosti materinščine, odkriva njene pomenske tančice in ostri posluš za njeno blagozvočnost« (Rak 2008).

Z večera v prostorih Društva slovenskih književnih prevajalcev: Janez Gradišnik, prof. dr. Kajetan Gantar, prof. dr. Mirko Jurak.

»Poleg uspešnega ustvarjalnega dela ..., vrste priznanj sočasnih izvedencev za jezikoslovna vprašanja je potrjevalo njegova prizadevanja tudi nekaj javnih priznanj. Za Plamenico (šest novel) je prejel Kajuhovo nagrado (1980), za Čarobno goro Thomasa Manna in Moža brez posebnosti Roberta Musila je med prvimi prevajalci dobil nagrado DSKP (1963, predhodnica Sovretove nagrade); za prevod Joyceovega Ulikseja je prejel nagrado Prešernovega sklada (1969), Sovretovo nagrado pa za življenjsko delo (1987)« (Ravenko 1999).

Večer v prostorih Društva slovenskih književnih prevajalcev: Janez Gradišnik prejema Sovretovo nagrado; poleg mag. Štefan Vevar, tedanji predsednik društva.

Direktorica Pionirske knjižnice, gospa Tanja Pogačar, izročča Janezu Gradišniku listino s priznanjem Andersenove ustanove (področje mladinske literature) za leto 1998.

»Janez Gradišnik je previharil zanimivo, naporno in samosvoje življenje« (Merkač Hudopisk 2008).

G. Janez Jeromen, tedanji direktor Mohorjeve založbe, čestita Janezu Gradišniku ob 80-letnici.

»Kot sam ne kažem čustev, tega tudi pri sinu nisem bil navajen v vsakdanjem življenju,« je rekel pred petnajstimi leti v intervjuju za Večer, ko je Branko Gradišnik priobčil prvo »javno pismo« Tateku. Ob lanski očetovi devetdesetletnici ga je napisal znova. Čeprav se torej dejanje ponavlja, ostajajo ta pisma, kot je ob prvem zapisala Melita Forstnerič Hajnžek, med najbolj iskrenimi, najbolj brezkompromisnimi biografskimi besedili pri nas« (Vidali 2008).

Praznovanje 90-letnice: Janez Gradišnik, sinova Bogdan in Branko (desno).

»Šele lani je moja mama, ki je dotlej z ganljivim, slepim, živce parajočim pogumom ostajala sama v boschevski pokrajini po bitki, popustila in v 88. letu starosti mirno izdihnila. Zdaj sta Tatek in Katarina končno poročena, kakor je vsečno Bogu. Privoščim jima, zaslužila sta si« (Vidali 2008).

Praznovanje 90-letnice: z ženo Katarino.

Praznovanje 90-letnice v krogu družine. Z leve: brat inž. Branko Gradišnik, Janez Gradišnik, sestra Marija Gradišnik in brat Bogomir Gradišnik.

Praznovanje 90-letnice: Janez Gradišnik v krogu vnukinj in pravnukinj.

Literarni večer v prostorih Društva slovenskih književnih prevajalcev ob 90-letnici Janeza Gradišnika. Na fotografiji z dr. Evaldom Korenom.

»Janez Gradišnik ... je prejel veliko Prešernovo nagrado za prevajanje. Doslej te nagrade ni dobil še nihče med prevajalci, bilo pa je nekaj nagrad Prešernovega sklada ... Zadnja odločitev upravnega odbora Prešernovega sklada (predlog je prišel od Društva slovenskih prevajalcev) pomeni torej prelom v pogledu na vrednost prevajalstva. Dodati pa je treba, da bi v tem primeru pogled res težko spregledal bistveno: gre za prevajalca, ki je Slovencem podaril nekatera največja poglavja iz svetovne literature 19. in 20. stoletja« (Kolšek 2008).

Prešernovi nagrajenci in dobitniki nagrad Prešernovega sklada - Z leve stojijo Miljenko Licul, Katarina Bogataj Gradišnik, ki je po nagrado prišla v imenu svojega soproga Janeza Gradišnika, Uroš Smolej, Boštjan Lipovšek, Sebastijan Horvat, Ema Kugler in Bor Turel, na skupinskem posnetku pa manjka Primož Čučnik. Foto Tadej Regent

»Skrb za slovensko besedo je bila eno glavnih gibal v mojem življenju; tako z veseljem sprejemam priznanje, poimenovano po pesniku, ki je ustvarjalno presegel raven jezika, kakršen je zadoščal za rabo preprostega ljudstva in povzdignil slovenščino med tedanje razvite evropske jezike ter jo usposobil za vrhunsko pesniško izražanje«, je v svojem nagovoru zapisal Janez Gradišnik, dobitnik letošnje Prešernove nagrade za življenjsko delo na področju književnosti, književnega prevajanja, pisateljstva in jezikoslovja« (Rak 2008).

Sprejem pri ministru za kulturo prof. dr. Vasku Simoniti v Vili Podrožnik ob podelitvi Prešernove nagrade.

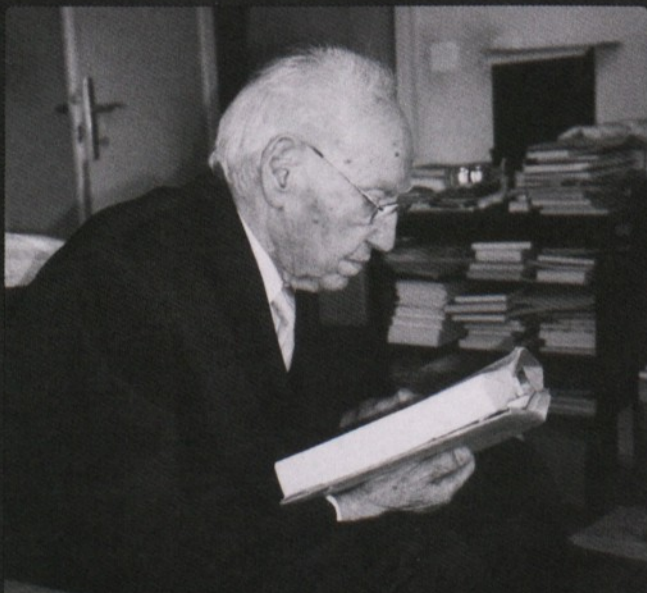

Sprejem ob podelitvi Prešernove nagrade. Z leve: minister Vasko Simoniti, pisateljica Marjeta Novak Kajzer, Janez Gradišnik.

»Ne bi vedel povedati, koliko smo Slovenci svojim prevajalcem hvaležni. Vsekakor Prešernova nagrada za prevajalsko delo kaže, da postaja to delo v zavesti kulturne javnosti bolj cenjeno kakor prej« (Kolšek 2008).

Sprejem ob podelitvi Prešernove nagrade. Baletni plesalec Vojko Vidmar čestita nagrajencu.

Knjige so bile njegovo življenje.

Zahvala

Najlepše za zahvaljujem gospe Katarini Bogataj Gradišnik, da je priskrbela fotografije, pri katerih ni posebej naveden avtor, in jih opremila s podnapisi.

Helena Merkač

* Viri (glej desno).

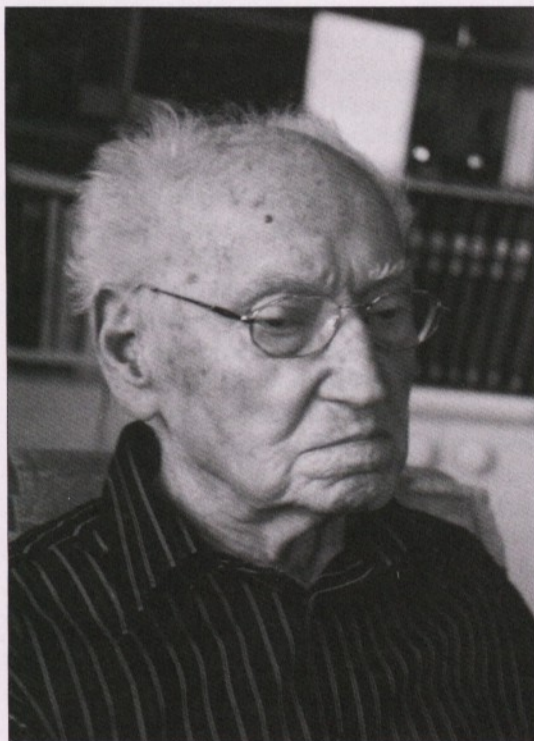
NEKAJ SPOMINOV

Če začnem s svojim otroštvom! Rodil sem se v vasi Stražišče, zaselku z daleč raztresenimi hišami nad tedanjim Guštanjem (danes Ravne na Koroškem), staršem, ki sta bila oba kmečkega rodu in preproste izobrazbe. Oče je bil kot popolna sirota rejeneц pri povsem tujih ljudeh in je mladost preživiljal kot pastir in pomožni hlapec. Ne vem, kako se mu je posrečilo, da je postal (avstrijski) orožnik; pred prvo svetovno vojno je služboval tudi na Kneži na Svinški planini (kraj je bil tedaj še precej slovenski). Po nastanku Države SHS je bil kot orožnik prevzet v njeno službo. Ko sem bil star tri leta (v letu 1920), je bil oče premeščen v Slovenj Gradec in tja smo se preselili. Oče je precej pozneje naredil prakso na sodišču in bi bil lahko prešel v sodno službo, vendar se naposled ni odločil zanjo in je ostal orožnik do upokojitve. V Slovenj Gradcu smo ostali 16 let in ga štejem za svoj domači kraj, saj sem preživel v njem najlepša leta otroštva in zgodnje mladosti.

Pogosto se človek skuša domisliti začetnih časov svojega prebivanja na tej zemlji in se vprašuje, kateri so bili njegovi prvi vtisi. Psihološka znanost že dolgo pravi, da se prvih let komajda kaj spominjamo ali pa sploh ne. Nekateri ljudje ji ugovarjajo, češ da imajo v spominu vtise iz čisto prvih let. A skoro gotovo gre največkrat za zmoto: otroku so starejši pripovedovali o raznih dogodkih ali izrekih iz njegovih rosnih dni, pozneje pa verjame, da tiste reči ve iz svojega spomina.

Jaz pa imam vendarle tak spomin iz časa, ko mi je bilo nekako dve leti. Takrat smo živeli na domu mojih starih staršev in hiša je nekoč pogorela, menda so se vnele saje v dimniku. Tu se začenja moj spomin: ležal sem komaj kaj oblečen na rjuhah, položenih na travo, v bližini pa je žarela silna svetloba, ki je pač prihajala od goreče hiše. Moj položaj je bil tako izreden, da se je s svojimi dejstvi vtisnil v komaj razvijajoči se spomin drobnega bitja, kakršno sem tedaj bil. Veliko pozneje sem o tem spominu pripovedoval materi in komaj da mi je verjela, da se požara res spominjam, a oba z očetom sta priznala, da se moj opis ujema s tistim, kar sta vedela tudi sama.

Imam pa iz le malo poznejšega časa še drug spo-

Janez Gradišnik

min, kjer čutni vtisi niso bili tako izredni. Bilo je le malo pred našo preselitvijo v Slovenj Gradec, oče si je verjetno šel pogledat mesto in me vzel s seboj. In spominjam se, kako sva hodila po neki dovolj nenavadni ulici, kakršne nisem prej še nikoli videl – hodila sva ob dolgi ograji, ki je imela v presledkih vdelane letve v zidani del, in zdelo se mi je, da je ulica nagnjena (pa je bila čisto malo, to sem videl v poznejših letih, dandanes pa je sploh zelo drugačna). Tudi ta podoba mi je za vselej obtičala v spominu, čeprav sem imel kvečjemu tri leta.

Ves čas, kolikor smo prebivali v Slovenj Gradcu, smo stanovali v istem stanovanju v zadnjem delu velike hiše na gornjem koncu Glavnega trga. Spredaj je bila v pročelje vzdana plošča, ki je v nemščini sporočala, da je bil v tej hiši rojen veliki skladatelj Hugo Wolf. Po drugi svetovni vojni so to ploščo menda

* Viri (fotografija Janez Gradišnik)

1. Gradišnik, J. 2000. Moje bivanje v palači na Cankarjevi cesti. Delo, 20. julija.
2. Gradišnik, J. 1999. Nekaj spominov. Korespondenca s prof. Jožetom Potočnikom.
3. Kolšek, P. 2008. Ni mu žal, da je prevajal, ko bi lahko pisal. Delo, Sobotna priloga, 9. februarja: 24-25.
4. Merkač Hudopisk, M. 2008. Prof. Janez Gradišnik, dobitnik letošnje Prešernove nagrade. Viharnik XXXX: 21.
5. Nežmah, B. 2004. Taboriščni črni humor. Mladina 26: 48-51.
6. Potočnik, J. 1998. Korespondenca s prof. Jožetom Potočnikom.
7. Rak, P. 2008. Prešernovi nagradi letos za zapostavljene umetniške prakse. Delo, Kultura, 9. februarja: 17.
8. Ravenko, J. 1999. Zanesljivo znamenje jezika. Družina, Vera in kultura, 22. avgusta: 10.
9. Vidali, P. 2008. Prevajavec za vse čase. Večer, V soboto, 12. januarja: 51.
10. Žebovec, M. Slovenski književniki, rojeni od leta 1900 do 1919. Ljubljana. Založba Karantanija.

spravili proč, zdaj jo nadomešča druga, dovolj neugledna. Na notranjem dvorišču pa so danes postavljene nagrobne plošče Wolfovih sorodnikov, tudi plošča njegovega polbrata, ki je kot invalid precej let živel v hiši in sem ga še poznal. Vendar je govoril samo nemško (priselil se je nekoč v dvajsetih letih iz nemško govorečega okolja) in z našo družino ni imel nobenega stika. Naše stanovanje je bilo v zadnjem delu razpotegnjene hiše, v prvem nadstropju, dvosobno, a precej borno, noben prostor ni imel ravnih sten, vse je bilo v poševnih kotih. Nad nami je bilo podstrešje, tudi tam je stanovala neka družina (in hodila skozi našo predsobo). Po nekih govoricah naj bi bil tam gori skladal Wolf, vendar mislim, da to sploh ni bilo res. Danes je tisti del hiše precej predelan.

V šolo smo tedaj začenjali hoditi s šestim letom, a jaz sem znal – kakor so mi pripovedovali pozneje – brati že s petimi, ker sem bil menda tako željan branja. Temu primeren je bil tudi potem šolski uspeh, ki je bil v prvih letih zelo dober. Imeli smo imenitno šolsko poslopje, čeprav mi otroci tega seveda nismo znali ceniti. Bila je to nekdanja graščina, dandanes obnovljena kot Rotenturn, takrat pa šola z velikim dvoriščem, po katerem smo se po odmorih sprehajali ali še rajši lovili.

Učitelji na tej šoli so se malo menjavali, večina izmed njih je bila tam dolga leta. Otroci smo večinoma od starejših slišali, da je kateri izmed njih dober, kak drug pa hud – to je pomenilo, da otroke kaznuje, navadno s šibo po dlani. Tak sloves je imela ena izmed učiteljic; vendar mene ni nikoli učila, nisem je dobil pri menjavi razredov.

Sestava učencev na naši šoli pa je bila zelo pisana. Mestnih otrok je bilo v njej malo, večina je bila iz okoliških krajev, ki niso imeli svojih šol. Vsi so v šolo prihajali peš, nekateri so imeli silno daleč, tudi dve uri in več. Majhen otrok seveda hodi počasneje in se po poti še s čim zamoti, tako da so nekateri kar pogosto zamujali pouk. Za takega učenca je bila seveda šola veliko težja kot za nas mestne otroke.

V ljudsko šolo sem hodil štiri leta, ki so hitro minila. Izmed spominskih drobcev, ki mi štrlijo iz grmade doživljajev iz tistega časa, naj potegnem enega ali dva, ki sta malo drugačna od drugih.

Dostikrat beremo ali slišimo trditve, da se čustva do drugega spola prebudijo šele s puberteto. V resnici se prebudijo dosti prej, o tem mi pričuje spomin iz ljudske šole. Edina banka, ki jo je imel Slovenj Gradec, je dobila novega direktorja in ta je imel dve hčerki, mlajša izmed njiju je prišla v naš razred. Sestri sta bili zelo različne zunanosti, mlajša nadvse ljubka, starejša pa pustega, neprivačnega obraza. Mlajša je bila nam, paglavcem, v drugem ali tretjem razredu neznansko všeč in smo ji tudi izkazovali naklonjenost, kolikor smo pač mogli in znali.

Drug spominski drobec je skoraj travmatičen. V tistem času je imel Slovenj Gradec še železnico, ki je držala iz Celja mimo njega v Dravograd. Tam, kjer je proga na odhodu iz mesta zavijala okoli manjšega

hriba, so bile skale, ki so verjetno nastale, ko so delali železnico. Brez težave se je dalo splezati po njih na vrh, nazaj pa si lahko šel po travnatem pobočju ob skalah. Plezanje po skalah je bilo med mestno otročadjo precej priljubljeno, čeprav so nam starši stvar vedno prepovedovali kot nevarno. Ker pa ni bilo slišati, da bi se komu kaj zgodilo tam, jih nismo ubogali.

Najbrž sem bil v četrtem razredu, ko sem se nekega jesenskega dne z dvema sošolcema odpravil »na skale«, kakor smo pravili temu. Srečno smo priplezali na vrh, tam pa je enega izmed sošolcev obšla nespametna misel, da naj si v gozdu nad skalami naredimo ogenj. Imel je vžigalice, najbrž mu druga dva nisva ugovarjala, in brž je pred nami zaplapolal ogenj iz suhljadi in suhega listja. Hitro se je pokazalo, kako nora misel je bila to, saj se je ogenj naglo začel širiti naokoli. Začeli smo gasiti, pobrali smo nekaj vej in mlatili z njimi po goreči podrasti, vendar je bil ogenj že prevelik in se je kar širil. Sošolca sta kmalu obupala in izginila s prizorišča, eden izmed njiju se je kar odkotalil dol po hribu. Ostal sem z ognjem sam, obupano klicoč tovariša, naj se vrneta, a seveda o njima ni bilo več sledu.

Ni mi preostalo nič drugega, kakor da tudi sam zapustim ta nesrečni kraj. Kako sem prišel domov, ne vem več, vem pa, da sem potem z grozo čakal, kdaj se bo kaj zaslislalo o požaru, ki smo ga zanetili. Menda sem vsake četrte ure hodil na spodnji konec mesta, od koder se je videlo na »skale«, in polagoma sem se umiril, ko se tam gori ni nič kadilo. Ali je ogenj ugasnil, ga je pogasil kdo drug? Zavedal sem se, da o pripetljaju ne smem molčati, in s težkim srcem sem očetu, ko je prišel iz službe, povedal, kaj smo naredili. Ne vem več, kako je sprejel izpoved in ali me je kaj kaznoval, zdi se mi, da ne. Ker se na tistem kraju ni nič kadilo, je pustil raziskavo za drugi dan. Dognal je, da so na srečo tam v bližini neki kosci obračali seno, opazili ogenj in ga pogasili. Zvedel je tudi za lastnika gozda in se mu opravičil. Kako se mu je posrečilo lastnika pomiriti, ne vem, nekaj je pač pripomogla tudi njegova orožniška uniforma. Ker se je stvar tako dobro iztekla, sem jo odnesel s strogo pridigo in s svarilom, naj nikoli več ne naredim časa takega, a to sem pač že sklenil tudi sam pri sebi. Požar pa me je še dolgo preganjal v spominu in večkrat tudi v sanjah.

Da je bil oče orožnik, se je poznalo tudi v našem domačem življenju in pri moji vzgoji. Oče je bil zelo strog in zahteven, vse je moralo iti bolj ali manj po njegovi volji, sicer se je hitro ujezil. V nasprotju z njim je bila mama zelo blaga in mehkega srca, zato sem se moral dostikrat pred očetovo jezo zateči v njeno varstvo. Nasledek te mešane vzgoje je bil, da sem bil nekoliko plašen, skoraj boječ otrok, in to mi je seveda velikokrat povzročalo težave, ko sem v šoli in drugod prihajal med druge otroke, ki so bili prepirljivi in dostikrat tudi nasilni.

Pravzaprav smo se mestni otroci kar lepo razumeli med seboj, se družili v manjše skupine in se igrali, bilo je tudi nekaj izrazitih potepinov in pretepačev,

ki se jih je večina bala, ker smo vsi vedeli, da iščejo prepri in začenjajo pretepe, v katerih so bili seveda močnejši, ker so bili brezobzirnejši.

Kdor živi v današnjih dneh, sredi naše visoke civilizacije, si težko predstavlja, kakšno je bilo življenje v majhnem podeželskem mestu prek kakimi šestdesetimi, sedemdesetimi leti. Slovenj Gradec je bil kraj, ki se mu je močno poznalo, da je bil do konca prve svetovne vojne več stoletij v stari Avstriji. Iz tistih časov je ostalo v njem nemalo Nemcev ali napol Nemcev, ki so skoraj vsi pripadali premožnejšemu stanu. V njihovih rokah sta bila oba mestna hotela in še nekaj gostiln, večina trgovin z mešanim blagom, njihov je bil velik del obrti in neka napol opuščena tovarna. Nekateri izmed teh Nemcev so sicer razumeli slovensko, govorili pa so po večini nemško, vsaj med seboj. Slovensko je bilo seveda uradnišтво in pripadniki nekaterih svobodnih poklicev, tudi nekaj trgovcev, ti so svoj promet in gmotni položaj s časom okrepili in povečini spodrinili svoje nemške konkurente.

Ko sem končeval četrti razred ljudske šole (šola je bila tedaj še ljudska, ne osnovna), je neka šolska reforma leta 1927 omogočila prehod s štirimi razredi v srednjo šolo. Večina staršev te možnosti ni izkoristila, pustili so, da so šli otroci še naprej v peti razred. Dva ali trije moji sošolci so odšli na gimnazijo v Maribor ali Ptuj, jaz pa na kaj takega nisem mogel misliti, saj moji starši ne bi zmogli za stanovanje in hrano daleč v tujem mestu. V Slovenj Gradcu smo imeli meščansko šolo in tja sta me starša poslala, čeprav bi bil jaz rajši šel v gimnazijo, ki je splošno veljala za boljšo šolo. Seveda je imelo šolanje v domačem kraju prednost, da mi ni bilo treba zapustiti tako zgodaj doma. Bil sem pa prikrajšan za humanistično izobrazbo, saj je bila meščanska z nekaterimi svojimi predmeti namenjena bolj pripravi za praktične poklice, splošno izobrazbo pa je zanemarjala.

Menda sem bil edini, ki je prišel v meščansko šolo s štirimi razredi, vsi drugi so jih naredili pet ali tudi šest. Zato sem bil tista štiri leta najmlajši v razredu in to se je tudi poznalo v več pogledih. Že tako nisem bil kak pretepač in sošolci so me na razne načine strahovali, velikokrat sem jo skupil od koga brez kakršnega koli razloga. Tudi moj učni uspeh spočetka ni bil najboljši, starostna razlika se je le poznala. Ko pa je, menda leta 1929, prišla reforma pri redovanju, tako da je dvojka postala negativen red, so nam morali vse pozitivne ocene za eno mesto zvišati in na lepem je prišel iz tega zame v tretjem razredu odličen uspeh. Verjetno mi je to dalo nekaj več samozavesti in poguma, to pa je v tej šoli veliko pomenilo, moj uspeh je do konca ostal odličen.

Moja ljubezen do branja, ki se je pokazala tako zgodaj, se je pozneje samo še okrepila. Strastno sem prebiral vse, kar mi je prišlo pod roko in kar so mi bili odrasli pripravljene dati v branje. V knjižnicah ljudske in potem meščanske šole je branja zame kmalu zmanjkalo. Vpisal sem se še v mestno knjižnico, ki pa ni bila kaj prida založena, za mladino je imela sploh

bolj malo. Ker vrag v sili še muhe žre, sem si tam izposojal tudi knjige za odrasle in spominjam se še danes, kako me je knjižničar, poznejši narodni heroj Franc Vrunč, svaril, ko sem si izposojal Manzonijev roman Zaročenca v tedanjem Budalovem prevodu, češ da je knjiga na smrt dolgočasna. Nekako takšna je zame, kratkohlačnika, tedaj tudi bila, šele veliko pozneje sem odkril, kakšno čudovito delo je to.

Naša meščanska šola je bila razmeroma majhna stavba s precej ozkimi hodniki in majhnimi razrednimi sobami. Ko sem pred nedavnim po dolgem času spet obiskal mesto, sem v svoje veliko začudenje odkril, da ima nekdanja meščanska šola pročelje in vhod na drugi strani, skozi ta vhod v vseh štirih letih šolanja nisem nikoli stopil – vsi smo vstopali skozi zadnja vrata, ki so obrnjena proti mestu – kdo ve zakaj, najbrž samo zato, ker je bilo iz mesta bliže.

Za današnje pojme je bila ta šola nekaj posebnega.

Velik del šolarjev je bil iz okoliških krajev, tja do Dravograda in Mislinje so se vozili v šolo z vlakom in pri tem izgubljali seveda veliko časa, saj urniki niso bili prilagojeni voznim redom. Temu ustrezno tudi šolski uspehi vozačev niso bili kaj prida. Precej pisan je bil tudi učiteljski zbor. Nekateri mlajši učitelji so prišli s srednje pedagoške šole v Zagrebu in niso bili dosti starejši od nas šolarjev. Vsi so nas vikali, vendar sta dva izmed njih (tudi ravnatelj) grdo vpila nad nami in nas zmerjala. »Vi osel, vi krava!« si lahko neredko slišal. Prav tako ni bilo nič posebnega, če je učitelj pred tablo zgrabil učenčevo glavo in pobutal z njo ob tablo, češ kako si zabit. Učitelj risanja in geometrijskega risanja je bil strahovit tiran, ki nas je trpinčil na razne načine. Za zgled naj povem enega izmed njegovih postopkov. Vprašal te je: »Kaj je enakostranični trikotnik?« V dobri veri si začel: »Enakostranični trikotnik je trikotnik, ki ima tri enake stranice,« ampak učitelj te je sredi stavka ustavil in zavpil: »Kakšna neumnost je to – trikotnik je trikotnik!« Kako naj rečeš, pa ti ni povedal, čeprav se ni dalo dosti drugače reči. Na našo srečo se ga je lotila huda astma (tako so nam rekli), in ko se je vrnil v šolo, se zaradi zdravja ni smel več razburjati, postal je čisto blag, da smo se vsi čudili.

V takšni šoli ni bili veselja, preveč je bilo strogosti, če pa smo si izmislili kako zabavo, je bila prepovedana. Tako smo si veselje rajši iskali zunaj šole.

Povedati moram, da sem imel kot medvojni otrok le malo vrstnikov, da bi se lahko igral z njimi in povrh smo bili razdeljeni v gornji in spodnji konec mesta, ki se nista skoraj nič družila. Imel sem pravzaprav samo enega pravega prijatelja, nekaj let mlajšega, ki je stanoval v bližini. Z njim sem se odpravljaj na pogostne pohode v bližnje gozdove, ki so naju privlačili z neko skrivnostno močjo. Od kod mi ta ljubezen do gozda, ne bi znal povedati, vsekakor nas k temu niso navedali ne starši ne učitelji, mama me je celo odvrčala od tega »pohajkovanja po gozdu, kjer se ti lahko kaj zgodi«, a je nisem ubogal. Še največ sva s prijateljem zahajala v gozdove za Gradom, kakor se imenuje hrib

s cerkvijo grajskega videza, ki je vsaj zame še danes najlepši kraj tega mesta. Danes vem, da je to cerkev sv. Pankracija iz sredine 13. stoletja z več znamenitostmi. V cerkvi je velik rimski steber iz enega kosa, ob strani svete stopnice. Bila pa je cerkev tedaj vedno zaprta, tako da smo le skozi luknjičasta kovinska vrata lahko kukali vanjo. Iz ene naših domačih sob se je skozi okno videlo naravnost na Grajski grič s cerkvijo, tako da sem ga imel spet in spet pred očmi. Njegova podoba je bila med mojimi najlepšimi spomini, kadar koli sem si jo lahko priklical pred duševne oči.

Bolj poredko sva s prijateljem hodila na Legen, gozdnati grič na drugi strani mesta. Na tem griču stoji cerkev sv. Jurija, ki je šele pred nedavnim postala znamenita, ker so v njej odkrili podzemeljske ostanke iz najstarejših časov. Zraven legenskega griča sta bila dva manjša ribnika, na katera so se Slovenjgradčani, starejši in zlasti mlajši, pozimi hodili drsat. Jaz sem bil za to zadovoljstvo prikrajšan, ker moja starša nista zmogla denarja za nakup drsalk.

V majhnem podeželskem mestecu, kakršno je bil Slovenj Gradec, je bilo življenje tam v dvajsetih, tridesetih letih še zelo revno. Precej časa smo si svetili še s petrolejkami in svečami, elektrika je prišla najprej na ulice in šele potem v našo hišo. Vodovoda ni bilo, razen v nekaj boljših hišah, ki so imele vodni hram na podstrešju, da jim je voda od tam tekla po ceveh v stanovanja. Drugi smo se z vodo preskrbovali pri vodnjakih, postavljenih na javnih krajih, dveh večjih se spominjam z glavne mestne ulice. Zime so bile večkrat ostre, tedaj je razlita voda pri vodnjaku zmrzovala in vedra skoraj ni bilo mogoče postaviti ravno. Tudi nošnja vode do hiše, ki navadno ni bila prav blizu, je bila za osem, deset let starega dečka naporna.

V mestu so bile tri pekarnе, vendar varčnejši meščani povečini niso kupovali dosti kruha, temveč so matere doma zamesile štruco ali hlebec, otroci pa so testo v jerbasu odnašali k peku in popoldne pečen kruh od njega. Tudi pomije smo zbirali za kakega meščana, ki si je redil enega ali dva prašiča, navadno na vrtu za hišo, in tudi to smo odnašali otroci.

Seveda se je pralo na roke in z izkuhanjem perila. Ker je blizu našega stanovanja tekla potok Suhodolnica, je moja mama dostikrat pobrala perilo v škaf in odšla z njim k potoku, tam ga je izpirala in ob sončnem vremenu razpoložila rjuhe na bližnjem travniku, da so se belile na soncu. Pri tem sem moral navadno pomagati, tudi s prenašanjem težkega perila.

Čevlje smo si dajali delati pri čevljarju, navadno so bili prav trdi in kmalu pretesni, starši pa niso radi naročali novih. V cerkvi pri maši me je v takih čevljih velikokrat strahovito zeblo. Spominjam se tudi vezalk, ki so bile slabe in so se hitro strgale, pa smo jih vozjali, dokler se je dalo.

Mesto je imelo tudi nekaj posebnosti, ki jih današnja mesta nimajo več in vemo zanje kvečjemu iz Dickensovih romanov – na primer sirotišnico ali hiralnico. V njej so živeli opešani starčki, pa tudi nekateri duševni revčki, ki so imeli kako posebnost, zaradi

katere niso bili zmožni normalno živeti. Pogosto so se klatili po mestnih ulicah in bili v posmeh mestnim otročajem. Če so zganjali le prevelik hrup, jih je razgnal mestni policist, zakaj tudi tega smo imeli v mestu.

Promet je bil v primerjavi z današnjim brezmejno primitiven. Ceste so bile prašne, vse so bile makadamske in velikokrat blatne in razorane od kolesnic, saj je po njih vozilo veliko konjskih in celo volovskih vpreg. Lahko se bo komu slišalo neverjetno, da je bila prav nasproti Wolfove hiše, v kateri smo stanovali, kovačija, pred katero so se za svoje potrebe ustavljali kmečki vozovi. Da so ti vozovi laže ostajali v mestu, so imele večje gostilne velika dvorišča. Avtomobili so bili popolna redkost, v celem mestu so bili le dva ali trije lastniki takega vozila. Za večje daljave je bilo treba iti na vlak, ki je vozil mimo mesta (leta 1970 so progo nespametno razdrli), bil pa je razmeroma drag in smo ga uporabljali le poredko.

Ko sem bil v poznejših letih na učiteljski Mariboru, 70 kilometrov daleč od doma, sem se pripeljal na oddih domov le za božič in veliko noč, ne staršem ne meni ni prišlo nikoli na misel, da bi se lahko pripeljali tudi za kak konec tedna, to bi bilo veliko predrago. Enkrat samkrat sem si za binokost, ko smo imeli dva dni prosto, od sošolca izposodil kolo in se z njim pripeljal domov. Šlo mi je še kar dobro, čeprav me je na koncu poti ujela nevihta in me premočila do kože, po vrnitvi v Maribor pa so me nekatere mišice bolele še nekaj dni. Kakšen kontrast z današnjimi razmerami, ko množice dijakov in študentov, ki hodijo v šolo v kakem večjem mestu, zvečine že v petek sedejo v avtobus ali na vlak in se odpeljejo domov!

S kolesom si se po naših cestah kar težko vozil, ker so bile tako razorane. Hitro si tudi dobil kako luknjo od žebļa, ki je padel iz kake okovanke. Sicer pa je bilo tudi koles malo, bila so predraga, jaz ga v Slovenj Gradcu sploh nisem imel, čeprav sem se naučil voziti.

Kaj sem počenjal ob nedeljah? Družinskih sprehodov v naši hiši nismo poznali. Oče je imel v službi dolgotrajne in naporene obhode po oddaljenih krajih našega okraja (nekajkrat na leto celo na Uršljo goro, 1700 metrov visoko) in mu ni bilo do hoje še ob nedeljah. Prav redkokdaj se je mama odločila za kak sprehod z menoj (ali z nami, saj pozneje nas je bilo otrok več) na kak bližnji kraj. Največkrat pa sem bil tiste dni prepuščen sam sebi. Če nisem imel doma nobene branja, sem se popoldne odpravil na dvorišče neke večje gostilne, tam so imeli balinišče in kegljišče, pri mizah pa so ob lepem vremenu sedeli možje v senci pod drevjem in kvartali – te igre sem hodil gledat, balinanje in kvartanje, pač revno kratkočasje, vendar boljšega tam ni bilo najti, še dobro, da so me možje sploh trpeli tam.

Drugače je bilo pozimi, tedaj sem se ob nekaterih popoldnevih, posebno ob sobotah in nedeljah, če je bilo dovolj snega, hodil smučat po okoliških gričih. Kot množični šport je bilo smučanje pri nas tisti čas

šele v začetkih. Malokdo se je znal dobro smučati, jaz že sploh ne, zakaj moje smuči so bile iz varčnosti narejene pri kolarju iz bližnje vasi in niso dobro »nesle«.

Slovenj Gradec je imel sicer tudi kino, last enega samega človeka, ki je bil vse hkrati – blagajnik, biljeter in operater. Vrtel je filme, ki so bili tiste čase priljubljene, zlasti kavbojske in pustolovske, šaljive s Patom in Patachonom in podobno blago.

Velik del občinstva so bili otroci, ampak mene normalno ni bilo zraven, ker za vstopnico nisem imel denarja. Bilo pa je tudi nekaj izjem. Kadar se je zbralo premalo odraslih gledalcev, je lastnik s širokosrčno gesto povabil noter vso otročad, ki je oprezala blizu vhoda v kino, in se zadovoljil s kakršnim koli novcem, tudi če je bil to le dinar. A moral si imeti srečo, da si se v takem trenutku znašel tam. Tako sem vendarle videl nekaj filmov.

Gledališča mesto ni imelo, mislim pa, da so bile gledališke predstave tu pa tam v kaki večji dvorani (hotelski ali gostilniški). Za take igre nisem imel denarja, bil pa sem nekajkrat pri tistih, ki so jih, kakor se to čudno sliši, uprizarjali v nekem le delno rabljenem kozolcu, ki se je dal nekako prilagoditi za predstavo. Spominjam se, da sem tam gledal Finžgarjevo Verigo in Divjega lovca.

Spored tistega, kar sem lahko bral, se je v času, ko sem hodil v meščansko šolo, nepričakovano razširil. Moja starša sta v stari Avstriji oba hodila v nemško šole (slovenščina je bila za koroške otroke učni jezik samo na začetku) in sta znala kar dovolj dobro nemško, posebno mama. Dostikrat sta poskusila obogatiti moje šolsko znanje nemščine s tem, da sta začnjala pogovore z menoj v tem jeziku, vendar to nikakor ni šlo.

Uspešna pa je bila neka druga pot. V tistih letih sem bil še vnet bralec Karla Maya, ki so ga bili ravno začeli izdajati v slovenskem prevodu. To pa je izhajalo počasi, prepočasi zame. Po naključju sem zvedel, da ima neki trgovec (sicer Slovenec), ki se je šele pred kratkim priselil v mesto, precej številno zbirko Mayevih spisov v nemščini. Mogoče pa znam že toliko nemško, da bi jih lahko bral? Lepega dne sem se opogumil in šel vprašat trgovca, ali bi mi posodil katero teh knjig. Za čudo je bil brž voljan in mi je posodil dve ali tri. Ko sem se jih lotil, sem seveda razumel prav malo, vendar je bila snov takšna, da sem marsikaj uganil. Besede so se ponavljale, smisel je bil vedno jasnejši, ko sem si drugo za drugo izposodil pri trgovcu vse Mayeve knjige, kolikor jih je imel (morda kakih trideset), sem že kar dobro bral. To se je poznalo tudi v šoli, na lepem sem začel iz nemščine dobivati boljše rede. Trgovec mi je pozneje posodil še precej drugih nemških knjig in tudi te so mi bile bolj ali manj dostopne – led je bil prebit.

Odveč bi bilo razlagati, kako je napredovalo moje znanje nemščine. Omeniti pa moram spoznanje, ki me je ob tem polagoma obšlo: spoznanje, da sem se tujega jezika dovolj lahko naučil. Zakaj sem si

potem zaželel, da bi se naučil še katerega? Tega danes ne vem več. Vsekakor sem se v tistih letih začel kot samouk učiti francoščine po neki metodi, objavljeni v nekem letniku revije Življenje in svet (prilogi dnevnika Jutro). S precejšnjim trudom sem predelal tiste lekcije, a na koncu letnika je revija vprašala bralce, ali so se kaj učili po tej metodi in ali naj se v naslednjem letniku nadaljuje. Odgovorov najbrž ni bilo ali pa so bili negativni, drugo leto lekcij ni bilo več. Jaz pa sem ostal z bornim znanjem, ki mi ga je dal prejšnji letnik, in ga dopolnil šele veliko pozneje, ko mi je prišla v roke učna knjiga za samouke, bila je to metoda Mertner, ki je podajala znanje tako, da so se besede ponavljale, vendar je bila, to sem odkril pozneje, premalo izdelana, besede se še zdaleč niso ponavljale tako pogosto, kakor bi bilo treba, da bi učencu obtičale v spominu ...

Moje učenje francoščine torej v tistem času ni bilo posebno uspešno, po naključju pa mi je prišel v roke neki nemški učbenik italijanščine in spoznal sem, da je jezik zelo podoben francoščini. Rekel sem si, da bi se vsaj za silo naučil brez velikega truda, in sem za to žrtvoval neke velike počitnice. Namesto da bi se v poletni vročini hodil kopat v potok Mislinjo, sem tičal pri čvrsto zaprtih naoknicah v sobi in se dolge ure učil italijansko. Uspeh je bil presenetljiv: naučil sem se toliko, da sem gladko prebral neko kriminalko, ki mi je prišla v roke.

Moje znanje nemščine se je zares izpopolnilo šele pozneje, ko sem bil že na učiteljski. Čeprav je bilo v Slovenj Gradcu precej Nemcev, nisem nobenega poznal toliko, da bi ga lahko poprosil, naj mi posodi kako nemško knjigo. Tedaj pa se je priselil v mesto upokojen učitelj nemškega rodu, ki je sicer znal tudi dobro slovensko. Ta je imel, kakor sem kmalu zvedel, veliko knjižnico. Po svoji že preskušeni metodi sem dobil stik z njim in ga nagovoril, da mi je začel posojati nemške knjige. Precej mi jih je celo podaril – skoraj same reklamke, ki jih je imel spravljene v nekem zaboju, pa so mu vdrle vanj miši ali podgane in oglodale kar nekaj knjig. Kolikor jih je ostalo, sem jih dobil jaz, med njimi tudi nekaj Dickensovih romanov. (Moj dobrotnik se je med nemško okupacijo menda pridružil nacističnim oblastem in se je z njim slabo končalo.)

Izobrazba, ki mi jo je dala meščanska šola, je bila torej precej enostranska in pomanjkljiva. Časi so bili težki, očetov zaslužek slab, v družini smo bili tedaj že trije otroci. Za moje starše je bila gotovo velika žrtev, da sta se spričo mojega dobrega uspeha pri mali maturi odločila, da me pošljeta še naprej v šolo, na učiteljske v Maribor.

S tem pa je bilo tudi konec mojega najtesnejšega življenja s Slovenj Gradcem. Naslednjih pet let sem zvečine preživel v Mariboru, domov k staršem sem prihajal samo na počitnice. In ko je teh pet let minilo, je bil oče premeščen v Košake pri Mariboru, tja se je čez kakega pol leta vsa družina preselila. Tako smo z obžalovanjem zapustili svoj domači kraj.

JOŽE PLEČNIK, MOJ VZORNIK

KULTURA

Arhitekt Jože Plečnik ostaja za vedno veliko ime slovenske in evropske arhitekture. O tem so napisane debele knjige in se gotovo še pišejo.

Na Prevaljah pa domuje diplomirani arhitekt ANDREJ LODRANT, edini Plečnikov študent s Koroške, ki mu je veliki umetnik bil daleč več kot le profesor. Plečnik je bil njegov vzornik, ki se je globoko vtisnil v njegovo osebnost. Še danes so njegovi spomini na profesorja Plečnika zelo živi, o njih pripoveduje z žarom v očeh.

Arhitekt Andrej Lodrant je takole pripovedoval.

Leta 1951 sem maturiral na gimnaziji na Ravnah in se vpisal na študij arhitekture.

Sprejemni izpit je bil v treh delih: risanje v naravi, risanje v interierju in še ena tehnološka naloga. Za tehnološki del izpita sem dobil nalogo: kako nastane pletena košara. Pojma nisem imel. Kljub temu sem se naloge lotil in napisal, kakor sem mislil, da bi lahko nastala pletena košara. Popisal sem celih deset strani. – Po treh letih skupnega študija je en kolega povedal, da ga je prof. Ravnikar, ki je bil v sprejemni komisiji, spraševal, kje sem jaz in da ne more verjeti, kako sem napisal tisto svojo nalogo o nastanku košare! Ko so odločali, kdo bo opravil izpit, mi je menda dal vseh deset točk! Tiste naloge ni mogel pozabiti.

Ko sem začel študirati, smo bili tako angažirani z obilico predmetov in predavanj, tako da Plečnika sploh nikjer nisem srečal. Vendar sem ga tako zelo želel vsaj videti. Zato sem včasih kje čakal, da bi ga 'v zasedi' opazoval, kako prihaja na fakulteto. Res je bil že v letih, imel jih je 82 in njegova risalnica je bila v drugem nadstropju. Včasih sem šel za njim, da bi ga videl bolj od blizu, pa se je obrnil in rekel: »O, mladenič, kar pojdite mimo, jaz bom že prišel za vami.« Bil je prijazen do vsakega, ki ga je srečal.

Na naši fakulteti je takrat bil tak sistem študija, da smo tri letnike študirali vsi na istih predavanjih in delali izpite, potem pa si se vpisal k posameznemu arhitektu v njegov seminar. Možnosti so bile štiri, profesorji Ravnikar, Mihevc, Vurnik in Plečnik. Jaz sem se odločil za vpis pri profesorju Plečniku. Že v Ljubljano sem prišel z namenom, da bi Plečnika vsaj srečal, če že ne kaj več. O njem sem bral v koledarjih Mohorjeve družbe, tam sem izvedel, kaj je ustvaril po Evropi in od takrat sem ga neizmerno občudoval.

Andrej Lodrant, avtor, pred portretom svojega vzornika Jožeta Plečnika

Ko sem povedal kolegom, da se bom po tretjem letniku poskusil vpisati za nadaljnji študij pri prof. Plečniku, so me vsi vprek poskušali pregovoriti; da je svoje že odslužil, njegova arhitektura je ad acta, zdaj so novi časi, socialistična arhitektura zahteva povsem druge profile, kot so Plečnikovi, da ne sprejema več, ker končuje svojo profesuro, same težave bom imel, če bom šel tja ... V meni pa je bilo to že davno odločeno in zdaj sem slutil, da je to zadnja možnost. Zaradi vztrajnega pregovarjanja kolegov, s katerimi pa smo se sicer zelo razumeli, sem imel kak teden hudih borb sam s seboj. Da sem se tako 'neumno' odločil, nikakor niso mogli sprejeti.

Zame pa je bil Plečnik tako velik človek, da četudi bi bilo res kaj narobe, sem tega človeka hotel spoznati.

Pa sem si rekel, saj niti ni rečeno, da bo kaj iz tega, ker je bilo še veliko vprašanje, če me bo profesor Plečnik sploh sprejel. Vedelo se je, da že dve leti ni sprejel nobenega študenta.

Še zadnji dan, ko je bilo treba dokončno reči da ali ne, nisem imel miru.

Naenkrat pa sem začutil v sebi neko gotovost, da res prav to hočem in trden sklep, da se bom

podal na to pot, četudi bi bilo vse res, kar so mi kolegi napovedovali. Nisem sicer bil hudo korajžen, takrat pa sem bil.

Prišel je tisti dan. Potrkal sem na njegova vrata. Počakam. Ni bilo nič. Pa še enkrat potrkam. Takrat pa zaslišim močan glas: »Naprej!« Vstopim negotovo, s strahom. Ko sem zagledal prijaznega možakarja, sem se pa kar malo 'zmehčal'.

»Gospod, kaj bi pa vi radi?« me je vprašal. Mislil je, da sem prišel po kak načrt.

»Če nisem preveč predrzen, gospod profesor, zdaj je čas, da se moram odločiti za 'seminar', pa imam veliko željo, da bi prišel k vam.«

Je rekel: »Žal, žal, prepozno. Jaz zaključujem svojo kariero, te študente, ki jih še imam, bi rad spravil do diplome, potem pa ... Veste, jaz sem že star, ne morem več. Pa tudi – mene nimajo radi.« Hotel je povedati, da ni priljubljen tudi širše, v smislu takratne družbe. Še o čem sva govorila, nakar me je vprašal, če sem zdaj prišel v Ljubljano. Pa sem odgovoril, da sem tukaj že tri leta.

On pa: »Kje ste pa bili do sedaj? Če bi prišli pred tremi leti, bi bilo povsem drugače.«

Zdelo se mi je, da o načinu študija na tej fakulteti ni vedel nič. On je bil nekaj zase.

Kljub temu da mi je vpis odklanjal in to utemeljeval, sem nekako slutil, da še imam možnosti zanj. Potem pa nenadoma: »Od kod ste pa?« »S Koroške. Na ravenski gimnaziji sem maturiral.« Takrat pa je živahno zaklical: »Tone, pridi sem! Eden s Koroške je prišel.« Prišel je asistent Tone Bitenc in vprašal: »Potem pa gotovo poznate dr. Sušnika?« Sem rekel: »Tega pa res dobro poznam. Ne le, da je ravnatelj gimnazije, on je tudi moj stric.« S tem odgovorom je bil led prebit, razgovor se je v hipu zasukal. Takrat so delali opremo za knjižnico na Ravnah, pa so potrebovali nekoga, ki bi kaj premeril ... Takoj je rekel Bitencu, da je ena miza v risalnici še prosta in da bo gospod Andrej kar jutri prišel. Tako sem bil presenečen, da nisem mogel dojeti, da se mi je uresničilo.

Naslednji dan sem prišel že zgodaj zjutraj. Počakal sem pred risalnico. Začeli so prihajati: starejša asistentka se je predstavila kot Erna Tomšičeva. Profesor ji je naročil, naj pripravi mizo zame, da bom takoj začel delati. Tudi ona je bila presenečena, kako da sem 'prišel zraven', ker prof. Plečnik že tako dolgo ni nikogar sprejel. V tistem trenutku sem kar nekaj pomenil.

Ko je ob devetih prišel k moji mizi, me je predstavil sodelavcem kot novega kolega in me priporočil. Potem je rekel, da bova takoj naredila eno malo hišico in že sem bil v sredini dogajanja. Očitno je bilo, da mi je bil profesor zelo naklonjen, zato so bili z menoj vsi zelo prijazni. Ti prvi dnevi so še tako živo v meni, da tega nikoli ne bom

pozabil. Vse se je začelo tako optimistično, da sem bil ganjen.

Še danes čutim, da je bil sprejem pri profesorju Plečniku najsvetlejši trenutek v mojem življenju. Kakor koli se bo to znanstvo končalo, bom imel zadoščenje, da sem tega velikega človeka poznal osebno. Sicer sem bil tudi sam prepričan, da se pri njem ne bom naučil vsega, kar je tisti čas zahteval. Takrat so gradili stanovanjske bloke. Plečnik je imel o taki gradnji neke povsem druge predstave, ki se v povojni čas nikakor niso vključevale, vendar o svoji odločitvi nisem nikoli podvomil.

Potem je prišlo obdobje leta 1955/56. Kar pozabil sem, da sem študent na arhitekturi. Živel sem, kot da je samo Plečnik na svetu, samo k njemu sem hodil, od devete zjutraj do devete zvečer sem bil tam. Vmes sem šel le na kosilo. On je videl, da sem voljan delati in neprestano me je zalagal z delom. Resno sem zagrabil in v meni je videl nekoga, ki dela z veseljem. Za ničesar drugega nisem imel časa. Delal sem s tako vnemo, naredil vse, kar je želel, res veliko sem delal. Zdelo se mi je, da je ta moja zagnanost tudi njega spodbudila, da je spet začel bolj 'delati'. Prej je odlagal. Če je npr. delal adaptacije, je bilo potrebno nekoga najeti, da mu je šel objekt izmerit, zdaj pa je v meni našel tistega, ki mu je to delal. Imel je sicer asistentko Tomšičevo, vendar sama ni zmogla vsega. Če greš eno hišo merit, morata biti vsaj dva in tako sva potem midva hodila. Včasih sem slišal, da naju je izkoriščal, ampak jaz sem si mislil, če me en tak velik gospod prosi in mi naroča delo, sem lahko na to ponosen. Ničesar mu nisem mogel odreči, zame je bil taka veličina, da sem bil vsega v zvezi z njim vesel. Zdaj, ko je videl, da sem mu v tako pomoč, je lahko mnogim obljubil usluge. Če bi skušal vsa pota obnoviti, res lahko rečem, da sem z njegovimi naročili prehodil velik del Slovenije.

Tudi kolegi so rekli, da sem prinesel nov elan vsem. Plečnik je prej že večkrat izostajal, češ da nima smisla, saj nima kaj delati, zdaj je redno prihajal. Da se sam pohvalim, rekel mi je: »'Gospón' Andrej, velikokrat pridem samo zaradi vas.« – Ne vem, zakaj me je vedno nazival z 'gospón'.

Plečnik ni imel klasičnih predavanj. Vsak študent je bil ob svoji mizi, prišel je k njemu, malo gledal, kaj dela. Potem ko je ob tem komentiral njegovo nalogo, je to govoril vsem. Tu in tam je kam sedel, mi smo sedli okoli in je govoril o kaki temi, predstavil jo je, razmišljal o rešitvah, večkrat pa povedal kako epizodo iz svojega življenja na Dunaju ali v Pragi ali s potovanj po Italiji.

Pri profesorju Plečniku tudi ni bilo formalnih izpitov. Izpit si delal z vsakodnevnim delom in odnosom to le-tega. Upošteval je, kako odgovarjaš na njegova naročila, kako si dojemal njegova navo-

dila, kako si bil zavzet za delo, kako napreduješ. Vsakodnevno delo je pokazalo, kdaj znaš dovolj za vpis o opravljenem izpitu.

Njegov učenec sem bil nekaj manj kot tri leta. Prvi dve leti sem bil tako angažiran, da zame ni obstajalo ničesar drugega. Potem pa je zadnje leto večkrat izostal, pa sem začel razmišljati malo širše. Seveda sem imel izpite tudi pri drugih profesorjih. Pa je Plečnik dobil kako naročilo in se je zelo mudilo. Nisem vedel, ali bi ga pustil na cedilu ali bi šel na izpit. On sploh ni dojel, da so izven njegovega sveta še kaki izpiti. Pred vojno je bilo res tako, da si opravil vse izpite pri enem profesorju in pri njem tudi diplomiral. Zdaj je bilo drugače, a on kot da tega ni dojel. Nekoč sem mu rekel, da imam na določen dan in celo določeno uro rok za izpit iz predvojaške vzgoje. To je bil takrat pomemben izpit in si ga moral opraviti kot pogoj za vpis v naslednji letnik. Pa me je pogledal in vprašal: »Kaj vas pa to zanima? Predvojaška? Za kaj pa potrebujete to predvojaško vzgojo?« To je bilo nekaj izven njegovega sveta. Prav tako je razmišljal o nekaterih drugih izpiti. Včasih sem bil v hudi dilemi, ker mu nisem upal povedati, da moram na izpit. Iz spoštovanja do njega sem odlagal kar veliko izpitov in to mi je podaljšalo študij.

Veliko podrobnosti iz tistega časa sem pozabil. Spomnim pa se leta 1956, ki je bilo njegovo zadnje leto, in je že velikokrat izostal. Takrat sem hodil k njemu na dom. Tam je bilo pa še bolj prisrčno, ko sva bila v njegovem okolju. Takrat je že res težko hodil. Je pa rekel: »Saj bi rad prišel na fakulteto, že zaradi vas. Je drugače kot tukaj; imate mizo, več je prostora.« Po hiši je hodil s palico, s katero si je kar lepo pomagal, a v javnost z njo ni hotel. Motilo ga je, da bi se kazal z njo. Nekoč me je vprašal: »Kako bi vi pogledali, če bi prišel na fakulteto s palico?« Jaz pa: »Prav nič nenavadnega ne bi bilo v vaših letih. S palico ali brez – da bi le prišli.« O takih osebnih rečeh se je z mano pogovarjal. In večkrat je rekel: »Kolikor bom še pri močeh, bi vam rad pomagal, da bi čim več pridobili iz moje prakse. Hudo mi je, ko ne morem več toliko delati, ampak toliko razmišljam, kako bi vas še angažiral, kaj bi še naredili, da bi se čim več naučili.« Včasih je bilo prav žalostno, ko je rekel: »Zapuščam vas, zapuščam!« Potem je pa spet prišel kak dan, ko je bil ves vitalen in pri močeh, ker je dobil kako naročilo. Moči so mu zelo nihale, včasih je bil poln energije, drugič pa je izostal ali bil manj dejaven.

Če mene kak dan ni bilo, se je o razlogu takoj zanimal pri svoji asistentki, četudi je tisti dan tudi on manjkal. Kadar ni mogel priti na fakulteto, je po asistentki naročil, kaj naj delam, tako da sem bil nenehno pod njegovim budnim očesom.

Imel pa je tudi svoje kaprice. Ko je prišel v

risalnico, je šel k vsakemu in se z njim ukvarjal kakih petnajst ali dvajset minut. Če je kdo manjkal, profesorja naslednji dan ni bilo k njegovi mizi. Tako nam je dal vedeti, da mu ni vseeno, kako resno jemljemo svoje delo. Večkrat je že bil precej slab in je asistentka povedala, da ga naslednji dan ne bo. Naslednji dan pa je kdo izostal, češ saj profesorja ne bo. On pa je prišel. Tako se je prepričal, kako smo resni. Po takih dnevih si je vsak dobro premislil, kdaj bo manjkal na vajah.

Nekoč sem prišel k njemu domov, pa mi je nečakinja, ki mu je gospodinjala, rekla, da je pri sosedu. Počakal sem ga v predverju in slišal, kako sta se precej glasno pogovarjala. Njegov sosed pa je bil pisatelj Fižgar.

Ko se je Plečnik vrnil, je rekel, da ga je poklical sosed, da sta se pogovarjala in je tako vpil, kot da bi bil gluhi. Vendar ne on, gluhi je Finžgar.

Njegov dom je bil zelo preprost. Vse je bilo v lesu. Risalnica je bila polkrožna, po sredi je stala velika miza, polna vsega: papirji, zvitki, orodje, razna pošta, pisma ... Je rekel, da ima tukaj vse pri roki. Če kaj odloži drugam, potem ne najde, tako pa ve, kje je kaj. Takrat so vsi stiki šli preko pošte. Pošta pa tudi ni bila tako hitra kot danes. Tako je minil teden ali več, preden je prišlo do prvega dogovora in potem so bile ves čas zamude ob nadaljevanju dela. Kontaktiranje je bilo moteče in je pomenilo ogromno izgubljenega časa pri delu, ki je zahtevalo veliko dogovarjanja. Zato je mene večkrat poslal h komu, da sva se o čem dogovorila in je zato delo hitreje napredovalo. Seveda je tudi ta pot ponavadi trajala od jutra do večera, saj je bil tudi javni promet redkejši, s pošto pa kljub temu ni bilo primerjave.

Še nekaj sem opazil tako v risalnici kot doma. Imel je male kartončke, zložene v kupih. Vpraševal sem se, od kod jih ima in zakaj jih ima povsod tam, kjer je delal. Kartončki so bili povsod takoj pri roki. Postal sem bolj pozoren in videl, da je kadir kot Turek in sicer tiste manjvredne, res najcenejše cigarete. Škatlica je bila povsem bela, kvadratne oblike in Plečnik je od škatlice odrezal zgornji in spodnji kvadrat in je dobil te kartončke. Bili so osnovni pripomočki, na katere je skiciral svoje ideje. Vse prve skice sem od njega dobil na taki majhni lepenki. Sicer pa kakih blokov za skiciranje takrat ni bilo, pa se je znašel. Tudi v tem je bil izviren.

Če te je sprejel v svoje okrilje, je skrbel zate materialno in duhovno. Vedel je tudi za domače razmere. Ko so prišli družinski prazniki in je vedel, da imamo veliko dela, da je vsaka ura dragocena, mi je rekel: »Tu imate za vozovnico, pojdite domov, ampak naslednji dan takoj nazaj!« Ostali študentje so bili povečini iz Ljubljane.

Plečnik nas je kdaj vprašal, če nameravajo v naših krajih kaj graditi. Res sem na občini Ravne vprašal, če bodo kaj gradili. Prav takrat pa so se pogovarjali o gradnji doma za učence, internata na Ravnah. Naročili so načrte in midva sva se takoj lotila dela. Rekel je, da bova naredila nekaj lepega. On je hotel, da je vse lepo. Koliko bo stalo, ni upošteval, da je v socializmu drugače, kot je bilo prej, tudi ne. Naredila sva lep projekt in idejni načrt sem nesel na občino pokazat. So pa rekli, da če bova dala tudi denar za tako mogočnost, da je prebogato in prezahtevno. Jaz sem to vnaprej vedel, njegovi projekti so bili nekaj povsem drugega od tistega, ker se je gradilo deset let po vojni. Plečnik se namreč ni prilagajal ideologiji tistega časa, ampak je imel svoje ideale lepote, ki jih je v svojih delih vedno izražal.

Po toliko letih razmišljam, da bi bilo izredno lepo, če bi v kompleksu blizu Gradu stala ena lepa Plečnikova mojstrovina. Vedno večjo vrednost bi imela v tem prostoru.

Jaz sem prihajal k njemu, ko je njegova zvezda že zahajala, ko je fizično že pešal. Plečnik je ves čas pričakoval, da bo dobil od države kako veliko naročilo. Sam je sicer snoval zgradbo slovenskega parlamenta in še kaj in je bil pripravljen na kaj večjega, a kakega takega naročila ni bilo. To je doživljal kot šok in je težko prenašal. Jaz sem bil samo eden izmed študentov, pa je meni potopil, kako mu je težko, da nima več možnosti, da bi se izražal, ker je imel še veliko idej in tudi želje, da bi še kaj naredil. Za Ljubljano je imel še celo vrsto načrtov, ki bi jih rad uresničil. Vendar pa je bil toliko ponosen nase, da se sam ni ponujal. Vajen je bil, da so drugi prišli k njemu in se tudi zdaj temu ni odrekel. Po celi Evropi je bil znan in cenjen, doma pa so ga povsem odložili na stran. To je bilo zanj zelo boleče.

Nekoč pa je iznenada prišlo naročilo za izdelavo projekta za Titov paviljon na Brionih. Baje so, ne vem koga, drugi opozorili na to, kako je Plečniku težko. Moral je biti nekdo, ki je bil bolj osveščen in je očitno bil na takem političnem položaju, da je imel vpliv tudi na odločitve. Menda je tudi Tito izvedel, da je tam v Ljubljani znani arhitekt in je izjavil, da bi rad imel nekaj njegovega. Plečnik nas je takrat vse sklical, povedal, da je dobil to nalogo in prosil, da bi mu pomagali. Naredili naj bi najlepše, kar se da. Vsi smo delali tisti projekt, eden to, drugi drugo, da bi bili načrti pravočasno izdelani. Delali smo cele dneve, tudi pozno v noč. Na koncu je šlo za ure, vendar so bili načrti pravočasno oddani. To naročilo mu je bila spodbuda, začutil je, da ga še imajo 'v evidenci'. Bilo je namreč jasno, da so drugi arhitekti, ki so bili 'bolj na liniji', prevzemali vsa večja dela. To

je bilo očitno. Paviljon sicer ni bil nekaj velikega, vendar je bil dodelan tako, da je Plečnik v njem izrazil vse svoje finese. Takrat je družil kamen, les in železo. Ne vem, ali je bil sam z njim zadovoljen ali ne, vsekakor je bil z naročilom počaščen in tudi to je bilo pomembno, da so načrte tudi realizirali.

Bili smo povabljeni na ogled. Ko pa smo se pripeljali v Fažano, pristanišče za Brione, je tisti hip prišlo sporočilo, da ne moremo tja, ker je prav takrat prišel visoki obisk. Imeli smo sicer uradno povabilo, a ni pomagalo; z dolgim nosom smo se vrnili v Ljubljano. Sicer pa Plečnika tam nisem videl.

Za spomenike in obeležja NOB pa se je Plečnik oblastem zdel zelo primeren. Veliko jih je naredil, čeprav je zanj to bilo nekaj obrobnega. Za nas pa so bili ti spomeniki zelo primeren študijski motiv. On pač ni imel toliko časa, da bi izdelal vse detajle, pa je vsakemu dal, da je osnutek obdelal. Sicer pa se je z nami tudi poigral, ko je rekel, da ni dobro in zahteval, da naredimo še enkrat, pa še enkrat ... Najbolj se spomnim, kako sem delal spomenik Antonu Aškercu. V bistvu je bil povsem enostaven spomenik, ampak sva ga delala v nedogled; nikoli ni bil zadovoljen. Ko sem ga že ne vem kolikokrat narisal, mi je zjutraj povedal: »Gospón Andrej, celo noč sem sanjal o tem spomeniku; morava ga narediti na novo, ker ni v redu.« Še enkrat sem izdelal načrt. Večkrat se je na koncu izkazalo, da je bila prva varianta najboljša. Priznal je, da je to res, ampak moraš poskusiti še druge oblike, druge možnosti. Ko lahko primerjaš, šele veš, kaj je najbolj uspelo. Nikdar ni ničesar naredil napol, na hitro, mimogrede. Zanj ni bilo 'lahkih' stvari. »Vsaka majhna vaza je za mene prav tako pomembna kot parlament. Za vsako stvaritev se moraš kar najbolj potruditi.« To je bilo njegovo načelo, ki smo se ga vsi naučili spoštovati.

Nekoč je Plečnik dobil naročilo za izdelavo projekta adaptacije cerkve v Drežnici nad Kobaridom. Kar lep čas sva delala. Kar sem naredil, še ni bilo dobro, še to je hotel, pa še ono, tako da sem izdelal kar nekaj variant, preden sva bila oba zadovoljna. No, jaz sem bil seveda prej kot on. Načrti so bili poslani naročniku. Kak teden je gotovo šla pošta tja v Drežnico in kak teden nazaj. Po tem času je dobil odgovor, da so načrti krasni, a da oni nimajo toliko denarja, da bi to izvedli. To je oba zelo potrla, ker sva se resnično zelo potrudila, da bi nastalo nekaj lepega. Po tem mi je nekaj vtaknil v žep. Ko je odšel, sem seveda pogledal; bila je kuverta, v njej pa nekaj denarja. In je pozneje dodal: »Vi ste delo opravili. Če tega ne bodo izvedli, pa ni vaša krivda.« Seveda je dal denar iz svojega žepa. Zgodilo se je tudi, da je kdo rekel, da mu je profesor to in to naredil zastonj.

Vendar je študentu, ki je to delo opravil, plačal. Mislim, da je precejšen del svoje plače tako dal svojim študentom. Tako je bil pravičen in pošten. Tudi v tem je bil posebnost med profesorji.

Plečnikova dela so imela svoj pečat. Ne da bi videl podpis, si točno vedel, kdo je kaj delal; Ravnikar, Mihevc, Vurnik ali pa je to Plečnikov načrt. Tudi v naših načrtih je bilo povsod nekaj naše osebnosti. Lahko je bilo nepodpisano, pa si vedel, kdo je to delal. Današnji načrti iz računalnika so nekaj povsem drugega. Nič osebnega ni v njih. Plečnik bi tega ne prenesel. Ne vem, kaj bi naredil, če bi to videl. Vse je pusto, enako, tehnično, brezčutno, brez duše. Z računalniškimi načrti je arhitekturno risanje izgubilo zelo pomembno poanto. Poskušal sem Plečnikovo risbo spraviti v računalnik. Bila je ista risba, po drugi strani pa ni bila ista. Risanje 'na roko' dá neko toplino, ki je računalniška risba nima. Ne dá se povedati.

Še zdaj mi je žal, da sem bil soudeležen v takratni socialistični gradnji. Tisti veliki stanovanjski bloki po vojni so bili narejeni po ruskem zgledu, samo funkcionalno in poceni je moralo biti, ničesar svojega nisi mogel dodati, nobenega okraska, lepega portala, nič.

Plečnikova risalnica je bila kot en otok na arhitekturi. Nas so skoraj izločili iz ostalega študijskega sistema. Mi smo bili skupina z nekim negativnim prizvokom: plečnikovci.

Plečnikovi študentje smo delovali kot družina. To so nam drugi tudi zavidali, ker pri nobenem profesorju ni bilo tako. Če je bilo treba speljati kako akcijo, so radi rekli, da bodo plečnikovci gotovo pomagali in mi smo res naredili to kot povezana skupina. Tako smo pripravili precej razstav in še kaj drugega in tam tudi zaslužili. Na začetku nas je bilo še okoli petnajst. Večina je bila tik pred koncem študija in so tako tudi odhajali.

Smo bili pač nekaj posebnega.

Nekoč je prišel v risalnico zelo resen in nam je povedal: »Veste, umrl je eden največjih slovenskih arhitektov, Maks Fabiani.« Zelo se mi je vtisnilo v spomin. Razmišljal sem, kaj natančno je Plečnik mislil z oznako 'eden največjih slovenskih arhitektov'. Kam bi on uvrstil sebe? Na nobeni ravni si nisva bila toliko blizu, da bi ga lahko povprašal o tem.

Fakulteta je imela takrat vse mogoče težave. V risalnici je bila ena velika peč, ki je kar dobro segrela prostor. Vendar je bila leta 1956 taka huda zima, da se prostor nikakor ni dovolj ogrel. Pa smo se ob peč postavili in si greli vsaj hrbte. Pa pride profesor in nas vidi vse okoli peči namesto ob mizah. Čakali smo, kaj bo rekel, pa se je kar sam postavil poleg nas in rekel, da tudi njega zebe in naj se le pogrejemo. Zelo je bil tolerant.

Jaz nikoli nisem imel posebej dobrega orodja za risanje. Imel sem eno 'bogo' šestilo in nič drugega. – V petdesetih letih se ga ni dalo dobiti ali pa se nisem potrudil zanj. Mi je pa profesor nekoč rekel, da ima iz Prage en 'prenašalec'. V Plečnikovem žargonu se mu je reklo 'špičke'. Podobno je šestilo, le da ima na obeh koncih kovinske 'špice'. To je bilo najbolj uporabno orodje pri risanju, z njim si prenašal razdalje s skice na risbo itd. Je rekel: »Brez 'špičk' pa pri meni ni nič.« Moje 'špičke' pa so bile prava revščina. In mi je poklonil svoje, rekoč: »Mene so držale petdeset let, pa bodo še vas.« Tistih 'špičk' sem se hitro navadil in jih pridno uporabljal.

Plečnik pa je imel navado, da je veliko radikal. Ostanke radiranja je potem z roko, z robom dlani, večkrat potisnil z mize. Nekoč pa, ko je tako močno potegnil, so prav tam ležale moje 'špičke' in on se je nanje nabodel. Izkazalo se je, da je bil vbod globok in dobil je zastrupitev. Niso mu mogli pomagati, desno roko je imel na debelo obvezano. Med palcem in kazalcem so mu naredili luknjo, da je lahko držal svinčnik in še vedno risal. To se je zgodilo jeseni, roka se mu nikoli več ni pozdravila.

Profesor Plečnik pa je počasi, a vidno pešal in 6. januarja 1957 umrl.

Zelo mi je žal, da nimam nobene fotografije z njim. Takrat ni bilo aparatov in imam le eno fotografijo, kjer sem v pogrebem sprevedu kot pogrebec. Tista fotografija pa mi ne predstavlja življenja ob njem in z njim. Rajši bi imel sliko, kjer je ob meni in mi kaj pripoveduje.

Ko je Plečnik umrl, sem pri arh. Tonetu Bitencu delal še dve leti. Nadoknaditi sem moral tisto, kar sem prej zamudil in nato diplomiral.

Še po petdesetih letih so mi ti spomini močna opora. Tisti čas s Plečnikom je imel name izredno močan vpliv. Plečnik je še danes tako živ v meni, da ga ne bom nikoli pozabil. Marsikaj tistega, kar mi je dal v strokovnem smislu, nisem mogel pokazati v tistem socialističnem času. Prav tako sem se moral še marsikaj naučiti, ker sem moral projektirati drugače, kot sem znal. A tega se hitro naučiš. Tisto, kar pa mi je Plečnik dal kot človek, je ostalo v meni kot bogastvo, ki mi ga nihče drug ne bi mogel dati. Vse poklicno delo in tisto znanje je nekako mimo. Časov, ko sem skoraj tri leta živel z njim, se še danes spominjam z neko toplino. Plečnik ni bil le arhitekt evropskega slovesa, bil je tudi velik Človek.

Zapisala **Marta Repanšek**
december, 2007

BERNEKERJEVA ODLIČJA 2008

Komisija za podelitev Bernekerjevih priznanj je na podlagi 19. člena Odloka o priznanjih Mestne občine Slovenj Gradec objavila javni razpis za podelitev Bernekerjevih plaket za leto 2008. Na svojem sestanku dne 21. januarja 2008 je komisija sklenila, da Bernekerjeve plakete za leto 2008 prejmejo:

MIHAELA LENART

- predlagatelj: Vaška skupnost Stari trg

ANTON URŠEJ

- predlagatelj: KD Pihalni orkester Slovenj Gradec

GODALNI ORKESTER GLASBENE ŠOLE SLOVENJ GRADEC

- predlagatelj: Glasbena šola Huga Wolfa Slovenj Gradec

MIHAELA LENART

Gospa Mihaela Lenart iz Raduš, rojena leta 1941 na Šašlovi domačiji v Razborju, je kmečka gospodinja, ki je ob trdem delu vedno našla čas tudi za intenzivno kulturno udejstvovanje. Kot samouk se že vse življenje ukvarja s slikarstvom, rezbarstvom, oblikovalstvom, pisanjem pesmi in povesti. Sama pravi, da se je za slikarstvo navdušila že v osnovni šoli, žal pa ni bilo možnosti, da bi se v tej smeri tudi ustrezno izobrazila. Najraje slika vrtnice, tihožitja, kmečke hiše, mlino in naravo. Ob slikanju se ji utrne tudi kakšna ideja za pisanje skečev, pesmi in povesti. Na krajevnih proslavah pogosto deklamira, svoja dela pa objavlja tudi v časopisih, med drugimi Kmečki glas in Viharnik. Mihaela Lenart je članica literarne skupine Društva upokojencev Slovenj Gradec in društva LIKUS. Svoja literarna dela je objavila v devetih zbornikih Društva amaterskih pisateljev Slovenije, likovna pa razstavlja v Kulturnem domu v Podgorju, na osnovni šoli v Razborju, v Kulturnem domu Stari trg, v Slovenj Gradcu, Radušah, predstavila pa se je tudi gledalcem VTV Velenje in TV Maribor. Tri njene pesmi je moč tudi prepevati, eno je uglasbil Jože Leskovar, preostali dve pa Kranjc.

Mihaela Lenart, desno, prejema Bernekerjevo plaketo

Oktobra 2006 je predstavila izid knjige *Utrinki izpod Uršlje gore*. Mihaela Lenart v njej piše o ljudeh na domačijah, na kakršni prebiva tudi sama. Zato njenega peresa pri pisanju ni vodila domišljija, ampak trdo delo in težko življenje, s kakršnim se brzkone kdaj sooča. Junaki njenih zgodb so junaki našega vsakdana, preprosti, kleni ljudje, ki jim je blizu narava in nje izvirna samoumevnost, ki na plan, izpod robate zunanosti, vabi toplo in široko srce oseb, o katerih piše in nam jih predstavlja. Da kultura živi tudi med preprostimi ljudmi, dokazuje tudi delo gospe Mihaele Lenart. Ne le živi, temveč tudi bogati, osrečuje in izobrazuje v najširšem pomenu besede. V gospe Mihaeli Lenart lahko najdemo nekaj posebnega, nekaj, kar nam sama skuša skromno prikriti, a ji s podelitvijo *Bernekerjeve plakete* povejmo, da smo njeno delo in ustvarjalnost opazili. Iskrene čestitke in obilo uspehov tudi v prihodnje.

ANTON URŠEJ

Gospod Anton Uršej, rojen leta 1944, je že skoraj pet desetletij reden član pihalnega orkestra Slovenj Gradec. V takratno delavsko godbo se je vključil leta 1959 kot petnajstletnik, ki je v glasbenem duhu zakorakal po očetovih stopinjah - tudi njegov oče je bil namreč dolgoletni član naše godbe na pihala. Gospod Anton Uršej mlajšim generacijam godbenic in godbenikov predstavlja legendo, po kateri se lahko upravičeno zgledujejo.

Župan je predal Bernekerjevo plaketo tudi Antonu Uršej, članu pihalnega orkestra Slovenj Gradec

Vsa ta leta pa ni le igral, temveč se je aktivno posvečal tudi vodenju in delovanju orkestra. Osnova, na kateri so gradili tedanji godbeniki, med njimi tudi gospod Anton Uršej, je omogočila, da smo danes, ko v orkestru igrajo različne generacije glasbenic in glasbenikov, izjemno ponosni na vrhunsko zasedbo, ki v slovenskem in mednarodnem merilu posega po najvišjih stopničkah na tekmovanjih, vsakič znova pa tudi domačemu občinstvu pričara izvrstne glasbene užitke na pogostih nastopih in koncertih. Gospod Anton Uršej je na svoji glasbeni poti v pihalnem orkestru več kot desetletje opravljal tudi pomembno in zahtevno delo obveščevalca orkestra. V času, ko ni bilo niti stacionarnih, kaj šele mobilnih telefonov, se je pred vsakim nastopom in vajami z mopedom podal po domovih članov godbe, ne glede na vreme. Nekaj časa je kot član odbora opravljal tudi tajniška dela. Poleg rednega, glasbenega delovanja, je skrbel tudi za družabno, rekreativno plat druženja godbenikov. Še danes rad sodeluje z mladimi, jih usmerja in v njih budi delavnost, ustvarjalnost in spoštovanje do poslanstva, ki ga opravlja. Predstavlja jim vzornika, ki ga spoštujejo in upoštevajo. Tudi po zaslugi članov kot je gospod Anton Uršej je slovenjgraški pihalni orkester danes vrhunska glasbena zasedba, ki nas uspešno predstavlja in zastopa doma in na tujem. Gospod Anton Uršej je Pihalnemu orkestru Slovenj Gradec podaril precejšen del svojega življenja. Prav je, da mu v zameno nekaj podari orkester, mi pa se darilu seveda iz srca in z veseljem pridružujemo. Predlagana *Bernekerjeva plaketa* gre gotovo v prave roke, hkrati pa bo gospodu Antonu Uršej predstavljala tudi vzpodbudo za nadaljnje požrtvovalno delo v našem pihalnem orkestru. Iskrene čestitke!

GODALNI ORKESTER GLASBENE ŠOLE SLOVENJ GRADEC

Petindvajsetčlanski orkester mladih glasbenic in glasbenikov, ki že desetletje ubirajo strune violin, viol, violončel in kontrabasov, je glasbena zasedba naše glasbene šole, ki se je v svojem okolju že precej uveljavila. Redno nastopajo v okviru občinskih, šolskih in drugih prireditev, njihovi koncertni nastopi pa so popestrili mnoge pomembne prireditve, tako v Slovenj Gradcu, kot tudi drugod po Sloveniji in na tujem. Visoke ocene na tekmo-

Predstavnik Godalnega orkestra Glasbene šole Slovenj Gradec prejema plaketo

vanjih, bučni aplavzi na koncertih in nastopih so sicer zahvala sama po sebi, a je vendarle prav, da njihovo ustvarjalnost, trud in zavzetost tudi formalno prepoznamo kot kulturno dejavnost v naši mestni občini. Prav njihovim nastopom gre pripisati povečano zanimanje za obisk pouka godal v naši glasbeni šoli, obstojalo se je tudi naše partnerstvo s Češkimi Krumlovom, s čigar glasbeno šolo in njihovim godalnim orkestrom naša zasedba že vrsto let odlično sodeluje in tudi skupaj nastopa. Začetki orkestra, ki kot rečeno segajo desetletje nazaj, v šolsko leto 1997/1998, so bili sicer bolj skromni. Enajst učenek in učencev violine in viole se je skupaj z vodstvom glasbene šole tedaj odločilo, da bodo delo resno zastavili. Orkester se je iz leta v leto dopolnjeval in številčno širil. V letih ustvarjanja se je v orkestru zvrstilo veliko učencev oddelka godal, ki so precej prispevali h glasbenemu poustvarjanju in širjenju glasbene kulture. Mnogim glasbenim talentom, ki so se najprej preizkusili prav v *Godalnem orkestru* naše glasbene šole, je slednji predstavljal dobro popotnico za njihovo kasnejšo glasbeno pot in kariero. Poleg širo-

kega strokovnega znanja in skupinskega dela, ki ga mladim daje igranje v orkestru, članice in člani pridobivajo izkušnje tudi na drugih področjih, kot je na primer skupinsko muziciranje z vrstniki domačih in tujih glasbenih šol. Petindvajsetčlanska zasedba gotovo predstavlja koncertni potencial naše mestne občine, Koroške in Slovenije. Orkester od ustanovitve dalje vodi dirigent, učitelj violine in viole ter ravnatelj *Glasbene šole Huga Wolfa*, profesor Branko Čepin. V pomoč so mu sodelavke in sodelavci, profesorja violine Nina Grošelj in Mihajlo Madan ter profesor kontrabasa Benjamin Pirnat. Poleg vsega naštetega pa so tudi izjemna glasbena dejavnost, dobra organiziranost ter zastopanje in predstavljanje naše glasbene šole in mestne občine Slovenj Gradec doma in na tujem utemeljeni razlogi, da *Godalnemu orkestru Glasbene šole Huga Wolfa* podelimo priznanje *Bernekerjevo plaketo*, za kar vsem članicam, članom, mentorjem in dirigentu iskreno čestitamo in želimo veliko uspehov tudi v prihodnje.

BERNEKERJEVA NAGRADA

Na podlagi 23. člena Odloka o priznanjih Mestne občine Slovenj Gradec in na osnovi javnega razpisa za leto 2007 je Komisija za podelitev Bernekerjevih priznanj pri Občinskem svetu Mestne občine Slovenj Gradec na sestanku dne 21. januarja 2008 sklenila, da Bernekerjevo nagrado za leto 2008 podeli gospodu

KULTURA

FRANCU ŠEGOVCU

Franc Šegovec, rojen 16. maja 1937 v Selovcu pri Dravogradu, je odraščal v družini, ki je bila predana glasbi. Že kot sedemletni fantič je kazal glasbeno nadarjenost, česar sta se razveselila tudi starša. Oče mu je pomagal in ga usmerjal, da se je kot samouk pobližje spoznal s skrivnostmi ubiranja tipk na harmoniki. Igranje po posluhu seveda za igranje zahtevnejših skladb, posebej pa še za skladanje melodij, ni bilo dovolj, naučil se je not in kmalu pričel igrati in nastopati. Svojo prvo skladbo je napi-

Dobitniki Bernekerjevih odličij (od leve): predstavnik Godalnega orkestra Glasbene šole Slovenj Gradec, Mihaela Lenart, župan MO Slovenj Gradec Matjaž Zanoškar, dobitnik Bernekerjeve nagrade Franc Šegovec in Anton Uršej

sal daljnega leta 1952, kmalu zatem pa že lahko beležimo zasnovo ansambla *Štirje kovači*, za uradni začetek njihove glasbene poti šteje mo leto 1954. Slovenska narodno-zabavna glasba je bila tedaj, še v jugoslovanskih časih, v povojih. Franc Šegovc in *Štirje kovači* so bili tedaj člani maloštevilne, a izbrane družčine ansamblov, ki so orali ledino in se preizkušali na nastopih pred domačo in tujo publiko. Rekli bi lahko, da so prav *Štirje kovači*, ob boku ansamblov bratov *Avsenik* Lojzeta Slaka ter še nekaterimi drugimi, pravzaprav postavili temelje za razvoj avtorske narodnozabavne glasbe.

Franc Šegovc je sebi in svojim *Kovačem* z vizijo, ki ji je bilo v oporo njegovo glasbeno znanje, zastavil uspešno glasbeno pot narodnozabavnega ansambla, ki je s prepoznavnim zvokom, skladbami in izvedbami že pred dobrimi petimi desetletji začel uspešno glasbeno kario, ki pa je, kljub sedmim križem njihovega vodje, še zdaleč ni konec. Zaradi želje, da bi ustvarili več, kot povprečni ansambli tistega časa, so se Franc Šegovc in *Štirje kovači* odločili za avtorsko glasbo in ne zgolj za preigravanje in prirejanje ljudskih napevov. Mnoge skladbe Franca Šegovca so dandanašnji že skorajda ponarodele, tudi tista prva, *Pridi zvečer*, valček, ki ga je napisal 26. decembra leta 1953. Kljub resnosti in predanosti pa se v tistih časih in še dolgo kasneje od glasbe ni dalo živeti. Zato se je Franc Šegovc zaposlil v tedanji *Tovarni kos* oziroma *Fecru*. Vsa leta do upokojitve (1991) je čas po službi namenil skladanju in izvajanju narodnozabavne glasbe.

Prve tonske zapise je ansambel posnel leta 1955, prvo vinilno ploščo pa so izdali leta 1964. Do danes je izšlo 39 glasbenih projektov ansambla *Štirje kovači* na različnih nosilcih zvoka, od vinilk, kaset pa vse do zgoščenk. Franc Šegovc je napisal več kot 650 skladb in več kot 100 besedil, z ansamblom je posnel več kot 20 televizijskih oddaj in več kot dvatisočkrat javno nastopil. Nešteti nastopi po Sloveniji, mnogi v tujini, od tega so bili gotovo najbolj nepozabni nastopi med Slovenci v Ameriki in Kanadi, mnogih evropskih državah, celo na daljnem Japonskem so nastopali v okviru našega sodelovanja s partnerskim mestom Arai, povsod in vedno pa so ugledno in dostojno zastopali Koroško, Slovenijo in naš Slovenj Gradec.

Franc Šegovc je širok človek, v glasbenem smislu pa tudi v srcu. Prav ta širina je pripomogla, da je bila ena od rdečih niti nastopov njegovega ansambla tudi sodelovanje in organiza-

cija dobrotelnih koncertov, katerih izkupiček so podarili pomoči potrebnim. Za svoje humanitarno delo so od *Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve* prejeli tudi priznanje *Ljudje odprtih rok*. Na glasbenem področju pa je nagrad in priznanj seveda precej več: prejeli so več *zlatih orfejev*, štiri zlate plakete na festivalu *Lojtrca domačih*, štiri *Zlate slavčke*, osvojili so veliko prvih mest na festivalih in tekmovanjih narodnozabavnih ansamblov, Franc Šegovc je za svoje življenjsko delo prejel tudi priznanje *Zlata trobenta*, osvojili pa so tudi *Zlatega petelina*, najvišje priznanje na področju narodnozabavne glasbe v Sloveniji, leta 1997 pa so Franca Šegovca okronali za kralja polk in valčkov.

Franc Šegovc pa ni aktiven le na glasbenem področju, leta 1998 je namreč izdal tudi knjigo *Naš pobje bo muzikant*, v kateri kronološko opisuje dogodivščine *Štirih kovačev* skozi vsa leta razgibane glasbene poti.

O kakovosti dela Franca Šegovca in njegovih *Štirih kovačev* govori tudi dejstvo, da so priznani slovenski skladatelji in aranžerji, od Jožeta Privška, Boruta Lesjaka, Francija Purharja in drugih, njegove skladbe priredili za večje orkestre, Franc Šegovc je izdal del svojega glasbenega opusa celo v obliki notnih partitur za pihalne orkestre, danes pa sklada tudi zabavno glasbo. V zadnjih letih veliko svojega mentorskega časa namenja mlajšim glasbenim zasedbam in piše glasbo in besedila za manjše vokalne zasedbe, skromno zavedajoč se, da je za današnjo izjemno popularnost te glasbene zvrsti tudi med čedalje mlajšimi poslušalci zaslužen tudi njegov ansambel.

Franc Šegovc je s svojim ansamblom tudi po 54 letih še vedno prisoten na slovenskih in tujih narodnozabavnih glasbenih odrih, njegove melodije pa prepevajo in igrajo Slovenci po vsem svetu. *Štirje kovači* so gotovo najstarejši slovenski narodnozabavni ansambel, kar jim na slovenskem prizorišču nedvomno daje poseben status in sloves.

Za njegov izjemen osebni prispevek h glasbeni kulturi in promociji našega mesta, mestne občine Slovenj Gradec, Koroške in Slovenije mu torej podeljujemo letošnjo *Bernekerjevo nagrado* z željo, da bi mu slednja pomenila motivacijo in hkrati tudi zahvalo naše lokalne skupnosti za njegovo dosedanjo in prihodnjo glasbeno ustvarjalnost.

Iskrene čestitke!

Pripravil Dušan Stojanović

KRONIKA KULTURNIH DOGODKOV

december 2007 – april 2008

DECEMBER

V Knjižnici Ksaverja Meška so pripravili Pravljični vrtiljak s pravljico in dedkom Mrazom za najmlajše.

Ob predstavitvi revije *Odsevanja* v Savinovi hiši v Žalcu je nastopil Ex animo trio (foto Veni)

V organizaciji ZKD Slovenj Gradec in JSKD OI Slovenj Gradec je bil v cerkvi sv. Elizabete božični koncert z Oktetom Suha iz Pliberka.

V MKC Slovenj Gradec so potekale otroške ustvarjalne delavnice *Izdelava kreativnih igrač*. V kulturnem domu Slovenj Gradec je gledališka skupina SPUNK odigrala novoletno predstavo *Danti-dan*.

Spunkova gledališka predstava *Danti-dan*

JANUAR

V knjižnici Radlje ob Dravi je bila otvoritev 3. fotografske razstave del koroških fotografskih ustvarjalcev, ki jo je strokovno vrednotil Tomo Jeseničnik.

V knjižnici Ksaverja Meška je bila prireditev s kulturnim programom *V spomin Petru Murku*.

Likovna dela Petra Murka (postavitev v Koroški galeriji likovnih umetnosti).

Lutkovni seminar za vse ljubitelje ročnih lutk in predstavitev monografije kulturnega društva SPUNK (*SPUNK, deška leta*) z urednikom Andrejem Makucem, prireditvi sta potekali v knjižnici Mislinja.

V kulturnem domu Slovenj Gradec je bila organizirana predstava v sklopu mega abonmaja *Kok ti meni zdj dol visiš* v izvedbi Slovenskega mladinskega gledališča.

V kulturnem domu Slovenj Gradec se je predstavila plesna skupina *Kulturnega društva Flamenko* iz Ljubljane.

V okviru *Wolfovega koncertnega abonmaja* v glasbeni šoli koncert pianistke Nataše Lipovšek.

FEBRUAR

V okviru gledališkega abonmaja je v goste prišlo SNG Drama s predstavo *Bog masakra*. Na Glavnem trgu pa je potekal pustni karneval v organizaciji *KD Stari trg*.

V kulturnem domu je potekala osrednja občinska proslava ob kulturnem prazniku. V kulturnem programu je sodelovala Melita Osojnik.

Bernekerjevo nagrado je ob slovenskem kulturnem prazniku prejel Franc Šegovc, ustanovitelj ansambla Štirje kovači

KRONIKA

Utrinek s proslave ob slovenskem kulturnem prazniku

V MKC Slovenj Gradec so v večeru Stand up komedije nastopili Marko Murč, Vid Valič in Jure Murko.

Tudi v Šmartnu je bila proslava ob kulturnem prazniku, ki jo je pripravilo domače kulturno društvo.

Predstavitve Odsevanj z literarnim večerom v znameniti Skomarški hiši nad Zrečami so sooblikovali: Andrej Makuc, Franc Vezela, Maja Visinski in Blaž Prapotnik.

V kulturnem domu je bila premiera predstave gledališke skupine Pameče Troblje in Studia A S. Mrožka *Na odprtem morju* v režiji Aleksandra Čaminskega.

Trio Eroika

Trio Eroika je trikrat do konca napolnil kulturni dom v Starem trgu, koncert je organiziralo Kulturno društvo Stari trg.

V *Wolfovem koncertnem abonmaju* je nastopil kvartet v sestavi Mojca Pucelj, Rok Zagonc, Jože Kotar in Igor Mitrovič.

V Koroški galeriji likovnih umetnosti so odprli razstavo *Iz oči v oči* s prezenco avtorja Jožefa Muhiča.

MAREC

V organizaciji glasbene šole Slovenj Gradec je potekalo 11. tekmovanje mladih glasbenikov celjskega in koroškega območja. V knjigarni *Mladinska knjiga* pa je bil literarni večer s predstavitvijo knjige Mitja Šipka.

Na koncertu na II. OŠ v Slovenj Gradcu *Koroška pesem - Koroški pevci - Brez meja* so sodelovali pevci *Mešanega pevskega zbora Dobrla vas* iz Avstrije in *Mešani komorni zbor Carinthia cantat*.

Spunkova igralska zasedba predstave *Danti-dan*

Tudi v mesecu februarju je gimnazijska skupina SPUNK odigrala nekaj predstav *Danti-dan*.

V Koroški galeriji je bilo odprtje razstave *Vrata* Metke Kavčič in Bogdana Borčiča.

Vrata Metke Kavčič in Bogdana Borčiča ...

V *Wolfovem koncertnem abonmaju* sta sodelovala baritonist Andreas Lebeda in Breda Zakotnik na klavirju.

V kulturnem domu so se srečali lovski okteti in rogisti.

Z *igro, plesom in pesmijo v pomlad* so se predstavili v gasilskem domu v Šmartnem otroške folklorne skupine Mislinjske doline.

Mladi umetniki *Druge OŠ Slovenj Gradec* so se predstavili s svojo kreativnostjo na prireditvi *Na krilih ustvarjalnosti*.

V *Koroški galeriji likovnih umetnosti* je v okviru razstave potekalo predavanje Jožefa Muhoviča.

V glasbeni pravljici *Ure stavkajo* so se v kulturnem domu predstavili učenci *Prve OŠ Slovenj Gradec* in skupina *Slovenski tolkalni projekt*.

APRIL

Spunkovske improvizacije

Mesec je bil v znamenju srečanj ljubiteljskih skupin, začeli smo z *5. Anderličevimi gledališkimi dnevi*, kjer so se predstavile delujoče gledališke skupine iz Podgorja, Starega trga, *SPUNK* gimnazije Slovenj Gradec, *Studio A - Pameče Troblje* in *E-teater* iz *Srednje ekonomske šole*. Uspešne gledališke dneve si je pozorno ogledal režiser Andrej Jus.

E-teater: Bejbe

Nadaljevali smo s *44. srečanjem odraslih pevskih zborov Mislinjske doline*, kjer je zapelo devetnajst vokalnih zasedb, svoj zadnji uradni nastop

GS Stari trg

je v svojih 30 letih delovanja svojim poslušalcem namenil *Oktet Lesna Slovenj Gradec*.

Oktet Lesna se poslavlja

MePZ Mismomi ŠC Slovenj Gradec

Na *Transegencijah* v *Cankarjevem domu* se je uspešno s predstavo *Gine Moxley* predstavila gledališka skupina *SPUNK* gimnazije Slovenj Gradec.

V *Galeriji likovnih umetnosti Slovenj Gradec* so odprli že *17. razstavo domačih in umetnostnih obrti* s spremljevalnim programom, ki bo potekal vse do sredine maja.

Območno srečanje odraslih folklornih skupin Koroške je potekalo v *Kulturnem domu Slovenj Gradec*.

Andreja Gologranc

ZAVAROVALNICA TRIGLAV, d. d., Območna enota Slovenj Gradec, pokrovitelj 69./70. številke ODSEVANJU

POKROVITELJ

 triglav

Zavarovalnica Triglav d. d., je dedič Vzajemne zavarovalnice Ljubljana, prve slovenske zavarovalnice s slovenskim kapitalom; ustanovljena je bila 1. julija 1900 in naslednji mesec je že začela poslovati. V 20. stoletju je Vzajemna širila obseg poslovanja in večkrat spremenila ime (glej med drugim Odsevanja št. 35/36). Leta 1976 sta se Zavarovalnica Sava in Zavarovalnica Maribor združili v Zavarovalno skupnost Triglav, ki je bila ena največjih v nekdanji Jugoslaviji, vsekar pa največja v Sloveniji. Zavarovalnica Triglav, d. d., je bila ustanovljena 20. decembra 1990 kot zavarovalniška delniška družba. Poslovati pa je začela 1. januarja naslednje leto.

Zavarovalnica Triglav je delniška družba in je največja slovenska zavarovalnica. Pokriva nekaj več kot 45 % slovenskega trga. Pred leti je odkupila in prevzela tudi večinske ali manjšinske deleže zavarovalnic v nekdanji Jugoslaviji, na Češkem in Slovaškem.

Predsednica uprave Triglav d. d. je bila dolga leta Nada Klemenčič, od 1. januarja 2003 ji je predsedoval Milan Tomažević, s 1. novembrom 2003 je prevzel delovne dolžnosti Jože Lenič, že dobri 2 leti pa vodi upravo mag. Andrej Kocič.

Območno enoto Slovenj Gradec so ustanovili aprila 1991, poslovne prostore pa je imela na Vorančevem trgu. Tedaj je zaposlovala osem delavcev. Ob koncu novembra 1996 so se preselili v novo poslopje na Pohorski 12, kjer si z Zeprom delita poslovne prostore. Ob otvoritvi letih je Oto Slemenik, prvi direktor koroške območne enote Zavarovalnice Triglav, dejal: »Naš cilj je med drugim utrditi, poglobiti in modernizirati zavarovalniško poslovanje, ga približati občanom in razširiti mrežo zastopnikov na koroškem območju.« In zastavljene naloge je OE dosledno uresničila.

Območna enota Slovenj Gradec ima predstavnštvi v Radljah ob Dravi in na Ravnah na Koroškem, zastopstva pa v Črni na Koroškem, Mežici, na Prevaljah, v Dravogradu in Vuzenici. Redno je zaposlenih 56 delavcev, od tega je 21 terenskih zastopnikov. Območna enota sklepa premoženjska, avtomobilska, osebna, transpor-

Danilo Pudgar, direktor slovenjgraške območne enote Zavarovalnice Triglav, d. d.

tna in kreditna zavarovanja in zavarovanja storitev. V sedemnajstih letih si je pridobila zaupanje številnega prebivalstva v vseh treh dolinah na Koroškem.

Aprila leta 2000 je slovenjgraška območna enota Zavarovalnice Triglav dobila certifikat ISO 9002 pri Slovenskem inštitutu za kakovost in meroslovje (SIQ). Tonja Vinkl, vodja oddelka prodaje pravnim osebam, je vodila postopek za pridobitev certifikata in je ob tej priložnosti zapisala: »Certifikat je dokaz, da vodstvo Območne enote Slovenj Gradec in vsi drugi zaposleni delavci resnično izvajajo storitve v skladu z visokimi zahtevami in strogimi merili standardov kakovosti mednarodne organizacije za standardizacijo ISO«.

Direktor območne enote Oto Slemenik pa je misel potrdil: »S podelitvijo certifikata se pot h kakovosti ne bo ustavila, temveč se bo nadaljevala do naslova 'poslovna odličnost', ki si ga v enoti želimo.« (Koroški utrip, 27. 7. 2000)

Oktober 1997 je predstavnštvo v Dravogradu dobilo prostore v poslovnem centru Traberg.

Po odhodu v pokoj Ota Slemenika, prvega direktorja OE Slovenj Gradec, je 1. oktobra 2001 prevzel njegove delovne naloge Danilo Pudgar, univ. dipl. ing. rudarstva. Po 23 letih zaposlitve v Rudniku svinca in cinka Mežica, od tega devet let kot direktor, je sprejel nov izziv, ki ga ocenjuje med drugim tudi takole: »Moram reči, da je bila zamenjeva delovnega okolja nov impulz. To priložnost, ki mi je bila ponujena, sem izkoristil in ocenjujem, da sem naredil prav. Prestop v drugo dejavnost je bil zame nekaj novega, dobil sem nov zagon ...«

Ob koncu oktobra 2002 je slovenjgraška enota odprla novo zastopniško pisarno v Vuzenici, hkrati so na predstavništvu v Radljah ob Dravi izročili namenu prenovljene in povečane prostore, s čimer so zagotovili sodobno in kvalitetno delo in zavarovalniške storitve še bolj približali občanom zgornje Dravske doline. Predstavništvo Ravne na Koroškem so preselili v nove prostore na Gačnikovi poti blizu občine 25. marca 2003. Direktor OE Slovenj Gradec, Danilo Pudgar, je ob teh priložnostih poudarjal: »Pridobitev in posodobitev novih prostorov v prvi vrsti pomeni izboljšanje delovnega okolja, tako za zaposlene kot za zavarovance. (...) Zaradi sedanje boljše lokacije si obetamo tudi povečanje prometa. (...) V letu 2004 smo posodobili še zastopniški pisarni v Črni na Koroškem in na

Prevaljah. S temi investicijami je naša območna enota pridobila lepe in dobre poslovne prostore po vsej slovenski Koroški, kot se za blagovno znamko Triglav tudi spodobi.« (Karizma, št. 11, april 2003)

Direktor OE Slovenj Gradec, Danilo Pudgar, rad poudarja, da delniška družba Triglav sponzorira in pomaga reševati denarna vprašanja kulturnih in športnih društev in podpira humanitarne dejavnosti. Tradicionalno tekmovanje je postal teniški turnir koroških tovrstnih rekreativcev. Zavarovalnica Triglav, d. d., oziroma posamezne OE organizirajo izmenično vsakoletna tradicionalna srečanja zaposlenih, srečanje leta 2003 je poimenovala Srečanje v deželi kralja Matjaža: 1200 udeležencev se je pomerilo v raznih športnih disciplinah in spoznavalo naravo in kulturno dediščino slovenske Koroške.

»Zavarovalnica Triglav ima v svoji strategiji, tudi širjenje svoje dejavnosti, predvsem na trge jugovzhodne Evrope, usmerja pa se tudi na trge sosednjih držav Avstrije, Italije in Madžarske. Območna enota Slovenj Gradec, je nosilec projekta za vzpostavitev prodaje zavarovalniških produktov na trgu avstrijske Koroške. Prva zavarovanja smo že sklenili konec leta 2007, v letošnjem letu pa posel uspešno nadaljujemo,« je zaključil direktor.

Jože Potočnik

POKROVITELJ

Poslopje Zavarovalnice Triglav, d. d., OE Slovenj Gradec na Pohorski cesti v Slovenj Gradcu

CERDONIS

ZALOŽBA GRAFIČNI STUDIO

STARI TRG 278, SLOVENJ GRADEC

telefon: 02 88 56 706

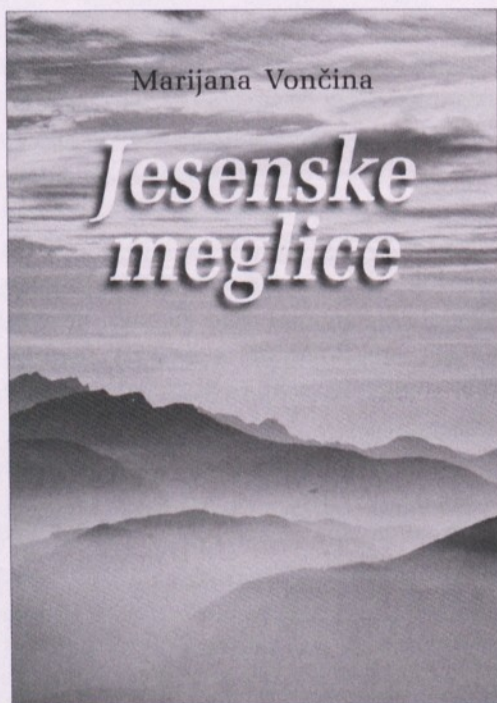
TISKALNICA

GLAVNI TRG 26 - MESTNA PASAŽA

telefon: 059 010 575

mtel: 031 627 496

- grafično oblikovanje
- digitalni tisk
- priprava za tisk
- izdelava grafičnih filmov
- CTP - osvetljevanje tiskarskih plošč

Marijana Vončina *Jesenske meglice* - pesmi
(nedavno izšlo pri Založbi Cerdonis)

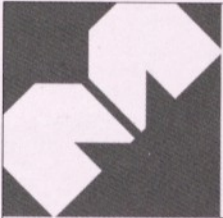
Zlatko Verzelak/Franc Vezela: *Tenorist/Sodobna
guvernanta* - romana (izšlo pri Založbi Cerdonis)

TISKARSTVO IN KNJIGOVEŠTVO

Brda 10 a, 2383 Šmartno,

telefon: (02) 88 53 198

Mercator ... najboljši sosed

SOPOKROVITELJI

prevent

zagotovljeno zadovoljstvo

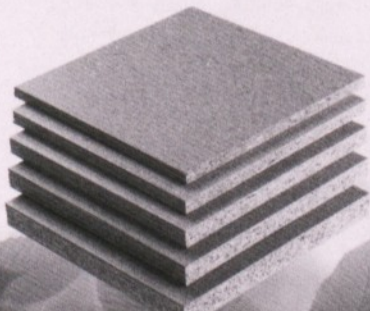
lesna

SKUPINA PREVENT

LESNA TIP Otiški Vrh d.d.

Prijazni do narave in okolja

**LESU DODAJAMO
VREDNOST**

*Iverne plošče
Notranja vrata
Žagan les*

www.lesna-tip.si

izdelano iz lesa

Matthaeus Cerdonis de Windischgretz – Matevž Cerdonis iz Slovenj Gradca je prvi dokumentirani tiskar iz slovenskih krajev. Študiral je na Dunaju, postal baccalaureus in magister ter predaval na univerzi. V letih od 1482 do 1487 je imel svojo tiskarno v Padovi, kot zadnji samostojni tiskar inkunabul. Izdal okoli 60 poljudnoznanstvenih knjig, prevsem za potrebe tamkajšnje univerze, med njimi nekaj izrazito humanističnih. Cerdonis je tiskal le z eno vrsto črk – z malo gotico – in namesto listov paginiral le polovične tiskovne pole. V NUK hranijo nekaj njegovih originalnih tiskov.

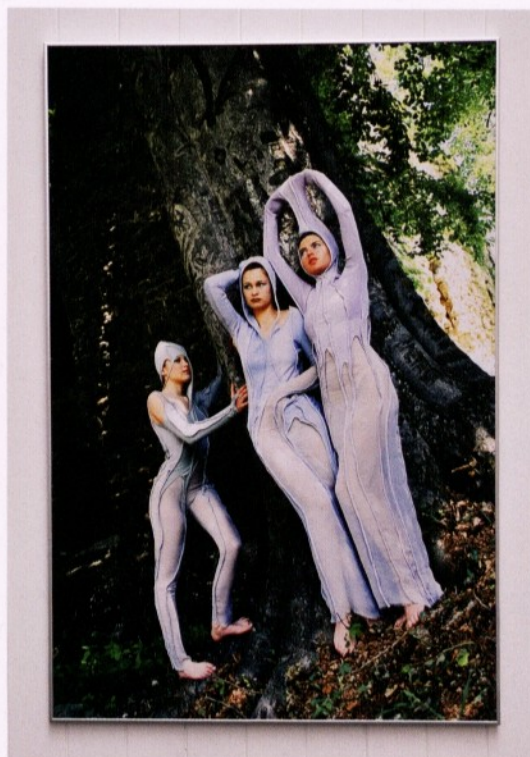
ODSEVANJA - revija za leposlovje in kulturo

Izdajatelja in založnika: Kulturno društvo Odsevanja Slovenj Gradec in Zveza kulturnih društev Slovenj Gradec
Izdajateljski svet: Peter Petrovič, Jože Potočnik, Helena Horvat, Franjo Murko, Andrej Makuc, Niko R. Kolar, Alenka Waltl
Nadzorni odbor: Franček Lasbajer – predsednik, Andreja Gologranc, Liza Krpač
Častno razsodišče: Niko R. Kolar, Marijana Vončina, Janez Žmavec
Uredniški odbor: Andrej Makuc (glavni in odgovorni urednik), Matjaž Apat (urednik poezije in esejistike), Urška Stani (urednica proze), Blaž Prapótnik (oblikovalec in tehnični urednik), dr. Silvija Borovnik, Milena Zlatar
Lektoriranje: Petra Škrlovník
Naslov: Kulturno društvo Odsevanja Slovenj Gradec, Ronkova 4 (knjižnica), 2380 Slovenj Gradec, telefon: 031 324 020 – tajnica Cilka Sedar
Grafična priprava: CERDONIS, d.o.o., Stari trg 278, Slovenj Gradec, tel.: 059 010 576, faks: (02) 88 56 707, e-mail: info@cerdonis.si, <http://www.cerdonis.si/odsevanja/>
Oblikovanje in tehnično urejanje: Blaž Prapótnik
Fotografije: Tomo Jeseničnik, Jože Repas, Primož Podjavoršek (stalni sodelavci) in arhiv Odsevanj
Tisk: Tiskarna Grešovnik, 400 izvodov, maj 2007. **Cena:** 6,5 EUR – naročniki 6 EUR.

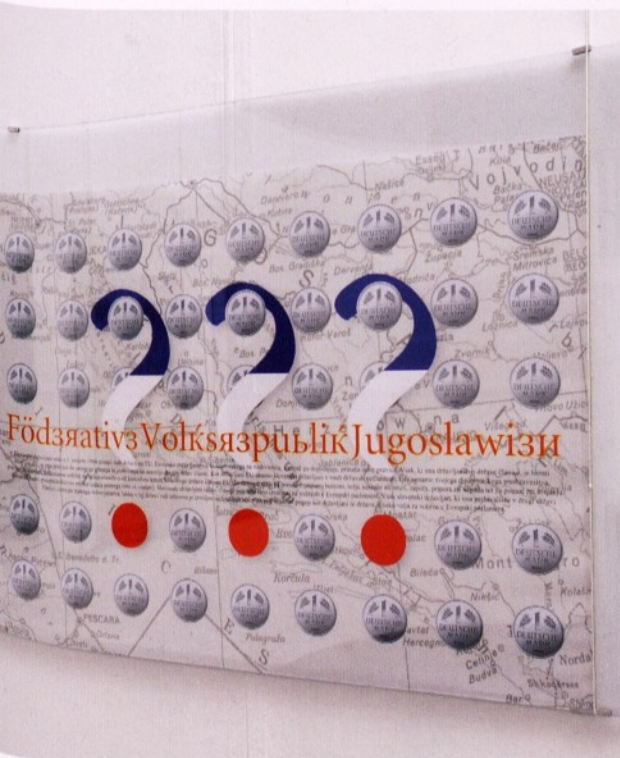
Aleksander Tasič, *Herezija*,
 olje, akril, emulzija, kovina, les, 1995–1997
 1. Pokaži svojo rano (Nova zaveza)
 2. Prinzenorf (Stara zaveza)
 3. Knjiga knjig (Biblija)

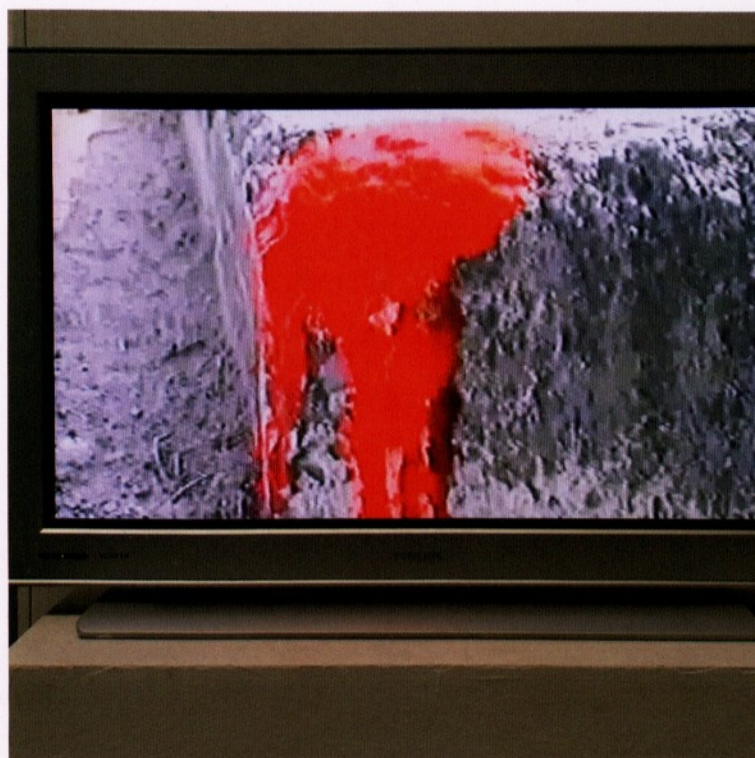
Stanka Blatnik, eksperimentalna
 kolekcija oblačil *Zavest*, 1998
 (foto Tomo Jeseničnik)

NA PLATNICAH

Zlati Prah,
Modra šahovnica,
 1993–2007

Jasna Kalčić, *Federativne sanje*,
 plakat, 2005

Grega Günther, *Dead cities*,
 videoprojkcija, 1998

